

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΟΙ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ ΣΤΗΝ ΗΜΑΘΙΑ:

ΎΠΕΙΣ ΜΙΑΣ ΑΓΝΩΣΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Βαλσαμίνη Βουδούρη

ΑΜ: 1123Μ003

Αθήνα, Οκτώβριος 2025

Εξεταστική επιτροπή:

Μπαλτσιώτης Λάμπρος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Νοταράς Ανδρέας, Επίκουρος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Βαλσαμίνη Βουδούρη, 2025

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων της συγγραφέως.

στην Ζεκιέ

Ευχαριστίες

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε με την πολύτιμη συμβολή και υποστήριξη ανθρώπων στους οποίους θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες. Καταρχάς, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου, Λάμπρο Μπαλτσιώτη, για την καθοδήγηση, τις εύστοχες παρατηρήσεις και, ιδιαιτέρως, για την υπομονή που επέδειξε καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της εργασίας. Παράλληλα, ευχαριστώ τον καθηγητή Ανδρέα Νοταρά για τις γόνιμες παρατηρήσεις και τα σχόλιά του.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω επίσης σε όλες και όλους όσοι δέχθηκαν να μου μιλήσουν και με προσέγγισαν σε κλίμα εμπιστοσύνης, χωρίς φόβο ή προκατάληψη. Ευχαριστώ τη Ζεκιέ, τη Σιντικά, τη Μελά, τη Μπάμπω Μελά, την Αιφέρ, την Χριστίνα, τον Χουσεΐν και τον Φερίτ οι οποίοι μου αφιέρωσαν το χρόνο τους και μου προσέφεραν απλόχερα τη φιλοξενία τους κατά τη διάρκεια των επισκέψεών μου στην Ημαθία. Θα ήθελα ακόμη να ευχαριστήσω τους Θοδωρή Δελίτσκο και Τάσο Κιοσέογλου, οι οποίοι με έφεραν σε επαφή με την κοινότητα, μοιράστηκαν απλόχερα τον χρόνο, τις εμπειρίες και τις γνώσεις τους, και συνέβαλλαν καθοριστικά στην υλοποίηση αυτής της έρευνας. Τέλος, ευχαριστώ το προσωπικό των Γενικών Αρχείων του Κράτους (Γ. Α. Κ.) Ημαθίας, και ιδιαίτερα την κα Βουτσά, για την άμεση ανταπόκριση και άψογη συνεργασία κατά την εξυπηρέτηση του αιτήματός μου.

Τυχόν παραλείψεις, αδυναμίες ή σφάλματα της εργασίας αυτής βαρύνουν αποκλειστικά εμένα.

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα	5
Περίληψη.....	6
Abstract.....	7
Εισαγωγή	8
Το μειονοτικό ζήτημα	12
Η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης.....	15
Ορισμός και γενικά χαρακτηριστικά.....	15
Είναι μία ή πολλές;.....	17
Τουρκική, Μουσουλμανική ή Οθωμανική;.....	19
Η κοινωνική και πολιτική συγκρότηση της μειονότητας τα πρώτα χρόνια	21
Η κρατική πολιτική απέναντι στη μειονότητα	23
Η επιρροή της Τουρκίας.....	27
Η μουσουλμανική κοινότητα της Ημαθίας	29
Σήμερα	30
Πώς προέκυψε η κοινότητα.....	33
Σύλλογος	34
Εθνοτική Ταυτότητα.....	39
Θρησκευτική συμπεριφορά	45
Η κρατική πολιτική απέναντι στην δημιουργία της κοινότητας της Ημαθίας	49
Κοινωνικά χαρακτηριστικά	51
Παρατηρήσεις πεδίου	64
Συμπεράσματα	67
Πηγές – Βιβλιογραφία	69
Πηγές.....	69
Βιβλιογραφία	70
Παράρτημα.....	72

Περίληψη

Η μόνη αναγνωρισμένη μειονότητα της Ελλάδας είναι η μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης, όπως ορίζεται, στη Συνθήκη της Λοζάνης¹ (24 Ιουλίου 1923). Τι συμβαίνει όμως όταν μέρος του πληθυσμού της μετακινείται σε περιοχή εκτός της ορισμένης; Η παρούσα διπλωματική εργασία μελετά τις μετακινήσεις μελών της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης προς το νομό Ημαθίας, φαινόμενο που, αν και παρέμεινε στο περιθώριο της επίσημης ιστοριογραφίας, συνιστά κρίσιμη όψη της μεταπολεμικής ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης. Διερευνώνται οι κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες που προκάλεσαν το εν λόγω εσωτερικό μεταναστευτικό ρεύμα που εμφανίστηκε περίπου στα μέσα της δεκαετίας του 1940 και ερευνάται η εξέλιξη της πολιτισμικής ταυτότητας της μειονότητας στο νέο της περιβάλλον μέσα στο χρόνο.

Μέσα από την ανάλυση βιβλιογραφικών πηγών, προφορικών μαρτυριών και τοπικών αρχείων, η εργασία αναζητά την διαμόρφωση της εθνοτικής ταυτότητας των μειονοτικών στην Ημαθία (ετεροπροσδιορισμός και αυτοπροσδιορισμός), ενώ αναλύεται ο τρόπος με τον οποίο η εγκατάστασή τους προσλήφθηκε από την τοπική κοινωνία, αλλά και κατά πόσο τα θεσμικά τους δικαιώματα απασχόλησαν το ελληνικό κράτος και ενίοτε την τουρκική διπλωματία.

Το εν λόγω φαινόμενο αποτελεί ένα μικροϊστορικό παράθυρο μέσα από το οποίο δύναται να κατανοηθεί η αμφίσημη φύση των εθνικών πολιτικών, ελληνικής και τουρκικής, για τη μειονότητα. Οι μετακινήσεις αυτές εγγράφονται σε έναν σιωπηλό αλλά διαρκή εθνικό ανταγωνισμό, στον οποίο οι μειονοτικοί δρώντες δεν υπήρξαν απλώς αντικείμενα πολιτικής, αλλά και φορείς στρατηγικών ταυτότητας και πρακτικών επιβίωσης.

Λέξεις κλειδιά: Μουσουλμανική Μειονότητα Δυτικής Θράκης, Συνθήκη Λοζάνης, Ημαθία, Μειονοτικά Δικαιώματα, Ταυτότητα, Ελληνοτουρκικές σχέσεις

¹ Άρθρο 45

Abstract

The only officially recognized minority in Greece is the Muslim minority of Western Thrace, as defined in the Treaty of Lausanne² (24 July 1923). But what happens when part of this population relocates beyond the region specified in the treaty? This paper investigates the internal migration of members of the Muslim minority of Thrace to the prefecture of Imathia, a phenomenon that, while largely absent from official historiography, constitutes a critical aspect of the post-war Greek-Turkish confrontation. The study examines the social and political conditions that gave rise to this internal migration flow, which emerged around the mid-1940s, and traces the evolution of the minority's cultural identity in its new environment over time.

Through the analysis of bibliographic sources, oral testimonies and local archival material, the research explores the formation of the ethnic identity among minority members in Imathia, both in terms of external categorization and self-identification. It also investigates how their settlement was perceived by the local society, and to what extent their institutional rights engaged the attention of the Greek state and, at times, the Turkish diplomacy.

This phenomenon serves as a microhistorical lens through which the ambiguous nature of both Greek and Turkish national policies towards the minority may be better understood. These movements unfolded within a context of silent but ongoing national competition, in which minority actors were not merely passive subjects of policy, but also agents of identity strategies and survival practices.

Keywords: Muslim Minority of Western Thrace, Treaty of Lausanne, Imathia, Minority Rights, Identity, Greek-Turkish relations

² Article 45

Εισαγωγή

Η Ελλάδα υπέγραψε τη Συνθήκη των Σεβρών (10 Αυγούστου 1920), η οποία περιλάμβανε σημαντικές διατάξεις για την προστασία των μειονοτήτων στα εδάφη της πρώην Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ακολουθώντας το πρότυπο που είχε υιοθετήσει η Κοινωνία των Εθνών μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ενδεικτικά, η Συνθήκη προέβλεπε την ισότητα όλων των πολιτών ενώπιον του νόμου, ανεξαρτήτως θρησκείας και γλώσσας, το δικαίωμα χρήσης της μητρικής γλώσσας ιδιωτικά και δημόσια, την ελευθερία θρησκευτικής πίστης και έκφρασης, καθώς και την προστασία των σχολείων και των ιδρυμάτων των μειονοτικών ομάδων. Παρότι πρότεινε ένα εκτενές πλαίσιο προστασίας, η Συνθήκη των Σεβρών δεν εφαρμόστηκε ποτέ, καθώς δεν κυρώθηκε από την τουρκική πλευρά και τελικά αντικαταστάθηκε από τη Συνθήκη της Λοζάνης³. Η τελευταία περιόρισε τη νομική κατοχύρωση των μειονοτικών δικαιωμάτων σε δύο συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες: τη μουσουλμανική μειονότητα Θράκης και την ορθόδοξη μειονότητα στην Κωνσταντινούπολη, την Ίμβρο και την Τένεδο. Συνεπώς, η πραγματική βάση των μειονοτικών δικαιωμάτων στη σύγχρονη Ελλάδα και Τουρκία θεμελιώνεται τελικά στη Συνθήκη της Λοζάνης, η οποία τέθηκε σε εφαρμογή τον Αύγουστο του 1924.

Η διαχείριση των μειονοτήτων αποτέλεσε ένα από τα πλέον ευαίσθητα ζητήματα των ελληνοτουρκικών σχέσεων κατά τον 20^ο αιώνα. Πίσω από τις διεθνείς συμφωνίες και τις επίσημες κρατικές αφηγήσεις, διαδραματίστηκαν κοινωνικά γεγονότα λιγότερο προβεβλημένα, αλλά καθοριστικής σημασίας για την κατανόηση των δυναμικών της εποχής. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται και οι εσωτερικές μετακινήσεις μελών της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης σε άλλα διαμερίσματα της χώρας. Το βασικό κίνητρο μετακίνησης ήταν η αναζήτηση εργασίας. Σε πολλές περιπτώσεις η πολιτεία προσέφερε κίνητρα για την ενθάρρυνση τέτοιου είδους μετακινήσεων. Κύριοι προορισμοί ήδη από τη δεκαετία του 1950, ήταν τα μεγάλα αστικά κέντρα, όπως η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη, αλλά και αναπτυσσόμενες βιομηχανικές περιοχές, όπως τα Άσπρα Σπίτια Βοιωτίας και το

³ Διβάνη, Λ., *Ελλάδα και Μειονότητες*, Καστανιώτης, 1999, σελ. 67

Λαύριο, προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες της βιομηχανικής παραγωγής σε εργατικό δυναμικό. Παράλληλα με τις αστικές ροές, υπήρξαν και αγροτικού χαρακτήρα μετακινήσεις, οι οποίες διαμόρφωσαν μικρούς πυρήνες μειονοτικών σε διάφορα περιβάλλοντα της επαρχίας. Από τη δεκαετία του 1980 έως σήμερα, η παρουσία μελών της μουσουλμανικής μειονότητας καταγράφεται σε διάφορες περιοχές της Αττικής, στις βιομηχανικές ζώνες της Βοιωτίας, στην ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλονίκης, αλλά και σε άλλα μέρη ανά την Ελλάδα.

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στην περίπτωση της περιφερειακής ενότητας Ημαθίας, στην Κεντρική Μακεδονία, όπου εντοπίζεται μία από τις πρώτες μετακινήσεις μειονοτικών εκτός Θράκης, η οποία είναι ορατή μέχρι και σήμερα. Τη βάση της έρευνας αποτέλεσε η επαφή με το πεδίο. Στόχος της είναι να αποτυπώσει τα κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά της κοινότητας, αλλά και τους τρόπους με τους οποίους τα μέλη της αντιλαμβάνονται και εκφράζουν τον εαυτό τους και τη συλλογική τους ταυτότητα. Για τον σκοπό αυτό, πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με κατοίκους της περιοχής που αποδέχτηκαν να λάβουν μέρος στην έρευνα, ενώ παράλληλα αντλήθηκαν ιστορικά στοιχεία από τα Γενικά Αρχεία του Κράτους και από τον Τύπο.

Κεντρικό ερευνητικό ερώτημα αποτελεί η διερεύνηση της διατήρησης ή της μεταβολής της ταυτότητας της μειονοτικής ομάδας μετά την απομάκρυνσή της από τη Θράκη, καθώς και η εξέταση των θεσμικών πολιτικών με τις οποίες το ελληνικό κράτος διαχειρίστηκε τον εν λόγω πληθυσμό. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στην τουρκική επιρροή στην κοινότητα της Ημαθίας και αναλύεται κατά πόσο οι εξελίξεις στις ελληνοτουρκικές σχέσεις επηρέασαν τις συνθήκες διαβίωσης, την κοινωνική ένταξη και την άσκηση των μειονοτικών δικαιωμάτων της κοινότητας.

Η μεθοδολογική προσέγγιση της εργασίας βασίζεται σε τρεις πυλώνες: την αξιοποίηση της σχετικής βιβλιογραφίας, την ανάλυση αρχειακού υλικού και δημοσιευμάτων του Τύπου και τη συλλογή προφορικών μαρτυριών. Η βιβλιογραφία συμβάλλει στη θεωρητική θεμελίωση της έρευνας, ενώ το αρχειακό υλικό, το οποίο εντοπίστηκε στα Γενικά Αρχεία του Κράτους στην Ημαθία (Βέροια), υπήρξε καθοριστικό για την τεκμηρίωση σημαντικών πτυχών της έρευνας. Η έρευνα στο αρχείο ανέδειξε πληροφορίες που ενίσχυσαν ή επιβεβαίωσαν κάποιες από τις υποθέσεις της εργασίας.

Σχετικά με την έρευνα πεδίου, αυτή ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 2024 και ολοκληρώθηκε τον Ιούλιο του 2025. Συνολικά, πραγματοποιήθηκαν πέντε επισκέψεις στην περιοχή. Η διαδικασία καταγραφής προφορικών μαρτυριών αποδείχθηκε ιδιαίτερα απαιτητική, καθώς συχνά οι συμμετέχοντες αντιμετώπισαν με δυσπιστία την ερευνητική προσέγγιση και δυσκολεύτηκαν να μιλήσουν ανοιχτά. Καταβλήθηκε σημαντική προσπάθεια για να δημιουργηθούν σχέσεις στοιχειώδους εμπιστοσύνης, διατηρώντας ταυτόχρονα την απαιτούμενη ερευνητική αποστασιοποίηση. Οι συναντήσεις πραγματοποιήθηκαν σε σπίτια και αυλές σπιτιών μουσουλμάνων κατοίκων της Αλεξάνδρειας, καθώς και στον χώρο του Συλλόγου Μουσουλμάνων Ημαθίας, στο Πλατύ, ενώ καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας διατηρήθηκε τηλεφωνική επικοινωνία και επαφή μέσα από τα κοινωνικά δίκτυα. Μάλιστα, με την Σ., κάτοικο Αλεξάνδρειας, συναντηθήκαμε και στην Αθήνα, κατά την επίσκεψή της στην πόλη.

Οι πληροφορητές ήταν γυναίκες και άνδρες, ηλικίας από 20 έως 65 ετών περίπου, μόνιμοι κάτοικοι των χωριών Αλεξάνδρειας και Πλατέως. Η ιδιότητά μου ως ερευνήτρια είχε δηλωθεί εξ αρχής, αν και στους συμμετέχοντες δεν ήταν πάντοτε σαφής ο σκοπός της έρευνας. Η επικοινωνία υπήρξε περιορισμένη λόγω της ελλιπούς γνώσης της ελληνικής γλώσσας από ορισμένους συμμετέχοντες. Σημειώνεται επίσης ότι όλες οι γυναίκες που συμμετείχαν είναι αναλφάβητες, γεγονός που δυσκόλεψε τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων. Οι συνεντεύξεις ακολούθησαν ημιδομημένη μορφή, και βασίστηκαν αρκετά στην ελεύθερη αφήγηση. Επιδιώχθηκε η καταγραφή της ατομικής, αλλά και της συλλογικής εμπειρίας των μελών. Δεν ήταν λίγες οι φορές που κατέφυγα στην παρατήρηση πεδίου, χωρίς να γίνονται ερωτήσεις ή διάλογος, καταγράφοντας δεδομένα και στοιχεία της καθημερινότητας και του τρόπου ζωής.

Καθοριστική για την πρόσβαση στο πεδίο υπήρξε η συμβολή δύο κατοίκων της περιοχής, οι οποίοι, παρότι δεν ανήκουν στη μουσουλμανική μειονότητα, διατηρούν κοινωνικούς δεσμούς με μέλη της και κινούνται με άνεση στο συγκεκριμένο περιβάλλον. Ο πρώτος κάτοικος (Α), με καταγωγή από οικογένεια γκαγκαβούζων⁴ του Έβρου, μεγάλωσε σε δίγλωσσο περιβάλλον και η τουρκική γλώσσα παραμένει σημαντικό στοιχείο της παιδικής του ηλικίας και της προσωπικής

⁴ <https://el.wiktionary.org/wiki/Γκαγκαβούζηδες> (ημερομηνία πρόσβασης 05.03.2026).

του ταυτότητας. Για το λόγο αυτό, επιδιώκει συνειδητά τη χρήση της μέσα από τις κοινωνικές σχέσεις του με τουρκόφωνους κατοίκους της περιοχής. Ο δεύτερος κάτοικος (B), γεννημένος στο Καλοχώρι Θεσσαλονίκης, προέρχεται επίσης από οικογένεια με θρακική καταγωγή και διακρίνεται για το έντονο ενδιαφέρον του για την ιστορία και τις πολιτισμικές ομάδες της περιοχής. Ως ενεργό μέλος του τοπικού λαογραφικού συλλόγου και άτομο με ευρύ κοινωνικό δίκτυο – στο οποίο περιλαμβάνονται Πόντιοι, Αρβανίτες, Ρομά και τουρκόφωνοι κάτοικοι – συνέβαλε ουσιαστικά στη διευκόλυνση της πρόσβασης στην κοινότητα και στην ενίσχυση του κλίματος εμπιστοσύνης στη διάρκεια των επισκέψεών μας. Αμφότεροι λειτούργησαν ως αποτελεσματικοί διαμεσολαβητές μεταξύ εμού και της κοινότητας. Χωρίς την ενεργό συμμετοχή τους, η υλοποίηση αυτής της έρευνας δεν θα ήταν εφικτή.

Στο πρώτο μέρος της εργασίας, πραγματοποιείται μια συνοπτική επισκόπηση του μειονοτικού ζητήματος στην Ελλάδα, με έμφαση στη μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης και τα βασικά χαρακτηριστικά της. Παρουσιάζεται το ιστορικό της πλαίσιο, καταγράφονται οι κυριότερες ιστοριογραφικές προσεγγίσεις και αναλύονται εν συντομία η στάση του ελληνικού κράτους και η τουρκική επιρροή στη διαμόρφωση της ταυτότητας της μειονότητας.

Στο δεύτερο μέρος, η έρευνα εστιάζει στο πεδίο της Ημαθίας. Το ενδιαφέρον δεν περιορίζεται μόνο στη σκιαγράφηση των γενικών χαρακτηριστικών της κοινότητας, αλλά επιδιώκεται η εμβάθυνση στην κατανόηση της πραγματικότητας, όπως βιώνεται και νοηματοδοτείται από τα ίδια τα μέλη της.

Βασικό ζητούμενο αποτελεί η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο η κοινότητα αυτοπροσδιορίζεται ταυτοτικά. Παρότι η πλειονότητα συχνά την ταξινομεί υπό τον όρο «Ρομά» ή «Τσιγγάνοι», οι ίδιοι αυτοπροσδιορίζονται ως Τούρκοι. Η αντίφαση αυτή, καθώς και τα ερωτήματα που προκύπτουν από αυτήν, βρίσκονται στο επίκεντρο της ανάλυσης. Επιπλέον, εξετάζεται κατά πόσο η απομάκρυνση από τη Θράκη αλλοίωσε τα πολιτισμικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης μειονοτικής κοινότητας. Τέλος, διερευνάται, στο μέτρο του δυνατού, αν οι συνθήκες ζωής των μειονοτικών βελτιώθηκαν μετά την εγκατάστασή τους στην περιοχή.

Το μειονοτικό ζήτημα

Η έννοια του μειονοτικού ζητήματος συνδέεται με τη νεωτερική εποχή και ειδικότερα με την εμφάνιση των εθνικών κρατών. Στην εποχή των αυτοκρατοριών, οι κοινωνίες οργανώνονταν γύρω από θρησκευτικές κοινότητες ή φεουδαρχικές σχέσεις, όπου η πολιτική εξουσία δεν ταυτιζόταν με μία εθνοτική ή πολιτισμική ταυτότητα. Η διαφοροποίηση των πληθυσμών γινόταν κυρίως με βάση τη θρησκεία, τη γλώσσα ή τις τοπικές παραδόσεις, χωρίς να ανακύπτει ζήτημα ένταξης ή αποκλεισμού τους σε μια ενιαία εθνική κοινότητα.

Ο Eric Hobsbawm⁵ τονίζει ότι τα έθνη δεν αποτελούν φυσικές προαιώνιες κοινότητες, αλλά ιστορικά δημιουργήματα που συχνά συγκροτήθηκαν μέσω της επινόησης παραδόσεων που εξυπηρετούσαν την ανάγκη ενοποίησης ετερογενών πληθυσμών. Σε αυτό το πλαίσιο, οι μειονότητες δεν μπορούσαν ή αντιστάθηκαν να ενσωματωθούν στο εθνικό αφήγημα, διατηρώντας διακριτή πολιτισμική και κοινωνική ταυτότητα.

Η εξάπλωση του εθνικισμού κατά τον 19^ο αιώνα επέφερε ριζικές αλλαγές. Το έθνος νοήθηκε ως μια συλλογικότητα που συνδέεται με κοινή ιστορία, και συνήθως, ανάλογα την περίπτωση, γλώσσα, θρήσκευμα, πολιτισμό και συχνά εδαφική συνέχεια. Ο Benedict Anderson (1997 | 1983) υποστηρίζει ότι το έθνος μπορεί να γίνει κατανοητό ως μια φαντασιακή κοινότητα, δηλαδή μια συλλογικότητα στην οποία τα μέλη της παρότι δε γνωρίζονται προσωπικά μεταξύ τους, αισθάνονται ότι μοιράζονται κοινή ταυτότητα και ανήκουν σε ένα ενιαίο σώμα.

Η συγκρότηση των εθνικών κρατών βασίστηκε στην επιδίωξη εθνικής ομοιογένειας. Αυτή η διαδικασία, ωστόσο, συνεπαγόταν τον αποκλεισμό ή την περιθωριοποίηση ομάδων που δεν ανταποκρίνονταν στο κυρίαρχο εθνικό πρότυπο. Έτσι, προέκυψαν οι μειονότητες ως αποκλίσεις από το εθνικό αφήγημα, αποτελώντας ταυτόχρονα προϊόν αλλά και αντίφαση του εθνικού κράτους.

⁵ Hobsbawm, E. J., *Έθνη και Εθνικισμός*, Καρδαμίτσας, 1994, σελ. 34

Η μετάβαση από την αυτοκρατορική στην εθνική λογική οδήγησε σε έντονες συγκρούσεις, καθώς διαφορετικές εθνοτικές και θρησκευτικές ομάδες διεκδικούσαν αυτοδιάθεση ή διεθνή προστασία. Στα Βαλκάνια ειδικότερα, η διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και η ίδρυση νέων εθνικών κρατών έφεραν στο προσκήνιο το μειονοτικό ζήτημα με ιδιαίτερη οξύτητα. Η διεθνής κοινότητα, αναγνωρίζοντας τη σημασία του ζητήματος, προχώρησε σε θεσμικές ρυθμίσεις για την προστασία των μειονοτήτων. Η Κοινωνία των Εθνών προέβλεπε συγκεκριμένα δικαιώματα για τις μειονοτικές ομάδες, αν και η εφαρμογή τους συχνά αποδείχθηκε ανεπαρκής. Στη συνέχεια, η Συνθήκη της Λοζάνης αποτέλεσε κομβικό σημείο, καθώς καθόρισε το καθεστώς των μειονοτήτων στην Ελλάδα και την Τουρκία θεσμοθετώντας παράλληλα, για πρώτη φορά, την πρακτική των πληθυσμιακών ανταλλαγών.

Το μειονοτικό ζήτημα, επομένως, δεν αποτελεί απλώς υπόθεση εθνοτικών διαφορών, αλλά είναι σύμφυτο με την ιστορία του εθνικισμού και της εθνικής συγκρότησης. Η επιδίωξη του εθνικού κράτους για ομοιογένεια και η πραγματικότητα της κοινωνικής και πολιτισμικής ποικιλίας παράγει συνεχώς δυναμικές αποκλεισμού, διαπραγμάτευσης και επαναπροσδιορισμού. Οι μειονότητες, με αυτή την έννοια, παραμένουν ενεργοί φορείς ταυτοτήτων που συχνά αντιστέκονται, διαπραγματεύονται και επαναπροσδιορίζουν τη θέση τους μέσα στην εθνική κοινότητα.

Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει ένας ενιαίος και καθολικά αποδεκτός ορισμός του όρου, η σχετική βιβλιογραφία προσεγγίζει τις μειονότητες ως κοινωνικές ομάδες οι οποίες βρίσκονται σε αριθμητικά μειονεκτική θέση μέσα σε ένα κράτος ή μια κοινωνία, διαφοροποιούνται από την πλειονότητα με βάση χαρακτηριστικά όπως η εθνοτική καταγωγή, η γλώσσα, η θρησκεία ή ο πολιτισμός και βιώνουν συστηματικά περιορισμούς πρόσβασης στην εξουσία, διακρίσεις και κοινωνικό ή πολιτικό αποκλεισμό. Οι μορφές και οι βαθμοί άνισης μεταχείρισης ή αποκλεισμού μεταβάλλονται ανάλογα με την εκάστοτε ιστορική ή κοινωνική συγκυρία.

Τα μέλη της αναγνωρίζουν την κοινή τους διαφορετικότητα και αναπτύσσουν ισχυρή αίσθηση ενότητας. Η ταυτότητα τους ορίζεται τόσο από την εσωτερική αυτοαντίληψη όσο και από τον τρόπο που την ορίζει η πλειονότητα ή το κράτος.

Μια μειονότητα δεν είναι ποτέ μια ομοιογενής και μονολιθική κοινωνική οντότητα στο χρόνο και τον χώρο. Υπάρχει πάντα πολυμορφία και εξέλιξη, αλλά και σημαντική εσωτερική διαφοροποίηση.⁶ Οι αντιλήψεις των μειονοτικών ομάδων για την ταυτότητά τους εξελίσσονται και οι πλειοψηφίες προσαρμόζουν τον τρόπο που αντιλαμβάνονται τις μειονότητες σύμφωνα με μια ποικιλία παραγόντων. Το Ισλάμ στην Ελλάδα προσφέρει ένα καλό παράδειγμα αυτού του ισχυρισμού.⁷

Με την εδραίωση του σύγχρονου κοινωνικού κράτους και την ενίσχυση της έννοιας της κοινωνικής πρόνοιας κατά τον 20^ο αιώνα, άρχισαν να αναπτύσσονται θεσμικά εργαλεία για την αναγνώριση και προστασία των δικαιωμάτων. Έννοιες όπως η ισότητα των ευκαιριών, η κοινωνική ενσωμάτωση και η καταπολέμηση του αποκλεισμού εντάχθηκαν στις κοινωνικές αξίες. Η πρόνοια δεν περιοριζόταν πλέον μόνο στην πλειονότητα, αλλά άρχισε να αφορά και τις περιθωριοποιημένες ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των μειονοτήτων.⁸

Τα δικαιώματα των μειονοτήτων ανήκουν στην ευρύτερη οικογένεια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και πρέπει να θεωρούνται ως συγκεκριμένη εφαρμογή του κράτους δικαίου. Περιλαμβάνουν μέτρα που διασφαλίζουν τη χρήση της μητρικής γλώσσας στην εκπαίδευση και τη δημόσια σφαίρα, την ελευθερία άσκησης θρησκευτικών πρακτικών, καθώς και την εκπροσώπηση στις πολιτικές και κοινωνικές δομές και προστατεύονται από διεθνείς οργανισμούς όπως τα Ηνωμένα Έθνη, το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή άλλες διμερείς ή συνήθως πολυμερείς συνθήκες και συμφωνίες. Ωστόσο, η εφαρμογή τους παραμένει πεδίο πολιτικών αντιπαραθέσεων, καθώς αγγίζει τον πυρήνα της κρατικής κυριαρχίας. Η πολιτική ενός κράτους προς τις μειονότητες επηρεάζει τόσο την εσωτερική όσο και την εξωτερική πολιτική του, και ενίοτε βρίσκεται και στο μεταίχμιο μεταξύ των δύο αυτών.⁹

⁶ Tsitselikis, K., *Old and New Islam in Greece*, Martinus Nijhoff, 2012, p. 1

⁷ Tsitselikis, K., *Old and New Islam in Greece*, Martinus Nijhoff, 2012, p. 2

⁸ Διβάνη, Λ., *Ελλάδα και Μειονότητες*, Καστανιώτης, 1999, σελ. 24

⁹ Τσιτσελίκης, Κ., - Χριστόπουλος, Δ., *Το μειονοτικό φαινόμενο στην Ελλάδα*, Κριτική, 1997, σελ. 208

Η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης

Ορισμός και γενικά χαρακτηριστικά

Η μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης αφορά τους Έλληνες πολίτες μουσουλμανικού θρησκευματος, των οποίων το νομικό καθεστώς καθορίζεται ρητά από τη Συνθήκη της Λοζάνης, καθώς και από τη Σύμβαση περί ανταλλαγής πληθυσμών της 30ής Ιανουαρίου 1923.¹⁰

Με την υπογραφή της Συνθήκης της Λοζάνης, εδαφικά η Τουρκία διατήρησε την Ανατολική Θράκη έως τον ποταμό Έβρο, ενώ η Δυτική Θράκη παρέμεινε στην ελληνική επικράτεια. Η επισημοποίηση της αναγκαστικής ανταλλαγής πληθυσμών μεταξύ των δύο κρατών με την εξαίρεση των μουσουλμάνων της Δυτικής Θράκης¹¹ καθιέρωσε τη μουσουλμανική κοινότητα της Θράκης ως τη μοναδική αναγνωρισμένη μειονότητα στο ελληνικό κράτος, με διεθνώς κατοχυρωμένα δικαιώματα προστασίας. Κατά την απογραφή του 1928, ο πληθυσμός της μειονότητας υπολογιζόταν σε περίπου 102.621 άτομα, αντιπροσωπεύοντας το 60% του συνολικού πληθυσμού της περιοχής.¹² Σύμφωνα με άλλες πηγές, ωστόσο, οι μουσουλμάνοι αποτελούσαν τότε το 1/3 του πληθυσμού της Θράκης.¹³ Έχει διαπιστωθεί ότι διαχρονικά οι εκάστοτε αριθμοί και στατιστικές που αφορούν τη μειονότητα κρύβουν πολιτικές σκοπιμότητες¹⁴ και ιδεολογικές επιδιώξεις της κάθε πλευράς που τις συντάσσει, επομένως, η αξιολόγησή τους απαιτεί κριτική ανάγνωση. Προσεγγίζουμε, λοιπόν, τα στατιστικά με κάποια επιφύλαξη¹⁵ και αποφεύγουμε την αναφορά σε νούμερα και ποσοστά/ συγκρίσεις. Αυτό που μπορεί να ειπωθεί με βεβαιότητα είναι

¹⁰ Ασημακοπούλου, Φ., - Χρηστίδου-Λιοναράκη, Σ., *Η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης και οι ελληνοτουρκικές σχέσεις*, Λιβάνη, 2002, σελ. 226

¹¹ Και των ελληνορθόδοξων χριστιανών της Κωνσταντινούπολης, Ίμβρου και Τένεδου από την πλευρά της Τουρκίας.

¹² Τρουμπέτα, Σ., *Κατασκευάζοντας ταυτότητες για τους μουσουλμάνους της Θράκης*, Κριτική, 2001, σελ. 66

¹³ Aarbakke, V., *The Muslim Minority of Greek Thrace*, University of Bergen, 2000, p. 31

¹⁴ Aarbakke, V., *The Muslim Minority of Greek Thrace*, University of Bergen, 2000, p. 30

¹⁵ Διβάνη, Λ., *Ελλάδα και Μειονότητες*, Καστανιώτης, 1999, σελ. 72

ότι ο συνολικός πληθυσμός της Θράκης βαίνει μειούμενος¹⁶, γεγονός που θεωρείται πρόβλημα σε αυτή την ευαίσθητη παραμεθόριο περιοχή.

Κατά τις δεκαετίες του 1960 και του 1970, λόγω της έντασης των ελληνοτουρκικών σχέσεων που προέκυψαν από το Κυπριακό ζήτημα αλλά και εξαιτίας της διακυβέρνησης της Χούντας, η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης βίωσε ένα καθεστώς διακρίσεων και περιορισμών που επηρέασε ουσιαστικά την κοινωνική και οικονομική της θέση. Οι πολιτικές αυτές, που περιλάμβαναν την εφαρμογή του άρθρου 19 του Κώδικα Ιθαγένειας, τη στέρηση ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων, τον περιορισμό στην πρόσβαση στη δημόσια διοίκηση και στην εκπαίδευση, καθώς και την απαγόρευση έκδοσης αδειών οικοδομής σε ορισμένες περιοχές, δημιούργησαν συνθήκες θεσμικής περιθωριοποίησης.¹⁷ Η περίοδος της «ελεγχόμενης απομόνωσης» της μειονότητας διήρκεσε έως τις αρχές της δεκαετίας του 1990 και άφησε βαθιά αποτυπώματα στην εμπιστοσύνη των μελών της προς το ελληνικό κράτος.

Ως άμεση συνέπεια των παραπάνω πολιτικών, αλλά και υπό την επίδραση μιας αντίληψης που κυριάρχησε για ένα διάστημα στην ελληνική πολιτική σκηνή σύμφωνα με την οποία η αποχώρηση των μελών της μειονότητας θεωρούνταν επιθυμητή εξέλιξη¹⁸, καταγράφηκε ένα εκτεταμένο μεταναστευτικό ρεύμα προς την Τουρκία. Πολλοί μειονοτικοί, κυρίως από τα αστικά και μορφωμένα στρώματα, επέλεξαν να εγκαταλείψουν τη Θράκη. Η πολιτική υποδοχής εκ μέρους της τουρκικής πολιτείας υπήρξε ευνοϊκή, καθώς παρείχε στα μέλη της μειονότητας κίνητρα εγκατάστασης και δυνατότητες επαγγελματικής ένταξης. Η εξέλιξη αυτή συνέβαλε στη σταδιακή αποδυνάμωση των αστικών και επαγγελματικών στρωμάτων της μειονότητας στη Θράκη, ενισχύοντας συνθήκες κοινωνικοοικονομικής στασιμότητας.

Παράλληλα, μέρος του μειονοτικού πληθυσμού στράφηκε προς εσωτερικές μετακινήσεις εντός της Ελλάδας, προσφέροντας ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό σε

¹⁶ Νοταράς, Γ., *“Η ανομοιογένεια του πληθυσμού”* στο Συλλογικό *Η Ανάπτυξη της Θράκης, Προκλήσεις και Προοπτικές*, Ακαδημία Αθηνών, 1995, σελ. 45

¹⁷ Aarbakke, V., *The Muslim Minority of Greek Thrace*, University of Bergen, 2000, p. 179

¹⁸ Aarbakke, V., *The Muslim Minority of Greek Thrace*, University of Bergen, 2000, p. 192

βιομηχανικές περιοχές στη χώρα¹⁹ και σε αγροτικές ζώνες της Κεντρικής Μακεδονίας, όπως η Ημαθία.

Σύμφωνα με την έρευνα της Ακαδημίας Αθηνών που πραγματοποιήθηκε το 1995, η μειονότητα πλέον εμφανίζει έντονη γεωγραφική, κοινωνική και οικονομική απομόνωση. Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, η περιορισμένη πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες και η αβεβαιότητα γύρω από την άσκηση πολιτικών δικαιωμάτων συνέβαλαν στην «καθήλωση» της μειονότητας και στην περιορισμένη κοινωνική της κινητικότητα. Η προσκόλληση των μελών της σε παραδοσιακούς τρόπους ζωής και η εξάρτηση από την καλλιέργεια της γης περιορίζουν περεταίρω τις ευκαιρίες κοινωνικής και οικονομικής ανέλιξης.²⁰ Η μειονότητα βίωσε διαδικασίες οικονομικής αποδυνάμωσης και εκροής μορφωμένων μελών, ενώ η πρόσβαση στην κοινωνική ανέλιξη —ιδίως μέσω της εκπαίδευσης— συγκεντρωνόταν σε μεγάλο βαθμό στους χριστιανικούς πληθυσμούς.²¹

Είναι μία ή πολλές;

Παρά την κατεξοχήν πολιτική φύση του ερωτήματος, θα αναφερθούμε σε αυτό το ζήτημα μιας και αποτελεί μέρος της ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης σχετικά με τη μειονότητα και έχει απασχολήσει τη βιβλιογραφία.

Ο μουσουλμανικός πληθυσμός της Θράκης, όπως κάθε μειονότητα -ειδικά στο παρελθόν- δεν ήταν ομοιογενής, αλλά εμφάνιζε πληθώρα ιδιαίτερων χαρακτηριστικών: κοινωνικές αλλά και γλωσσικές και εθνοπολιτισμικές διαφοροποιήσεις. Ωστόσο, η θεσμική συγκρότησή του σε μειονότητα, δημιούργησε την ανάγκη συγκρότησης μιας ενιαίας ομάδας με ομοιογένεια.²²

Από γλωσσοπολιτισμική άποψη, οι τουρκόφωνοι ζούσαν κυρίως στις πεδινές περιοχές, είτε σε αμιγώς μειονοτικούς είτε σε μεικτούς οικισμούς, οι δε Πομάκοι

¹⁹ Aarbakke, V., *The Muslim Minority of Greek Thrace*, University of Bergen, 2000, p. 244

²⁰ Ασημακοπούλου, Φ., - Χρηστίδου-Λιοναράκη, Σ., *Η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης και οι ελληνοτουρκικές σχέσεις*, Λιβάνη, 2002, σελ. 243

²¹ Aarbakke, V., *The Muslim Minority of Greek Thrace*, University of Bergen, 2000, p. 183

²² Τρουμπέτα, Σ., *Κατασκευάζοντας ταυτότητες για τους μουσουλμάνους της Θράκης*, Κριτική, 2001, σελ. 18

κατοικούσαν απομονωμένοι κατά κύριο λόγο σε ορεινά χωριά. Αναφορικά με τους Ρομά κάποιοι ακολουθούσαν περιπλανώμενο τρόπο ζωής και διέμεναν σε αυτοσχέδιους οικισμούς στις παρυφές των αστικών κέντρων,²³ ενώ οι εδραίοι Ρομά ζούσαν σε δεκάδες χωριά στη Θράκη. Χαρακτηριστικό της διαφοροποίησης μεταξύ τους είναι το γεγονός ότι οι διάφορες μουσουλμανικές κοινότητες συχνά δεν είχαν επαφή μεταξύ τους.²⁴

Παρότι η πλειονότητα των Ρομά της Δυτικής Θράκης είναι μουσουλμάνοι και συνεπώς μέλη της μειονότητας²⁵, η σχετική βιβλιογραφία γύρω από τη θέση τους παραμένει ιδιαίτερα περιορισμένη. Πρόσφατα, ωστόσο, έχει αναζωπυρωθεί το ερευνητικό ενδιαφέρον για αυτούς. Διαμένουν σε συνοικισμούς στα όρια των πόλεων Αλεξανδρούπολης, Διδυμότειχου, Κομοτηνής και Ξάνθης, αλλά και σε οικισμούς στις περιφέρειες Ξάνθης, Ροδόπης και Έβρου. Στην μεγάλη τους πλειοψηφία μιλούν την τουρκική ως μητρική γλώσσα, αλλά, πλέον, και την ελληνική.

Η τουρκική θέση διαχρονικά, από το 1930 περίπου, που αναζωπυρώθηκε το ενδιαφέρον της για τη μειονότητα, δεν αναγνωρίζει την ύπαρξη ξεχωριστών ταυτοτήτων μέσα στη μειονότητα.²⁶ Η επιλογή αυτή εξυπηρετεί την προώθηση μιας συλλογικής ταυτότητας που συνδέει το σύνολο των μουσουλμάνων της Θράκης με την Τουρκία ως «μητέρα-πατρίδα».²⁷

Η ελληνική θέση αντιλαμβάνεται τη μειονότητα ως μια σύνθετη οντότητα και αναγνωρίζει τις διαφορετικές ανάγκες και τα χαρακτηριστικά της κάθε ομάδας. Η προσέγγιση αυτή επιχειρεί να αποσυνδέσει τον μουσουλμανικό πληθυσμό από τον

²³ Featherstone, K., Παπαδημητρίου, Δ. και Μαμαρέλης, Α., *Οι τελευταίοι Οθωμανοί, Η μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης, 1940-1949*, μτφρ. Νιάρχος, Γ., Αλεξάνδρεια, 2013, σελ. 115

²⁴ Τρουμπέτα, Σ., *Κατασκευάζοντας ταυτότητες για τους μουσουλμάνους της Θράκης*, Κριτική, Αθήνα, 2001, σελ. 37

²⁵ Διβάνη, Λ., *Η κατάσταση των Τσιγγάνων στην Ελλάδα*, Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2001

²⁶ Featherstone κ.ά., *Οι τελευταίοι Οθωμανοί*, Αλεξάνδρεια, 2013, σελ. 333

²⁷ Ασημακοπούλου, Φ., - Χρηστίδου-Λιοναράκη, Σ., *Η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης και οι ελληνοτουρκικές σχέσεις*, Λιβάνη, 2002, σελ. 253

στενό εθνικό προσδιορισμό που συνδέεται με την Τουρκία και του έχει αποδοθεί στο παρελθόν.²⁸

Εντούτοις, η αντιπαράθεση μεταξύ των δύο κρατών δεν αντιπροσωπεύει απαραίτητα την ίδια την μειονότητα και τον τρόπο με τον οποίο τα ίδια τα μέλη της μειονότητας αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους. Καθώς η ταυτοτική συνείδηση είναι ρευστή και διαμορφώνεται μέσα από κοινωνικές εμπειρίες και τοπικά συμφραζόμενα, το ερώτημα εάν πρόκειται για «μία» ή για «πολλές» μειονότητες, μπορεί να συνδέεται με πολιτικές επιλογές των εμπλεκόμενων κρατών και να εξυπηρετεί αντίστοιχα συμφέροντα, αλλά δεν διαθέτει μία μονοσήμαντη απάντηση.

Τουρκική, Μουσουλμανική ή Οθωμανική;

Η εξέλιξη του περιεχομένου των όρων «Τούρκος» και «Μουσουλμάνος» συνδέεται στενά με τη διαμόρφωση του εθνικού χαρακτήρα της τουρκικής δημοκρατίας και την εδραίωση του κεμαλισμού που ξεκίνησε τη δεκαετία του 1920. Η διαμόρφωση της νέας εθνικής ταυτότητας μεταξύ των πολιτών της Τουρκίας, η οποία συνεπαγόταν τη μετάβαση από την κατηγορία του «μουσουλμάνου», κληρονομιά της οθωμανικής αυτοκρατορίας, προς τον εθνοτικό προσδιορισμό του «Τούρκου», επηρέασε δραστικά τον αυτοπροσδιορισμό των μουσουλμανικών μειονοτήτων στα Βαλκάνια.²⁹

Η εκάστοτε επιλογή ονόματος αντανακλά συνήθως και μια ιδεολογική τοποθέτηση, ανάλογη των σκοπιμοτήτων που επιδιώκεται να εξυπηρετηθούν.³⁰

Από την πλευρά της Ελλάδας, οι μεταβαλλόμενες διπλωματικές σχέσεις με την Τουρκία μπορούν να εξηγήσουν τις διακυμάνσεις στην ορολογία που υιοθετήθηκε για τη μειονότητα της Θράκης. Κατά την πρώτη περίοδο φιλίας μεταξύ των δύο χωρών, που επικυρώθηκε με το αντίστοιχο Σύμφωνο το 1930, παρατηρείται μια ανοχή εκ μέρους της ελληνικής πολιτείας ως προς τη χρήση του όρου «τουρκικός». Την εποχή εκείνη ιδρύονται στη Θράκη αρκετοί μειονοτικοί σύλλογοι

²⁸ Λαμπριανίδης, Λ., Νοταράς, Α., *Η διακομματική Επιτροπή και μια ακόμη χαμένη ευκαιρία για τη Θράκη*, Ινστιτούτο ΕΝΑ, Αθήνα, 2023, σελ. 9

²⁹ Tsitselikis, K., *Old and New Islam in Greece*, Martinus Nijhoff, 2012, p. 16

³⁰ Τρουμπέτα, Σ., *Κατασκευάζοντας ταυτότητες για τους μουσουλμάνους της Θράκης*, Κριτική, 2001, σελ. 19

που αυτοπροσδιορίζονται ως «τουρκοί», γεγονός που αντανάκλα το κλίμα διπλωματικής συνεννόησης και αμοιβαίας εμπιστοσύνης που επιχειρήθηκε να καλλιεργηθεί. Η εικόνα αυτή μεταβάλλεται κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Κατά την περίοδο της ψυχροπολεμικής αναδιάταξης και ενόψει της κοινής ένταξης Ελλάδας και Τουρκίας στο ΝΑΤΟ, οι δύο χώρες επιδίωξαν εκ νέου την αποκατάσταση των σχέσεων τους.

Στο πλαίσιο αυτό, το νομοθετικό διάταγμα του 1954 προέβλεπε τη μετονομασία των μειονοτικών σχολείων της Θράκης σε «τουρκικά». Η κυβέρνηση Παπάγου υπέγραψε επίσης συμφωνίες υπέρ της «τουρκικής μειονότητας», στο πνεύμα της συμμαχικής συνεργασίας. Η συγκεκριμένη στάση της Ελλάδας εξυπηρετούσε διττό σκοπό: αφενός, την ενίσχυση των δεσμών με την Τουρκία και, αφετέρου, την αποτροπή της βουλγαρικής επιρροής επί των Πομάκων, η οποία εκείνη την περίοδο θεωρούνταν απειλή για την εθνική ασφάλεια.³¹ Ωστόσο, στα χρόνια που ακολούθησαν επανήλθε ο όρος «μουσουλμανική» για τον χαρακτηρισμό της μειονότητας της Θράκης. Αυτή η μεταβολή συνδέθηκε με τη γενικότερη πολιτική συγκυρία της περιόδου, ιδίως με τις εξελίξεις κατά τη διάρκεια της δικτατορίας και την όξυνση του Κυπριακού ζητήματος. Στο πλαίσιο αυτό, το ζήτημα της Θράκης επανήλθε στο προσκήνιο και η ελληνική πλευρά επιδίωξε να αποδυναμώσει τις τουρκικές διεκδικήσεις περί «εθνικής τουρκικής μειονότητας» στην Ελλάδα.

Ενδιαφέρον στοιχείο που τεκμηριώνει τις «εθνικές πολιτικές» αποτελεί ένα επίσημο έγγραφο του Υπουργείου Εσωτερικών, χρονολογημένο το 1978 και εντοπισμένο στα Γενικά Αρχεία του Κράτους (ΓΑΚ) Ημαθίας.³² Το έγγραφο, απευθυνόμενο στη Νομαρχία Ημαθίας και κοινοποιημένο στους δήμους και τις κοινότητες της περιοχής, περιλαμβάνει σαφή οδηγία:

«Σε κάθε επίσημο έγγραφο που αφορά Έλληνες υπηκόους τουρκικής καταγωγής, ο χαρακτηρισμός “Οθωμανός” να αντικαθίσταται με τον όρο “Μουσουλμάνος”».

Η συγκεκριμένη οδηγία καταδεικνύει την τάση του ελληνικού κράτους να διαχειρίζεται διαχρονικά το ζήτημα της ταυτότητας των μειονοτικών πληθυσμών,

³¹ Τρουμπέτα, Σ., *Κατασκευάζοντας ταυτότητες για τους μουσουλμάνους της Θράκης*, Κριτική, 2001, σελ. 44

³² ΓΑΚ Ημαθίας, Φ57, Υπ11, (στο Παράρτημα)

καθώς και τη σημασία που αποδιδόταν στη διαχείριση του ζητήματος αυτού. Επίσης, φανερώνεται ότι ακόμη και στα τέλη της δεκαετίας του 1970, παρέμεναν ενεργά ιστορικά κατάλοιπα της οθωμανικής διοικητικής γλώσσας και των σχετικών όρων. Η σταδιακή αντικατάστασή τους αντανακλά ότι η διαδικασία επαναπροσδιορισμού των ταυτοτήτων των μειονοτικών υπήρξε μακρόχρονη και αλληλένδετη με τις μεταβαλλόμενες πολιτικές ισορροπίες στην περιοχή.

Η κοινωνική και πολιτική συγκρότηση της μειονότητας τα πρώτα χρόνια

Οι μουσουλμάνοι της Θράκης θεωρούνταν παλαιών αρχών, ιδιαίτερα θρησκευόμενοι και έδιναν έμφαση στον αυτοπροσδιορισμό τους μέσα από τη θρησκευτική τους πίστη. Αντιμετώπιζαν την άνοδο των μεταρρυθμιστών κεμαλικών στην Τουρκία ως δυσάρεστη προοπτική, ενώ δεν τους κέρδισαν οι μεγάλες καινοτομίες τους όπως η κατάργηση των ιεροδιδασκαλείων, ο έλεγχος των θρησκευτικών οργανώσεων κ.α. Οι ίδιοι καθοδηγούνταν από τρεις μουφτήδες, όσοι και οι κοινότητες της μειονότητας.³³ Οι εδραιωμένες πατριαρχικές δομές, τα πυκνά συγγενικά δίκτυα και η έντονη προσήλωση στο ισλάμ διαμόρφωσαν ένα κοινωνικό πλαίσιο με παραδοσιακά και εσωστρεφή χαρακτηριστικά, κυρίως στις μικρές αγροτικές κοινότητες όπου συγκεντρωνόταν η πλειοψηφία του μουσουλμανικού πληθυσμού.³⁴

Σύμφωνα με την Λ. Διβάνη, το γεγονός ότι αρχικά η μειονότητα είχε αντιτουρκικό προσανατολισμό ήταν ένα απροσδόκητο δώρο για την Ελλάδα, η οποία φρόντισε να τον ενισχύσει.³⁵ Το σύστημα προστασίας της ΚτΕ άλλωστε, βασιζόταν στον αποκλεισμό των παρεμβάσεων του συγγενικού προς τη μειονότητα κράτους.

Γεωγραφικά, οι μουσουλμάνοι κατοικούσαν σε συνοικίες των μεγάλων αστικών κέντρων —ιδίως στην Ξάνθη και την Κομοτηνή— καθώς και σε χωριά της υπαίθρου, όπου συνυπήρχαν μεικτοί και αμιγώς μουσουλμανικοί οικισμοί. Η κοινωνική τους σύνθεση ήταν κατά κύριο λόγο αγροτική· οι περισσότεροι ασχολούνταν με τη γεωργία, και ειδικότερα με την καλλιέργεια του καπνού, που

³³ Διβάνη, Λ., *Ελλάδα και Μειονότητες*, Καστανιώτης, 1999, σελ. 174

³⁴ Featherstone κ.ά., *Οι τελευταίοι Οθωμανοί*, Αλεξάνδρεια, 2013, σελ. 67

³⁵ Διβάνη, Λ., *Ελλάδα και Μειονότητες*, Καστανιώτης, 1999, σελ. 187

αποτελούσε τη βασική πηγή εισοδήματος³⁶ αφού, όπως έχει ήδη αναφερθεί, σημαντικός αριθμός των ευπορότερων οικογενειών μετανάστευσε στην Τουρκία, με την ανταλλαγή των πληθυσμών.³⁷

Κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου, η μειονότητα απολάμβανε συγκριτικά ευρεία πολιτισμική ελευθερία: είχε τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί δημόσια την τουρκική γλώσσα, να εκπαιδεύεται σε δίγλωσσα σχολεία, να εκδίδει εφημερίδες και, σε ορισμένες περιπτώσεις, να συμμετέχει στη δημόσια διοίκηση.³⁸ Σε πολιτικό επίπεδο, τα μέλη της υποστήριζαν κυρίως τα κόμματα του βενιζελικού χώρου, μέσω των οποίων εκλέγονταν και οι εκπρόσωποί της. Μετά την απομάκρυνση του Ελευθερίου Βενιζέλου από την εξουσία, παρατηρήθηκε σταδιακή μετατόπιση προς το αντίπαλο πολιτικό στρατόπεδο, εξέλιξη που ερμηνεύεται ως προσπάθεια διατήρησης ισορροπιών και εξασφάλισης καλών σχέσεων με το ελληνικό κράτος.³⁹

Η κομμουνιστική ιδεολογία, παρόλο που κατέκλυσε τα Βαλκάνια, παρέμενε απόμακρη και άγνωστη στον μουσουλμανικό πληθυσμό της Θράκης. Η επιρροή της αριστεράς στη μειονότητα ήταν ασήμαντη.⁴⁰ Λαμβάνοντας υπόψη την περιορισμένη συμμετοχή τους στις πολιτικές και κομματικές διεργασίες σε εθνικό επίπεδο, η εκλογική συμπεριφορά των μουσουλμάνων της Δυτικής Θράκης καθοριζόταν σε σημαντικό βαθμό από τις τοπικές συνθήκες.⁴¹

Κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου, η μειονότητα παρέμεινε γενικώς αποστασιοποιημένη λόγω της κοινωνικής της απομόνωσης και της περιορισμένης εμπλοκής της στα εθνικά πολιτικά δρώμενα και, παρά τις μεμονωμένες περιπτώσεις συμμετοχής μελών της, δεν ενεπλάκη ενεργά στις πολεμικές εξελίξεις.⁴² Οι συνθήκες φτώχειας, ανασφάλειας και οικονομικής στασιμότητας της περιόδου οδήγησαν σε

³⁶ Τρουμπέτα, Σ., *Κατασκευάζοντας ταυτότητες για τους μουσουλμάνους της Θράκης*, Κριτική, 2001, σελ. 170

³⁷ Στο ίδιο, σελ. 37

³⁸ Διβάνη, Λ., *Ελλάδα και Μειονότητες*, Καστανιώτης, 1999, σελ. 191

³⁹ Στο ίδιο, σελ. 192

⁴⁰ Δώδος, Δ., *Εκλογική Γεωγραφία των Μειονοτήτων*, Εξάντας, 1994, σελ. 57

⁴¹ Featherstone κ.ά., *Οι τελευταίοι Οθωμανοί*, Αλεξάνδρεια, 2013, σελ. 108

⁴² Aarbakke, V., *The Muslim Minority of Greek Thrace*, University of Bergen, 2000, p. 91

μεταναστευτικά ρεύματα είτε προς άλλες περιοχές της Ελλάδας⁴³, είτε προς την Τουρκία σε μια αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης και επαγγελματικής αποκατάστασης.⁴⁴ Στο ίδιο ιστορικό πλαίσιο τοποθετούνται και οι πρώτες μετακινήσεις που οδήγησαν στη σταδιακή συγκρότηση της μειονοτικής κοινότητας στην Ημαθία, η οποία αποτελεί το αντικείμενο ανάλυσης της εργασίας.

Η κρατική πολιτική απέναντι στη μειονότητα

Με τη θέσπιση της μειονότητας, αναδύονται ζητήματα νομικά που σχετίζονται με τις εξουσίες των μουφτήδων, τα δικαιώματα των πολιτών, τις θρησκευτικές και πολιτικές ελευθερίες, την εκπαιδευτική πολιτική, τις δημοσιεύσεις στον Τύπο και άλλα. Σχετικά με όλα τα παραπάνω, εξετάζουμε την πολιτική της Ελλάδας απέναντι στη μειονότητα μέσα στο χρόνο.

Με την ενσωμάτωση της Θράκης, η ελληνική κυβέρνηση βρέθηκε μπροστά σε μια μεγάλη πρόκληση: πώς να εμπεδώσει την ελληνική κυριαρχία σε μια περιοχή με έντονα πολυεθνικό χαρακτήρα. Ένας από τους τρόπους που επέλεξε ήταν η εγκατάσταση χριστιανικών πληθυσμών, ώστε να επηρεάσει την πληθυσμιακή σύνθεση στη Θράκη.⁴⁵ Εκείνη την εποχή, δεν έλειψαν οι φωνές που έβλεπαν σε κάθε αλλοεθνή έναν πιθανό εχθρό και έσπευδαν να οξύνουν τις αντιθέσεις. Υπήρχαν όμως και οι πιο διορατικοί, εκείνοι που πίστευαν ότι αν το κράτος θέλει να κερδίσει την εμπιστοσύνη των μειονοτικών, πρέπει να σταθεί απέναντί τους με φροντίδα, ασφάλεια και ένα συγκροτημένο σχέδιο. Όταν οι μειονοτικοί αισθάνονται ικανοποιημένοι και ασφαλείς, είναι λιγότερο πιθανό να επηρεαστούν από ξένες προπαγάνδες.⁴⁶

Ένας ακόμη λόγος που η στάση της Ελλάδας ήταν υποστηρικτική απέναντι στη μειονότητα τα πρώτα χρόνια ήταν η ανάγκη της να κερδίσει την εμπιστοσύνη της ΚτΕ,

⁴³ Αυτή είναι και η περίοδος που σχηματίζεται η κοινότητα μειονοτικών στην Ημαθία, σύμφωνα με τις μαρτυρίες που παρατίθενται παρακάτω.

⁴⁴ Aarbakke, V., *The Muslim Minority of Greek Thrace*, University of Bergen, 2000, p. 332

⁴⁵ Τρουμπέτα, Σ., *Κατασκευάζοντας ταυτότητες για τους μουσουλμάνους της Θράκης*, Κριτική, 2001, σελ. 39

⁴⁶ Διβάνη, Λ., *Ελλάδα και Μειονότητες*, Καστανιώτης, 1999, σελ. 76

ώστε να εγκριθεί η σύναψη δανείου που τόσο χρειαζόταν για να αποκαταστήσει τον τεράστιο αριθμό προσφύγων της. Έτσι, κατά τα πρώτα χρόνια και ως το τέλος της δεκαετίας του '20, η Ελλάδα στήριζε το αντικεμαλικό κίνημα, το οποίο δρούσε ανεμπόδιστα στη Θράκη και αυτό προκαλούσε τριβές στη σχέση των δύο χωρών. Με την υπογραφή του Σύμφωνου Φιλίας το 1930, η ελληνική πλευρά στα πλαίσια μιας προσπάθειάς της να αποκαταστήσει τις σχέσεις της με την Τουρκία, ικανοποιεί το αίτημά της δεύτερης για την απέλαση της μουσουλμανικής ηγεσίας της Θράκης σε ισλαμικές χώρες. Το γεγονός αυτό επισφράγισε την επιρροή της Τουρκίας στη μειονότητα, η οποία υπήρξε καθοριστική και οδήγησε στη σταδιακή είσοδό της στον εθνικισμό, την εμπέδωση δηλαδή μίας εθνικής ταυτότητας, της τουρκικής. Η περίοδος συνεργασίας ανάμεσα στις δύο χώρες διήρκεσε περίπου μια δεκαετία. Η ελληνική πλευρά επέτρεψε στο τουρκικό κράτος να παρέμβει στην κοινότητα, με κεμαλική προπαγάνδα και να εγκαταστήσει κεμαλιστές σε καίριες θέσεις, μέσω του τουρκικού προξενείου στην Κομοτηνή. Μέχρι το 1933, η Τουρκία είχε κάθε λόγο να είναι ικανοποιημένη γιατί υλοποίησε εύκολα τους στόχους της.

Στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οι σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας είχαν οδηγηθεί σε πλήρη στασιμότητα. Η στρατιωτική κατάρρευση της Ελλάδας και η ουδετεροποίηση της Τουρκίας άφησαν τη μειονότητα εκτεθειμένη στη βουλγαρική κατοχή. Για να αποφύγει τα δεινά των Βουλγάρων, μεγάλο μέρος των μουσουλμάνων επεδίωξε να απομακρυνθεί από την περιοχή. Ωστόσο, η συστηματική μέριμνα του τουρκικού προξενείου στην Κομοτηνή για τη μειονότητα κατά την Κατοχή κατάφερε να ενισχύσει τον κεμαλισμό, εις βάρος της παραδοσιακής μουσουλμανικής ταυτότητας. Η μειονότητα μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1940 άρχισε να παρουσιάζει μεγαλύτερη πολιτική και ιδεολογική ομοιογένεια. Δεν αποτελούσε πια το οθωμανικό κατάλοιπο του παρελθόντος και απορρίπτοντας τόσο τους Βούλγαρους όσο και τους Έλληνες κομμουνιστές, στράφηκε συνειδητά προς την «τουρκοποίησή» της.⁴⁷

Με το τέλος του πολέμου και την ανάδυση του ψυχροπολεμικού κλίματος, και ενόψει του δόγματος του «από Βορράν κινδύνου» και της προσχώρησης Ελλάδας και Τουρκίας στη Βορειοατλαντική Συμμαχία (1952), ξεκινάει μια θετική περίοδος για τη

⁴⁷ Featherstone κ.ά., *Οι τελευταίοι Οθωμανοί*, Αλεξάνδρεια, 2013, σελ. 278, 487

μειονότητα. Υπογράφονται συμφωνίες συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας και η ελληνική κυβέρνηση λαμβάνει μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των μειονοτικών, και ειδικά σχετικά με την εκπαίδευσή τους ενισχύοντας ένα μειονοτικό εκπαιδευτικό δίκτυο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και ιδρύοντας δύο Γυμνάσια.

Το κλίμα δεν άργησε να ανατραπεί ξανά, όταν στα μέσα της δεκαετίας του '50, εκδηλώθηκε η διαμάχη για την Κύπρο και οι σχέσεις των δύο χωρών διαρρήχθηκαν εκ νέου. Παράλληλα, η ύφεση των ελληνοβουλγαρικών σχέσεων μετατοπίζει πλέον το ενδιαφέρον του «από Βορράν κίνδυνο» στην «εξ Ανατολών απειλής». Η μειονότητα γίνεται έρμαιο πολιτικών σκοπιμοτήτων ως αντίποινα της ελληνικής πολιτείας για τη σκληρή εκδίωξη της ελληνικής μειονότητας⁴⁸ στην Τουρκία. Σε βάρος της εφαρμόστηκαν τα γνωστά «κατασταλτικά μέτρα»⁴⁹ με αποτέλεσμα ένα μεγάλο μέρος της μειονότητας να επιλέξει τη μετανάστευση, ενώ η περίοδος της δικτατορίας φαίνεται να αποτέλεσε την κορύφωση αυτής της ιδιαίτερα δυσμενούς συγκυρίας για τη μειονότητα.⁵⁰

Μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας το 1974, οι σχέσεις ανάμεσα στις δύο χώρες συνέχισαν να είναι τεταμένες και το λεγόμενο «ζήτημα της Θράκης» εξακολούθησε να βρίσκεται στην πολιτική και διπλωματική ατζέντα των δύο χωρών.⁵¹ Στο εσωτερικό επίπεδο, η πολιτική του ελληνικού κράτους απέναντι στη μουσουλμανική μειονότητα χαρακτηριζόταν ακόμη από περιορισμούς και διοικητικές πρακτικές που συχνά ερμηνεύονταν ως διακριτικές σε βάρος της.

Κατά τη διάρκεια της πρώτης διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ (1981–1989), αρκετές από αυτές τις πρακτικές παρέμειναν σε ισχύ, γεγονός που προκάλεσε επικρίσεις από διεθνείς οργανισμούς και ευρωπαϊκούς θεσμούς. Την ίδια περίοδο,

⁴⁸ Που εκδηλώθηκε κυρίως με το πογκρόμ της Κωνσταντινούπολης, τα γνωστά Σεπτεμβριανά (6-7.9.1955). Γκιουβέν, Ντ., *Εθνικισμός, κοινωνικές μεταβολές και μειονότητες*, Εστία, 2006

⁴⁹ Τσιτσελίκης, Κ., - Χριστόπουλος, Δ., *Το μειονοτικό φαινόμενο στην Ελλάδα*, Κριτική, 1997, σελ. 220

⁵⁰ Το 1969 καταγγέλλεται ότι μια σειρά από νόμους παρεμποδίζουν την αγορά κτημάτων, την παροχή και εξόφληση δανείων κλπ. από τη μειονότητα στη Θράκη. *Η μουσουλμανική μειονότητα και*, σελ. 240

⁵¹ Τρουμπέτα, Σ., *Κατασκευάζοντας ταυτότητες για τους μουσουλμάνους της Θράκης*, Κριτική, 2001, σελ. 51

μεταξύ άλλων,⁵² ιδιαίτερη συμβολική και πρακτική σημασία είχε η λεγόμενη «μπάρα», ένα σύστημα ελέγχου της πρόσβασης σε ορισμένες ορεινές περιοχές της Θράκης, το οποίο περιόριζε τις μετακινήσεις των κατοίκων και ενίσχυε το αίσθημα απομόνωσης των τοπικών κοινοτήτων.

Σημαντική καμπή αποτέλεσε η περίοδος της πολιτικής αστάθειας του 1989–1990 και η συγκρότηση της οικουμενικής κυβέρνησης, ενώ το 1990 σημειώθηκαν σοβαρά επεισόδια στην Κομοτηνή⁵³, οι οποίες ανέδειξαν τις κοινωνικές και πολιτικές τριβές που εξακολουθούσαν να υπάρχουν στην περιοχή. Μέσα σε αυτό το κλίμα, το 1991 η κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη διατύπωσε τη γνωστή διακήρυξη περί «ισονομίας και ισοπολιτείας», σηματοδοτώντας μια σταδιακή μεταβολή της κρατικής πολιτικής απέναντι στη μειονότητα και την κατάργηση σειράς διοικητικών περιορισμών που ίσχυαν κατά τις προηγούμενες δεκαετίες. Η αλλαγή αυτή συνδέθηκε, μεταξύ άλλων, με την αυξανόμενη επιρροή των ευρωπαϊκών θεσμών και την κριτική που δεχόταν η Ελλάδα στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης⁵⁴ για ζητήματα προστασίας των μειονοτήτων και ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Από τη δεκαετία του 1990 και έπειτα, η ενσωμάτωση της Ελλάδας στις ευρωπαϊκές δομές και η ενίσχυση του ευρωπαϊκού πλαισίου προστασίας δικαιωμάτων⁵⁵ συνέβαλαν στη σταδιακή βελτίωση της θέσης της μειονότητας και στην άμβλυνση ορισμένων παλαιότερων περιορισμών. Παρά ταύτα, ορισμένα ζητήματα εξακολουθούν να αποτελούν πεδία τριβής στις ελληνοτουρκικές σχέσεις αλλά και στο εσωτερικό πολιτικό πεδίο. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται το ζήτημα του προσδιορισμού της μειονότητας, καθώς η ελληνική πολιτεία αναγνωρίζει τη μειονότητα ως θρησκευτική και όχι ως εθνική ή «τουρκική», καθώς και ζητήματα θεσμικού και συμβολικού χαρακτήρα, όπως ο θεσμός του Μουφτή και οι

⁵² Ενδεικτικά αναφέρουμε το πρόβλημα την ισχύ των διαβατηρίων των μειονοτικών, το ζήτημα των απαλλοτριώσεων μειονοτικής γης για το Πανεπιστήμιο της Κομοτηνής και το ζήτημα ΔΙΚΑΤΣΑ που σχετίζεται με την αναγνώριση των σπουδών μελών της μειονότητας στην Τουρκία (Aarbakke, V., *The Muslim Minority of Greek Thrace*, University of Bergen, 2000)

⁵³ Γνωστά ως το μίνι πογκρόμ της Κομοτηνής (Aarbakke, V., *The Muslim Minority of Greek Thrace*, University of Bergen, 2000, p. 430)

⁵⁴ Featherstone κ.ά., *Οι τελευταίοι Οθωμανοί*, Αλεξάνδρεια, 2013, σελ. 510

⁵⁵ Tsitselikis, K., *Old and New Islam in Greece*, Martinus Nijhoff, 2012, p. 22

αρμοδιότητές του. Τα ζητήματα αυτά εξακολουθούν μέχρι σήμερα να αποτελούν αντικείμενο πολιτικής και διπλωματικής αντιπαράθεσης, αντανakλώντας τις ευρύτερες ευαισθησίες που περιβάλλουν το καθεστώς της μειονότητας στη Θράκη.

Η επιρροή της Τουρκίας

Στα πλαίσια της επιδίωξής της να αποδώσει εθνική ταυτότητα στον μειονοτικό πληθυσμό, η Τουρκία φαίνεται να εκμεταλλεύτηκε την πολιτιστική ιδιαιτερότητα της στο θρησκευτικό επίπεδο. Ας κάνουμε μια σύντομη ιστορική αναδρομή στην στάση της Τουρκίας.

Όπως ήδη έχει ειπωθεί, ο Ατατούρκ διέρρηξε τις σχέσεις του εθνικισμού με τη θρησκεία, αποκλείοντας έτσι την όποια επαφή με τους μουσουλμάνους εκτός Τουρκίας, άρα και με τη μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης.⁵⁶

Με την υπογραφή του Σύμφωνου Ελληνοτουρκικής φιλίας, η κατάσταση αλλάζει. Το τουρκικό κράτος, με την ανοχή του ελληνικού, παρεμβαίνει στην κοινότητα, με κεμαλική προπαγάνδα και επιχειρεί να εγκαταστήσει κεμαλιστές σε καίριες θέσεις, μέσω του τουρκικού προξενείου στην Κομοτηνή που δρούσε ανεξέλεγκτα.

Η αρχικά κυρίαρχη θρησκευτική τους ταυτότητα εξελίχθηκε, μέχρι τη δεκαετία του 1960, σε μια νοοτροπία τύπου μιλλέτ, στην οποία ο μουσουλμανισμός συνδέθηκε με την τουρκικότητα. Η συντριπτική πλειοψηφία των Μουσουλμάνων στην Ελλάδα υιοθέτησε την τουρκική εθνική ιδεολογία ως κυρίαρχο χαρακτηριστικό της ταυτότητάς της.⁵⁷

Η προπαγάνδα της Τουρκίας είναι εμφανής και μέσα από τον Τύπο της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το μηνιαίο περιοδικό *turk kulturu* που μεταξύ 1964 και 1985 παράγει εκτενή αρθρογραφία σχετικά με τη μειονότητα και γίνεται όργανο προβολής και διάδοσης της τουρκο-ισλαμικής ιδεολογίας στη Δυτική Θράκη.⁵⁸ Πολλά άρθρα που δημοσιεύονται στον Τύπο ασκούν σκληρή κριτική στην

⁵⁶ Βερέμης, Θ., *Η Τουρκία σήμερα*, Παπαζήσης, 1995, σελ. 15

⁵⁷ Tsitselikis, K., *Old and New Islam in Greece*, Martinus Nijhoff, 2012, p. 17

⁵⁸ Ασημακοπούλου, Φ., - Χρηστίδου-Λιοναράκη, Σ., *Η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης και οι ελληνοτουρκικές σχέσεις*, Λιβάνη, 2002, σελ. 128

ελληνική πολιτική απέναντι στη μειονότητα. Επισημαίνουν τα σκληρά μέτρα της πολιτείας που δυσκολεύουν τη ζωή της μειονότητας, απαγορεύουν την οικονομική και κοινωνική άνοδο και περιορίζουν τα δικαιώματα και ελευθερίες τους κατατάσσοντας σε πολίτες δεύτερης κατηγορίας.⁵⁹ Ανάμεσα σε άλλα επικρίνουν το διορισμό και όχι εκλογή από την ίδια τη μειονότητα των μουφτήδων, την χαμηλού επιπέδου εκπαίδευση που παρέχεται στους μειονοτικούς μαθητές, την άρνηση χορήγησης άδειας οικοδόμησης ή ανακαίνισης των σπιτιών τους, τις άτυπες απαγορεύσεις στο να ακούν τουρκική μουσική και την ουσιαστική απομόνωση των Πομάκων με εσωτερική σύνορα (μπάρα) από την υπόλοιπη μειονότητα. Έτσι, η Τουρκία αναλαμβάνει το ρόλο της προστάτιδας χώρας για τη μειονότητα.

Αρκετοί Τούρκοι μελετητές ασχολήθηκαν με το ζήτημα της εθνικότητας της μειονότητας. Ως αμιγώς Τουρκική, θεωρούν πως πρέπει να διατηρήσει ζωντανές τις σχέσεις με την Τουρκία, ενώ τους απασχολεί και το θέμα της ονομασίας από την Ελλάδα, η οποία έχει επιστρατεύσει πληθώρα ονομασιών προκειμένου να αποφευχθεί ο όρος Τουρκική.⁶⁰ Στα πιο πρόσφατα χρόνια από το 1986 και μετά, παρατηρείται μια μετατόπιση μερίδας των Τούρκων μελετητών προς την ταυτότητα μειονότητας. Αναγνωρίζουν ότι τα μέλη της μειονότητας είναι Έλληνες πολίτες τουρκικής καταγωγής και μουσουλμανικού θρησκευματος, και μέσα από την καλλιέργεια δεσμών φιλίας και συνεργασίας με την Ελλάδα, θα εξομαλυνθεί η κατάστασή της και θα οδηγηθεί στην ευημερία.

Εν τω μεταξύ, στην Τουρκία εμφανίζεται μια μεγάλη ιδεολογική καινοτομία, επί των ημερών του Τουργκούτ Οζάλ (1983-1993), και αφορά τη σύγκλιση εθνικισμού και Ισλάμ.⁶¹ Η σύγκλιση αυτή μαζί με τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό υπήρξε η σύνθεση που πρότεινε ο θεωρητικός του τουρκικού εθνικισμού, Ζίγια Γκέκαλπ, κατά την πρώτη δεκαετία του αιώνα, και μπορούμε να πούμε πως την ασπάστηκε και ο Μεντερές (1950-1961). Αν και αρχικά η νέα αυτή προσέγγιση φαίνεται να μην μπορεί

⁵⁹ Ασημακοπούλου, Φ., - Χρηστίδου-Λιοναράκη, Σ., *Η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης και οι ελληνοτουρκικές σχέσεις*, Λιβάνη, 2002, σελ. 154

⁶⁰ Στο ίδιο, σελ. 157

⁶¹ Βερέμης, Θ., *Η Τουρκία σήμερα*, Παπαζήσης, 1995, σελ. 11

να επικρατήσει⁶² στη χώρα, τελικά φαίνεται πως υιοθετήθηκε από όλες τις σύγχρονες κυβερνήσεις της Τουρκίας. Από τον Ντεμιρέλ, πολιτικό αντίπαλο του Οζάλ, μέχρι την Τανσού Τσιλέρ και τον Μεσούτ Γιλμάζ βλέπουμε διάθεση ενίσχυσης της θεσμικής αλλαγής. Η επέτειος του θανάτου του Ατατούρκ έχει πια υποβαθμιστεί και ο ρόλος των στρατιωτικών έχει σημαντικά περιοριστεί. Η νέα ιδεολογία επέτρεψε την αναζήτηση ερεισμάτων ανάμεσα σε πληθυσμούς που κάποτε περιλαμβάνονταν στην οθωμανική αυτοκρατορία, με σκοπό να αναγεννηθεί το οθωμανικό όραμα. Στην εποχή του Ερντογάν, αυτή η τάση είναι πιο έκδηλη από ποτέ.⁶³ Στα πλαίσια της αναγέννησης της «οθωμανικής» ιδέας, μπολιασμένης με σύγχρονες εθνικιστικές τάσεις, δεν θα πρέπει να απορούμε με την πρόθεση της Τουρκίας να χτίσει γέφυρες και να ενισχύσει τις σχέσεις της με τις εκτός Τουρκίας όχι μόνο τουρκογενείς, αλλά και μουσουλμανικές κοινωνίες, όπως φαίνεται να ισχύει και στην περίπτωση της Θράκης.⁶⁴

Η μουσουλμανική κοινότητα της Ημαθίας

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, μέλη της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης άρχισαν να μετακινούνται σε περιοχές εκτός Θράκης, με βασικό κίνητρο την εξασφάλιση εργασίας, είτε στα αστικά κέντρα είτε στην αγροτική επαρχία. Οι μετακινήσεις όσων απασχολούνταν στον αγροτικό τομέα συχνά αφορούσαν εποχιακές εργασίες και είχαν προσωρινό χαρακτήρα, ενώ άλλες φορές εξελίχθηκαν σε μόνιμη εγκατάσταση. Το ίδιο συνέβη και στο Νομό Ημαθίας, που πολλοί εργάτες έρχονταν εποχιακά όπως θα δούμε από τις μαρτυρίες, αλλά και στην αλληλογραφία

⁶² Προφανώς, μέσα στη χώρα υπήρχαν και πολέμιοι των πολιτικών επιλογών του Οζάλ. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι δεν έλαβε αποδοχή για τις οικονομικές πολιτικές που εφάρμοσε, ούτε για τη φιλοδυτική του στάση κατά τον πόλεμο στον Περσικό Κόλπο. Βερέμης, Θ. σελ. 13

⁶³ Αναφέρουμε μερικά προφανή γεγονότα όπως το πρόσφατο αποτυχημένο στρατιωτικό πραξικόπημα, την μετατροπή της Αγίας Σοφίας σε τζαμί, την Εμινέ Ερντογάν, πρώτη κυρία της Τουρκίας, που σε όλες τις δημόσιες εμφανίσεις κυκλοφορεί με μαντίλα και πολλά άλλα..

⁶⁴ <https://www.viadiplomacy.gr/o-gkiouloulen-telefteo-empodio-tou-erntogan-stin-islamopiisi-tis-tourkias-parenergies-gia-tin-ellada>, (ημερομηνία πρόσβασης 15.10.2025).

του Νομάρχη στα Γενικά Αρχεία, αναφέρεται η προσωρινότητα των εγκαταστάσεων αυτών. Ακόμα και σήμερα, έρχεται κόσμος προσωρινά, σύμφωνα με την κοινωνικό λειτουργό του Δήμου.

Σήμερα

Πληθυσμός. Σύμφωνα με τον πρόεδρο του Συλλόγου Μουσουλμάνων Ημαθίας, ο αριθμός των μειονοτικών οικογενειών στην περιοχή ανέρχεται σήμερα περίπου σε 150, κατανεμημένων στους οικισμούς Πλατύ, Αλεξάνδρεια, Τρίκαλα, Πλάτανος, Κλειδί και Νησί Ημαθίας, ενώ στο παρελθόν υπήρχε μεγαλύτερη πληθυσμιακή συγκέντρωση. Όπως ανέφερε *“Εδώ ήταν πολλές οικογένειες, μόνο 80-100 οικογένειες στο Πλατύ, συν Αλεξάνδρεια, Πλάτανο, Κλειδί, Νησί...”*

Ωστόσο, σύμφωνα με μαρτυρία συνομιλήτριας από την Αλεξάνδρεια, πρόσφατη άτυπη καταγραφή που πραγματοποίησε η ίδια στην κοινότητα κατέδειξε την ύπαρξη 88 οικογενειών μόνο στην Αλεξάνδρεια. Η καταγραφή αυτή πραγματοποιήθηκε με σκοπό τη διεκδίκηση βοήθειας από φορείς της Ξάνθης, με τη διαμεσολάβηση του Συλλόγου. Η ίδια σχολίασε *“Ε, μη νομίζεις, πολλοί κρύβονται και δε φανερώνονται...”*

Σε παλιότερη καταγραφή που βρέθηκε στα ΓΑΚ Ημαθίας με ημερομηνία Αύγουστος 1971 αναφέρεται ότι υπάρχουν 59 οικογένειες στο Πλατύ, 16 στο Λιανοβέργι, 24 στο Σταυρό, 27 στην Κορυφή και 5 στον Πλάτανο. Σε άλλο χειρόγραφο έγγραφο, χωρίς ημερομηνία, έχει καταγραφεί ο μετακινούμενος μουσουλμανικός πληθυσμός μέσα στο έτος. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στην Αλεξάνδρεια έρχονταν περίπου 600 άτομα, ενώ στο Πλατύ 120 με 300. Στις υπόλοιπες κοινότητες ο μέσος όρος ήταν κάτω από 100 άτομα. Σε άλλη καταγραφή του προέδρου της κοινότητας στο Πλατύ, με ημερομηνία Αύγουστος 1976, αναφέρεται ότι οι εγκατεστημένες οικογένειες στο Πλατύ ήταν 43.⁶⁵

Σήμερα, όλοι οι συνομιλητές συμφωνούν ότι υπάρχει πληθυσμιακή πτώση λόγω μετανάστευσης, η οποία εντάθηκε ιδιαίτερα κατά τα χρόνια που ακολούθησαν την οικονομική κρίση του 2008. Ο Χουσεΐν, ο πρόεδρος του συλλόγου, επισημαίνει πως και οι τρεις γιοι του έχουν εγκατασταθεί εδώ και αρκετά χρόνια στη Γερμανία.

⁶⁵ Στο Παράρτημα

Παρόμοια εικόνα προκύπτει και από τις υπόλοιπες συνεντεύξεις, καθώς σχεδόν κάθε οικογένεια με την οποία πραγματοποιήθηκαν συνομιλίες έχει τουλάχιστον ένα μέλος που έχει μεταναστεύσει στη Γερμανία.

Σύμφωνα με την κοινωνική λειτουργό του Κέντρου Κοινότητας Αλεξάνδρειας, μια έγκυρη καταγραφή του πληθυσμού είναι ιδιαίτερα δύσκολη, καθώς καταφθάνουν συνεχώς νέοι κάτοικοι από τη Θράκη. Παρόλο που η παραμονή τους στην Ημαθία συχνά θεωρείται προσωρινή, στην πράξη μπορεί να διαρκεί από ένα έως ενάμιση χρόνο ή και παραπάνω, χρονικό διάστημα που θα επέτρεπε την καταγραφή τους ως μόνιμων κατοίκων. Ωστόσο, λόγω της συνεχούς κινητικότητας του πληθυσμού, δεν πραγματοποιείται καμία καταγραφή του πληθυσμού.

Γλώσσα. Στην Ημαθία, η κύρια γλώσσα που χρησιμοποιεί η κοινότητα είναι η τουρκική. Όπως επισημαίνει η κοινωνική λειτουργός του Δήμου Αλεξάνδρειας, στη μουσουλμανική κοινότητα της Ημαθίας χρησιμοποιούνται και οι τρεις γλώσσες: τούρκικα, ελληνικά και ρομανί. Όσοι έχουν εγκατασταθεί πρόσφατα, οι οποίοι κατάγονται κυρίως από τον οικισμό Δροσερό, μιλούν ρομανί.

Εσωτερική κοινωνική διαστρωμάτωση. Ο πρόεδρος του Συλλόγου Μουσουλμάνων Ημαθίας επιβεβαίωσε ότι δεν υπάρχει εσωτερική διαφοροποίηση στην κοινότητα, *«είμαστε όλοι το ίδιο»*. Η συνοχή της κοινότητας ενισχύεται μέσω της εθνοτικής ενδογαμίας και των συγγενικών δεσμών.⁶⁶ Η πρακτική της ενδογαμίας εξακολουθεί να τηρείται από αρκετά μέλη της κοινότητας, όπως φαίνεται στην περίπτωση δύο νεαρών γυναικών, ηλικίας περίπου 20 ετών και συγγενών μεταξύ τους, οι οποίες παντρεύτηκαν άνδρες μουσουλμάνους προερχόμενους από τη μειονότητα της Θράκης και κατοίκους της Αθήνας, με τους οποίους γνωρίστηκαν μέσω διαδικτυακών μέσων. Παρόμοια, σε άλλη οικογένεια της κοινότητας, δύο αδερφές παντρεύτηκαν δύο αδερφούς από τα Διαβατά, οι οποίοι επίσης ανήκουν στη μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης. Αντίθετα, σε περίπτωση κατά την οποία παραβιάστηκε ο κανόνας της εθνοτικής ενδογαμίας —όταν δηλαδή νεαρή γυναίκα της κοινότητας σύναψε σχέση με μουσουλμάνο άνδρα πακιστανικής καταγωγής— η αντίδραση του οικογενειακού και κοινωνικού περιβάλλοντος υπήρξε έντονα

⁶⁶ Τρουμπέτα, Σ., *Κατασκευάζοντας ταυτότητες για τους μουσουλμάνους της Θράκης*, Κριτική, 2001, σελ. 167

αποδοκιμαστική. Σύμφωνα με τη μαρτυρία που καταγράφηκε στο πεδίο, η στάση αυτή οδήγησε σε ρήξη των οικογενειακών σχέσεων.⁶⁷ Όπως επισημαίνει και η κοινωνική λειτουργός του Δήμου «*πρόκειται για μια πολύ εσωστρεφή ομάδα*».

Έχει επισημανθεί στη σχετική βιβλιογραφία ότι η εσωτερική μετανάστευση μπορεί να επιφέρει μεταβολές στη συνοχή των κοινοτήτων, αποδυναμώνοντας παραδοσιακές μορφές καταμερισμού της εργασίας και αλληλεγγύης μεταξύ των μελών τους.⁶⁸ Στη θέση αυτών, συχνά αναπτύσσονται περισσότερο εξατομικευμένες στρατηγικές επιβίωσης. Στην περίπτωση, ωστόσο, της κοινότητας στην Ημαθία φαίνεται να διαμορφώνεται μια κάπως διαφορετική δυναμική. Η εργασία εξακολουθεί σε μεγάλο βαθμό να οργανώνεται σε συλλογικό ή οικογενειακό πλαίσιο, ενώ είναι σχετικά σπάνιο να διαφοροποιούνται σημαντικά οι επαγγελματικές δραστηριότητες μεταξύ των μελών της ίδιας οικογένειας. Συχνά ζευγάρια ή αδέρφια απασχολούνται από κοινού σε δραστηριότητες όπως οι λαϊκές αγορές ή τα πανηγύρια, ενώ ακόμη και στην περίπτωση της μετανάστευσης στο εξωτερικό, αυτή πραγματοποιείται συχνά σε συγγενικά δίκτυα, διατηρώντας παράλληλα ισχυρούς δεσμούς αλληλεγγύης με τα μέλη της οικογένειας που παραμένουν στην Ελλάδα.

Παράλληλα, οι μαρτυρίες των συνομιλητών αναδεικνύουν διαφορετικές ερμηνείες σχετικά με τον βαθμό συνοχής της κοινότητας. Ενώ ο πρόεδρος του Συλλόγου δεν εντοπίζει σημαντικές εσωτερικές διαφοροποιήσεις, η κοινωνική λειτουργός του Δήμου επισημαίνει την ύπαρξη διακριτών κοινωνικών ομάδων στο εσωτερικό του πληθυσμού των μουσουλμάνων της Ημαθίας. Σύμφωνα με την ίδια, οι παλαιότερα εγκατεστημένοι κάτοικοι, οι οποίοι κατοικούν εντός του αστικού ιστού, εμφανίζουν υψηλότερο βαθμό κοινωνικής ένταξης, διατηρούν σχέσεις με τον πληθυσμό της πλειονότητας και συμμετέχουν στην τυπική αγορά εργασίας. Αντίθετα, οι πιο πρόσφατα εγκατεστημένες ομάδες διαμένουν σε καταυλισμούς σε περιοχές όπως ο Πλάτανος, το Καψοχώρι, η Αλεξάνδρεια και το Πλατύ, ζώντας στο περιθώριο, σε εξαθλιωμένες συνθήκες και έχουν περιορισμένες δυνατότητες ένταξης. Εξαιτίας

⁶⁷ Η νεαρή γυναίκα «αποκληρώθηκε» από τους γονείς της, και δεν της επιτράπη να παραβρεθεί στην κηδεία τους λίγα χρόνια μετά.

⁶⁸ Τρουμπέτα, Σ., *Κατασκευάζοντας ταυτότητες για τους μουσουλμάνους της Θράκης*, Κριτική, 2001, σελ. 168

της δυσχερούς κατάστασής τους, αποσπούν την περιφρόνηση των περισσότερο ευκατάστατων στον κάθε οικισμό.

«Δεν αποδέχεται ο ένας τον άλλον. Οι παλιοί δεν έχουν καμία σχέση με τους νέους, τους θεωρούν ξένους.»

Πώς προέκυψε η κοινότητα

Με βάση τις αφηγήσεις κατοίκων της περιοχής, η συγκρότηση της μουσουλμανικής κοινότητας στην Ημαθία τοποθετείται χρονικά στη δεκαετία του 1940, και συγκεκριμένα κατά την περίοδο 1940-1945. Η χρονική αυτή συγκυρία συμπίπτει με τη βουλγαρική κατοχή της Δυτικής Θράκης (1941-1944), κατά τη διάρκεια της οποίας εφαρμόστηκαν εκτεταμένες πολιτικές καταπίεσης και αφομοίωσης από τις βουλγαρικές κατοχικές αρχές, ενώ ο πληθυσμός δοκιμάστηκε σκληρά από την πείνα και τις στερήσεις⁶⁹ με συνέπεια περίπου το 10% του μουσουλμανικού πληθυσμού της Θράκης να εγκαταλείψει την περιοχή, με κύριο προορισμό την Τουρκία.

Σημειώνεται ότι, στο πλαίσιο της έρευνας που πραγματοποιήθηκε, εντοπίστηκε τεκμήριο του αρχείου ΥΠΕΞ της περιόδου 1948-1951, το οποίο αναφέρεται στην αρνητική στάση της Τουρκίας απέναντι στο ενδεχόμενο υποδοχής Αθίγγανων Πομάκων.⁷⁰ Το εύρημα αυτό ενδέχεται να υποδηλώνει ότι, στην περίπτωση των Ρομά της περιοχής, η φυγή προς την Τουρκία υπήρξε δυσχερής. Είναι πιθανό η τουρκική κυβέρνηση παρατηρώντας τη συνεχή εισροή μουσουλμάνων στο έδαφός της, να προέβη στη λήψη μέτρων περιορισμού αυτής της ροής, ειδικά όταν επρόκειτο για πληθυσμούς των οποίων η εθνοτική ταυτότητα δεν ταυτιζόταν με την κυρίαρχη εθνική αφήγηση. Υπό αυτό το πρίσμα, καθίσταται πιθανό ότι μέλη της μειονότητας, οι οποίοι χαρακτηρίστηκαν Αθίγγανοι, μη έχοντας άλλη επιλογή, κατευθύνθηκαν προς περιοχές εντός της ελληνικής επικράτειας, όπως η Ημαθία.

Συνομιλήσαμε σχετικά με το θέμα της μετεγκατάστασης με τον πρόεδρο του Συλλόγου της κοινότητας, Χουσεΐν:

⁶⁹ Παράλληλα, επιχειρήθηκε η ανατροπή της πληθυσμιακής σύνθεσης μέσω της εγκατάστασης Βουλγάρων. Featherstone κ.ά., *Οι τελευταίοι Οθωμανοί*, Αλεξάνδρεια, σελ. 175

⁷⁰ Βλ. Παράρτημα Α

- *Ήρθαν απευθείας στο Πλατύ οι δικοί σου ή υπήρχαν ενδιάμεσοι σταθμοί;*
- *Νομίζω εδώ κατευθείαν, γιατί ήταν ο σταθμός του τρένου. Κατεβήκαν εδώ, βρήκαν δουλειά και μείναν. Ήταν απλώς εργάτες. Δουλεύαν πχ στα καπνά 5-6 μήνες, μαζεύαν λεφτά, και πήγαιναν πίσω στη Θράκη. Αλλά μερικοί μείναν εδώ, πιάσανε δουλειές σε εργοστάσια, μόνιμες.*
- *Γιατί ήρθαν εδώ;*
- *Δε το γνωρίζω, ήταν άλλα τα χρόνια. Εδώ θεωρείται βιομηχανική περιοχή, είχε την Ελβιζ, τη Ζάχαρη, και είχε δουλειές και μαζευτήκανε πολλοί.*

Άλλη συνομιλήτρια σχολίασε:

«Η καταγωγή μου είναι από το Διδυμότειχο, από την Κυανή (Τσαουσλί), αλλά γεννήθηκα εδώ, το 1979. Και οι δύο γονείς από εκεί ήταν, και ήρθαν δεν ξέρω πότε αλλά όλα τα αδέρφια εδώ γεννηθήκαμε. Οι γονείς μου νέοι ήρθαν εδώ, φτωχοί ήταν, παιδιά δεν είχαν, για δουλειά ήρθαν. Τότε είχε πόλεμο, ήρθαν εδώ και μείναν, δεν έφυγαν καθόλου. Εδώ έζησαν και εδώ πεθάναν. Πόλεμο αλλά δεν ξέρω, με τους Γερμανούς;»

Και συμπληρώνουμε με τη μαρτυρία του κατοίκου (Α) της περιοχής, που δεν ανήκει στην κοινότητα και αναφέρει:

«Τους Κατσιβέλους τους θυμάμαι που κατέβαιναν με τα τρένα κοπάδια. Τότε τα βαμβάκια τα μάζευαν με το χέρι. Τον καιρό εκείνο ξεκινούσαν από 10 Οκτωβρίου και μετά. Για τον Αϊ Δημήτρη ξέρεις τι γινότανε; Όλα τα χρόνια μέχρι που έγινα 18 χρονών τους θυμάμαι να έρχονται, (1970-1980). Οι περισσότεροι καθόταν 2 μήνες, να τελειώσουν τα βαμβάκια, μερικοί φεύγαν κάτω στην Πελοπόννησο για τις ελιές, αλλά οι περισσότεροι γύριζαν πίσω. Οικογένειες ολόκληρες ερχόταν. Άλλοι ήταν από Διδυμότειχο, άλλοι από Κομοτηνή, άλλοι από Ξάνθη.»

Σύμφωνα με την κοινωνικό λειτουργό του Δήμου Αλεξάνδρειας, οι εισροές στην περιοχή συνεχίζονται ακόμη και σήμερα, κυρίως από την κοινότητα του Δροσερού, αλλά δεν γίνονται επίσημες καταγραφές διότι η παραμονή τους συνήθως έχει προσωρινό χαρακτήρα.

Σύλλογος

Ο Μορφωτικός, Πολιτιστικός, Φιλανθρωπικός και Φιλαθλητικός Σύλλογος Ελλήνων Μουσουλμάνων Νομού Ημαθίας «Η Αλληλεγγύη», με έμβλημα το περιστέρι, εδρεύει

στο Πλατύ και λειτουργεί από το 2008⁷¹. Ο Σύλλογος αποτελείται από δώδεκα μέλη με πρόεδρο τον Χουσεΐν Χουσεΐνογλου από την ίδρυσή του μέχρι σήμερα. Κατά τη διάρκεια της έρευνάς μας, ο ίδιος ανταποκρίθηκε θετικά στο αίτημα για επικοινωνία, δείχνοντας ιδιαίτερη προθυμία για συνεργασία.

Μέσα από τον μειονοτικό Τύπο, και συγκεκριμένα μέσω του ιστότοπου milletgazetesi.gr⁷², πληροφορούμαστε για ένα περιστατικό που σημειώθηκε το 2017 στην Αλεξάνδρεια — την περίοδο εκείνη, ο τοπικός σύλλογος φέρεται να διατηρούσε την έδρα του στην περιοχή. Από το 2015, είχε ξεκινήσει τη λειτουργία του εκεί ένα μεστζίτ⁷³, προορισμένο για την τέλεση των λατρευτικών υποχρεώσεων των πιστών, καθώς και για τη διδασκαλία του Κορανίου. Ωστόσο, τον Φεβρουάριο του 2017, η αστυνομία προχώρησε σε έφοδο στον χώρο. Ο πρόεδρος του συλλόγου, Χουσεΐν, κλήθηκε στις αρχές και του έγινε σαφές πως το μεστζίτ έπρεπε να κλείσει, μέχρι να υποβληθεί αίτημα για την έκδοση ειδικής άδειας χώρου θρησκευτικής λατρείας.

Απόσπασμα του άρθρου στο milletgazetesi.gr και των αντιδράσεων που προκάλεσε το κλείσιμο του μεστζίτ της Αλεξάνδρειας στη μειονότητα παρατίθεται παρακάτω:

«Στην Θράκη το κλείσιμο του μεστζίτ συνοδεύτηκε με ανακοινώσεις και κατηγορώ μειονοτικών συλλόγων, του Κόμματος Ισότητας, Ειρήνης και Φιλίας και εκπροσώπων της Μειονότητας. Χαρακτήρισαν την πράξη αυτή ως μεσαιωνική πρακτική και με κατηγορηματικό τρόπο δήλωσαν «Δεν αποδεχόμαστε ποτέ την κρατική χείρα πάνω στις θρησκευτικές μας ελευθερίες και προσδοκούμε σεβασμό σε αυτές».

Οι θρησκευτικές ελευθερίες είναι ένας τομέας που βάλλεται τα τελευταία χρόνια από την πλευρά του κράτους.(...) Ανοιχτά παραμένουν ακόμα σημαντικά θέματα διένεξης, όπως ο τρόπος ανάδειξης του Μουφτή και ο τρόπος ανάδειξης των διαχειριστικών επιτροπών για τα βακούφια.

Το κόμμα DEB αναφέρει χαρακτηριστικά στην ανακοίνωσή του «με υπονόμευση των θρησκευτικών μας ελευθεριών και με αδιαφορία για την Συνθήκη της Λωζάνης, δεν επιδεικνύεται σεβασμός στα ανθρώπινα και μειονοτικά δικαιώματα».

⁷¹ Στο Παράρτημα, για φωτογραφία του χώρου του Συλλόγου.

⁷² <https://www.milletgazetesi.gr/yunanca/apo-tin-thraki-ws-tin-imathia-thriskeytikies-eleytheries> (ημερομηνία πρόσβασης 20.09.2025).

⁷³ Μικρός χώρος προσευχής χωρίς μιναρέ.

Η συζήτηση για το μεστζίτ στην Αλεξάνδρεια Ημαθίας δεν θα διογκωνόταν τόσο πολύ από την πλευρά της Μειονότητας με ανακοινώσεις, δελτία τύπου κλπ. αν δεν βάλλονταν οι θρησκευτικές ελευθερίες της κοινότητας σε ένα γενικότερο πλαίσιο (....) Από την άλλη πάλι πλευρά, η συζήτηση για το μεστζίτ στην Ημαθία δεν θα υπήρχε καν αν η κατοχύρωση θρησκευτικών ελευθεριών και της ανεκτικότητας έναντι της Μειονότητας ήταν δεδομένη από την πλευρά της πολιτείας.»

Παρότι η επικοινωνία μας με τον Χουσεΐν, στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας, υπήρξε ιδιαίτερα εποικοδομητική, το συγκεκριμένο περιστατικό του μεστζίτ της Αλεξάνδρειας δεν αναφέρθηκε.

Ένα από τα θέματα συζήτησης στη διάρκεια της επίσκεψής μας στο Σύλλογο, ήταν το έθιμο του ζεκεάτ, δηλαδή η συνήθεια της φιλανθρωπίας και της προσφοράς, ένα από τα πιο ισχυρά στοιχεία στην παράδοση των μουσουλμάνων. Η πρακτική του ζεκεάτ είναι από τις βασικές αρχές του Ισλάμ που προωθεί ο Σύλλογος. Ο Πρόεδρος μας εξηγεί πως λειτουργεί:

«Για παράδειγμα, η σύζυγός μου εργάζεται στα ροδάκινα. Από το μισθό της, βάζει στην άκρη 300 ευρώ και, όταν έρθει το Ραμαζάνι, αποφασίζει είτε να τα χρησιμοποιήσει για ψώνια είτε να τα προσφέρει σε κάποια οικογένεια που έχει ανάγκη. Και οι τρεις γιοι μου στο Κουρμπάνι στέλνουνε λεφτά, από 300 ευρώ, και παίρνουμε κρέας και το μοιράζουμε εδώ στον κόσμο.

Αυτή η πρακτική δεν περιορίζεται μόνο σε εμάς. Στην Ξάνθη, πολλές βιομηχανίες Ελλήνων μουσουλμάνων⁷⁴ – όπως του Μπαντάκ και του Ιστικμπάλ – εφαρμόζουν αντίστοιχα φιλανθρωπία. Όσοι από αυτούς έμαθαν για την κατάσταση εδώ, όπου οι συνθήκες είναι πιο δύσκολες και ο κόσμος πιο φτωχός, στέλνουν βοήθεια για το ιφτάρ⁷⁵, για να ντυθούν τα παιδιά, για ό,τι χρειαστεί. Είναι πολλές οι εταιρείες από την περιοχή εκείνη που μας στηρίζουν.»

- «Και γιατί το κάνουν αυτό;
- Επειδή μαθαίνουν πως εδώ τα παιδιά διδάσκονται το Κοράνι, μαθαίνουν αραβικά – κάτι που θεωρούν πολύ σημαντικό για τη διατήρηση της πίστης και της παράδοσης.»

Ο Σύλλογος αναλαμβάνει τη συλλογή και διανομή των προϊόντων και βοηθημάτων που έρχονται από την Ξάνθη στα μέλη της κοινότητας. Κάποιοι συνομιλητές ωστόσο εξέφρασαν τη δυσανεμία τους για τον τρόπο διαχείρισης του ζεκεάτ, και μίλησαν

⁷⁴ Ωστόσο, επισημαίνουμε ότι οι εταιρείες που αναφέρθηκαν είναι τουρκικές, δεν ανήκουν στη μειονότητα <https://el.wikipedia.org/wiki/istikbal> (ημερομηνία πρόσβασης 05.03.2026).

⁷⁵ Το γεύμα της νηστείας.

για αδιαφανείς πρακτικές του Συλλόγου που δε συνάδουν με τα ηθικά πρότυπα του Ισλάμ.

Καθώς δεν υπάρχει πρόβλεψη για μειονοτική εκπαίδευση στην περιοχή, ο Σύλλογος έχει αναλάβει ενεργό ρόλο και στην εκπαιδευτική υποστήριξη της κοινότητας. Στο χώρο του συλλόγου πραγματοποιείται διδασκαλία του Κορανίου, στην αραβική και την τουρκική γλώσσα, καθώς και δωρεάν μαθήματα γλώσσας⁷⁶ για παιδιά. Όπως τόνισε ο πρόεδρος: *«Η μελέτη του Κορανίου είναι αποδεκτή από το κράτος.»* Υπεύθυνη για τα μαθήματα γλώσσας είναι η κυρία Χ.Μ., δασκάλα, που διαμένει στην Ξάνθη αλλά έρχεται τακτικά στην περιοχή. Η διδασκαλία του Κορανίου γίνεται από τον χότζα, ο οποίος έχει διορίστηκε στην περιοχή, κατόπιν αιτήματος του Συλλόγου στην μη αναγνωρισμένη (από το ελληνικό κράτος) μουφτεία τους. Ο συγκεκριμένος χότζας βρίσκεται στην κοινότητα τα τελευταία δέκα περίπου χρόνια.⁷⁷

Αυτή τη στιγμή περίπου 70 παιδιά συμμετέχουν στα μαθήματα γλώσσας και στη διδασκαλία του Κορανίου. Κατά τον Πρόεδρο *«το μεγαλύτερο πρόβλημα, όμως, δεν είναι τα παιδιά αλλά οι γονείς τους»*. Υπογραμμίζει τη σημαντικότητα να αποκτήσουν τα παιδιά επαρκή γνώση της ελληνικής γλώσσας, παράλληλα με τη θρησκευτική τους εκπαίδευση. *«Θα πρέπει να πηγαίνουν στο ελληνικό σχολείο και, εκτός από το Κοράνι, να μάθουν σωστά την ελληνική γλώσσα.»* Το παραπάνω σχόλιο έμμεσα υποδηλώνει ότι το φαινόμενο της σχολικής παραίτησης είναι ακόμα και σήμερα υψηλό στην κοινότητα. Και στη συνέχεια αναφέρει *«Μόνο έτσι θα μπορέσουν αύριο να δουλέψουν σε έναν οργανισμό, στον Δήμο ή σε μια εταιρεία, να γίνουν δικηγόροι, να προχωρήσουν στη ζωή τους»*. Παράλληλα, αναγνωρίζει τις σημαντικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα μέλη της κοινότητας στον τομέα της εκπαίδευσης. Ο ίδιος αναφέρει ότι δεν φοίτησε ποτέ στο σχολείο και έμαθε μόνος του να γράφει και να διαβάζει. Φέρνει επίσης ως παράδειγμα τη σύζυγό του, η οποία δεν γνωρίζει γραφή και ανάγνωση — ένα χαρακτηριστικό που, όπως διαπιστώθηκε

⁷⁶ Στη συνέντευξη αναφέρθηκε ότι γίνονται μαθήματα αγγλικών, αλλά από το ευρύτερο πλαίσιο της συζήτησης θεωρούμε πιθανό τα μαθήματα αυτά να αφορούν στην πραγματικότητα τη διδασκαλία της τουρκικής γλώσσας. Προκειμένου να αποφευχθούν ενδεχόμενες παρερμηνείες, η αναφορά γίνεται γενικώς σε μαθήματα γλώσσας.

⁷⁷ Ωστόσο, μέρος της τοπικής κοινότητας εξέφρασε δυσaráρεσκια απέναντί του, αναφέροντας ότι οι επιλογές της προσωπικής του ζωής δε συνάδουν με το πρότυπο ενός θρησκευτικού λειτουργού.

κατά την έρευνα, συναντάται σε μεγάλο βαθμό μεταξύ των γυναικών της κοινότητας. Όπως εξηγεί, ακόμα και μια καθημερινή έξοδος στην αγορά για ψώνια είναι δύσκολη για κάποιον που αδυνατεί να διαβάσει τις ετικέτες των προϊόντων και, συνεπώς, δεν γνωρίζει πάντοτε τι ακριβώς αγοράζει.

«Δεν είναι μόνο η Αϊσέ, είναι πολύς ο κόσμος που δεν ξέρει να διαβάξει στα ελληνικά».

Στο πλαίσιο αυτό, ο πρόεδρος αναφέρει ότι έχει απευθυνθεί επανειλημμένα στην Περιφέρεια και στον Δήμο ζητώντας τον διορισμό ενός δασκάλου που θα μπορούσε να διδάσκει ελληνικά σε ενήλικες της κοινότητας. Όπως αφηγείται, κατά τη διάρκεια επισκέψεων τοπικών παραγόντων στον Σύλλογο είχε δοθεί η υπόσχεση ότι θα αναληφθεί σχετική πρωτοβουλία για την οργάνωση μαθημάτων ελληνικής γλώσσας για τα μέλη της κοινότητας. Ωστόσο, σύμφωνα με τον ίδιο, η δέσμευση αυτή δεν υλοποιήθηκε ποτέ.

«Εγώ το θέλω πάρα πολύ», δηλώνει με έμφαση. «Δεν πήγα σχολείο και ξέρω τι σημαίνει να μην μπορείς να διαβάσεις ή να εκφραστείς. Ποτέ δεν είναι αργά να μάθεις τη γλώσσα. Δεν είναι καλό να μάθουμε ελληνικά;»

Στο χώρο του Σύλλογο συγκεντρώνονται τακτικά περισσότερες από 100 οικογένειες, από τα γύρω χωριά της περιοχής (Αλεξάνδρεια, Πλάτανο, Πλατύ και Τρίκαλα). Τα εγγεγραμμένα μέλη είναι πάνω από 200, αλλά τον πυρήνα του συλλόγου αποτελούν περίπου 30 από αυτά.

«Υπήρχαν περισσότεροι, αλλά έφυγαν στον εξωτερικό.»

Παράλληλα, ο Σύλλογος διατηρεί ενεργή παρουσία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, και συγκεκριμένα στην πλατφόρμα Facebook. Οι αναρτήσεις πραγματοποιούνται κυρίως στην τουρκική γλώσσα και αφορούν τόσο ζητήματα θρησκευτικού ενδιαφέροντος όσο και θέματα που σχετίζονται με την καθημερινότητα και τις δραστηριότητες της κοινότητας. Στο παράρτημα της έρευνας έχουν συμπεριληφθεί ενδεικτικά σχόλια χρηστών, στα οποία διατυπώνονται έντονες αναφορές στο τουρκικό έθνος.⁷⁸

⁷⁸ Βλ. Παράρτημα Ε

Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, ο πρόεδρος ανέφερε επίσης ότι ο Σύλλογος διατηρεί επαφές με μουσουλμανικές κοινότητες και σε άλλους νομούς, όπως για παράδειγμα στη Θεσσαλονίκη. Όπως σημείωσε, πραγματοποιούνται από κοινού εκδηλώσεις και δραστηριότητες, μεταξύ των οποίων και η οργάνωση του ιφτάρ κατά τη διάρκεια του Ραμαζάνι. Μάλιστα, προσφέρθηκε να παράσχει στοιχεία επικοινωνίας και επαφές με μέλη αντίστοιχων κοινοτήτων. Η συνάντηση ολοκληρώθηκε σε ιδιαίτερα φιλικό κλίμα, με τον ίδιο να αποχαιρετά χρησιμοποιώντας τη φράση: *«Ό,τι χρειαστείς, ο φιλαράκος σου ο Χουσεΐν είναι εδώ»*.

Εθνοτική Ταυτότητα

Οι άνθρωποι τείνουν να ορίζουν και να συγκροτούν την ταυτότητά τους μέσα από συλλογικότητες. Η συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας συνδέεται συχνά με παράγοντες όπως η κοινή γλώσσα, η ιστορική εμπειρία ή η αναφορά σε έναν συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο. Πρόκειται, ωστόσο, για μια πολυδιάστατη έννοια που δεν μπορεί να αποδοθεί ικανοποιητικά μέσω ενός ενιαίου και καθολικού ορισμού.⁷⁹ Η εθνοτική ταυτότητα δεν αποκλείει την ταυτόχρονη ύπαρξη διαφορετικών επιμέρους ταυτοτήτων οι οποίες συνυπάρχουν και διαμορφώνουν την κοινωνική οντότητα. Παράλληλα, η ταυτότητα αυτή δεν παραμένει στατική, αλλά υπόκειται σε αλλαγές και προσαρμογές μέσα στο χρόνο.

Στην περίπτωση των μειονοτικών ομάδων, η πολυπλοκότητα γύρω από τον ταυτοτικό προσδιορισμό είναι ακόμα πιο μεγάλη. Οι παράγοντες που επενεργούν στη διαδικασία ετερο- και αυτοπροσδιορισμού των μελών μιας μειονότητας είναι σύνθετοι και πολύμορφοι.⁸⁰ Διακριτικά στοιχεία όπως η θρησκευτική πίστη, η γλώσσα, οι οικογενειακοί δεσμοί, αλλά και εξωτερικά χαρακτηριστικά λειτουργούν ως δείκτες ταυτότητας τόσο για την αυτοαντίληψη των ίδιων των μελών, όσο και για την αναγνώρισή τους από το εξωτερικό περιβάλλον. Ιδιαίτερη σημασία για τον

⁷⁹Hobsbawm, E. J., 1994, *Έθνη και Εθνικισμός*, Καρδαμίτσας, Αθήνα, σελ. 23

⁸⁰ Τρουμπέτα, Σ., *Κατασκευάζοντας ταυτότητες για τους μουσουλμάνους της Θράκης*, Κριτική, 2001, σελ. 18

ετεροπροσδιορισμό αποκτά το ζήτημα της «ορατότητάς» τους, δηλαδή ο τρόπος με τον οποίο η πλειονότητα αναγνωρίζει την παρουσία τους.⁸¹

Στην περίπτωση της Ημαθίας, παρατηρείται ότι οι μουσουλμάνοι της περιοχής ετεροπροσδιορίζονται ως Ρομά από την πλειονότητα. Οι ίδιοι, ωστόσο, απορρίπτουν δημόσια να συσχετιστούν με το συγκεκριμένο προσδιορισμό. Αντ' αυτού, αυτοπροσδιορίζονται πρωτίστως ως Τούρκοι και σε δεύτερο επίπεδο ως μέλη της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης και υποκείμενα της προστασίας της Συνθήκης της Λοζάνης.

Παρακάτω αναλύονται οι δύο αυτές ταυτοτικές όψεις οι οποίες, αν και φαίνονται αντιφατικές, βρίσκονται σε συνεχή διάδραση και επιρροή.

Αυτοπροσδιορισμός.

Μια από τις συνομιλήτριες με καταγωγή από το Τσαουσλί⁸², στο Διδυμότειχο, σχολιάζει:

«Εμείς δεν είμαστε τσιγγάνοι. Η δική μου γιαγιά πομάκιδες ήτανε. Το σόι μου και από Τουρκία είναι, και η θεία μου ήταν σταμπολί⁸³.»

Στην κουβέντα συμμετέχει και ο κάτοικος Β, του γενικού πληθυσμού, ο οποίος σχολιάζει:

«Δε βλέπεις που είναι άσπρη; Πομάκα είναι.»

Όταν ρωτήσαμε τη συνομιλήτρια σχετικά με την ύπαρξη διάφορων ομάδων που αποτελούν τη μειονότητα, μας είπε:

«Πολλές φυλές υπάρχουν, είναι ανάλογα. Έχει Τούρκους καθαρούς, έχει Τούρκους τσιγγάνους, έχει Τσιτάκ, διάφορα. Και καλά και κακά.»

Αναφέρεται και στους θείους της μετά από την προτροπή του κατοίκου Β:

⁸¹ Χορμοβίτης, Δ., *Έλληνες Ρομά: Εμφατικά παρόντες αλλά διοικητικά δυσδιάκριτοι*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2023, σελ. 3

⁸² Ο οικισμός Κυανή σήμερα.

⁸³ Ρομά με καταγωγή την Κωνσταντινούπολη.

«Ναι, αυτοί είναι κασιίβελοι τσιγγάνοι, από το Ντεντέαγατς⁸⁴. Κάνουν καλάθια. Έχω μία θεία εδώ που είναι μελαμψή και λέει είναι Τουρκάλα, αλλά δεν είναι Τουρκάλα, είναι τσιγγάνα. Μερικοί κρύβονται πίσω από τη θρησκεία, μιλάν και τούρκικα, οπότε..»

Σύμφωνα με τον κάτοικο Β, *«Αρκετοί από αυτούς δηλώνουν ότι είναι τουρκόγυφτοι και ας έχουν γεννηθεί στην Αλεξάνδρεια».*

Σε ερώτησή μου σχετικά με την εσωτερική διαφοροποίηση της μειονότητας και την ύπαρξη επιμέρους ομάδων, ο πρόεδρος του συλλόγου της κοινότητας, Χουσεΐν, εμφανίζεται διστακτικός αρχικά. Στη συνέχεια αναφέρεται με κάποια αποδοκιμασία στους μουσουλμάνους Ρομά, τους οποίους χαρακτηρίζει με τον όρο «γιούφτους», επισημαίνοντας ότι αποτελούν διακριτή κατηγορία. Όπως τονίζει χαρακτηριστικά,

«Εμείς δεν ανήκουμε σε αυτή την παρτίδα.»

Αναφερόμενος στην εν λόγω ομάδα, υποστηρίζει ότι διακρίνονται εύκολα ακόμη και από μακριά, ενώ επισημαίνει ότι συχνά παρατηρείται σύγχυση από τρίτους, οι οποίοι, εξαιτίας της γλώσσας —καθώς, σύμφωνα με τον ίδιο, μιλούν σε κάποιο βαθμό τουρκικά— τους ταυτίζουν με τους Έλληνες μουσουλμάνους. Ο ίδιος απορρίπτει αυτή την ταύτιση, δηλώνοντας ότι

«Δεν ισχύει όμως, δεν ανήκουν σε εμάς, ούτε έρχονται στο Σύλλογό μας».

Και σχολιάζει:

«Στην Ξάνθη έχει τσιτάκιδες, πομάκοι και ρομά. Οι πομάκοι είναι βουλγαρικής καταγωγής, οι τσιτάκιδες είναι ντόπιοι, δηλαδή τουρκογενείς και οι ρομά είναι ρομά. Αυτοί που είναι εδώ πέρα είναι τσιτάκιδες όλοι, δεν είναι ρομά. Τώρα έχει και μερικές οικογένειες που είναι πάμφτωχοι. Εγώ όλους τους βοηθάω, και ζεκεάτ κάνω, αλλά δε το λέω.»

Κλείνοντας, ο πρόεδρος σχολιάζει:

«Η μητρική μου γλώσσα είναι η τουρκική και η καταγωγή μου συνδέεται ιστορικά με την Οθωμανική Αυτοκρατορία — ένα γεγονός που δεν μπορούμε να παραβλέψουμε.»

⁸⁴ Η Αλεξανδρούπολη σήμερα.

Κάνει επίσης αναφορά στη Συνθήκη της Λοζάνης, η οποία κατοχυρώνει συγκεκριμένα δικαιώματα για τη μουσουλμανική μειονότητα στην Ελλάδα. Παράλληλα, επισημαίνει με σαφήνεια ότι είναι Έλληνας πολίτης και δηλώνει υπερήφανος για αυτή την ιδιότητα. Εκφράζει, ακόμη, την ικανοποίησή του για το γεγονός ότι ζει στη χώρα, καθώς και την επιθυμία του να συμβάλει ενεργά και θετικά στην κοινωνία.

Η κοινωνική λειτουργός του Δήμου Αλεξάνδρειας σε συνομιλία μας, μας παρέθεσε την εμπειρία της:

«Παρατηρείται μεγάλη διαφοροποίηση στην κοινότητα, δεν υπάρχει συνοχή μεταξύ τους. Οι παλιοί δεν έχουν σχέση με τους καινούργιους, ούτε τους αποδέχονται.»

Ετεροπροσδιορισμός.

Σε άρθρο στον Τύπο της μειονότητας⁸⁵ με ημερομηνία 25 Φεβρουαρίου 2022 εκφράζεται η δυσαρέσκεια που προκάλεσε άρθρο στην ιστοσελίδα eleftherostypos.gr⁸⁶ όπου ο Πρόεδρος του Συλλόγου Μουσουλμάνων Ημαθίας χαρακτηρίζεται τσιγγάνος. Σύμφωνα με τον μειονοτικό τύπο, το άρθρο που δημοσιεύθηκε στον «Ελεύθερο Τύπο» στοχεύει στη μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης, επικρίνει τις δραστηριότητες μειονοτικών ιδρυμάτων και οργανώσεων και τους παρουσιάζει ως ανθελληνικούς. Ακολουθεί απόσπασμα:

Αντικείμενο του άρθρου ήταν η συνάντηση που πραγματοποιήθηκε πρόσφατα στην Κωνσταντινούπολη της Ανεξάρτητης Μόνιμης Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (BDİHK) του Οργανισμού Ισλαμικής Συνεργασίας (OIC), T.R. Πρόκειται για ένα σεμινάριο με τίτλο «Παραβιάσεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Αντιμετωπίζοντας Μουσουλμάνους και Μειονότητες» που διοργανώθηκε σε συνεργασία με τα Υπουργεία Εξωτερικών και Δικαιοσύνης.

Ένα από τα πιο σημαντικά σημεία του άρθρου είναι οι φασιστικές εκφράσεις που γράφτηκαν για τον πρόεδρο του συλλόγου που παρακολούθησε το σεμινάριο στην

⁸⁵ <https://www.milletgazetesi.gr/analiz/ilkel-yontemlerle-vatandasi-hedef-gostermek> (ημερομηνία πρόσβασης 15.09.2025)

⁸⁶ Βλ. Παράρτημα

Κωνσταντινούπολη ως εκπρόσωπος των μουσουλμάνων που ζουν στην πόλη της Αλεξάνδρειας και στα περίχωρά της στην περιοχή της Ημαθίας.

Στο άρθρο που δημοσιεύεται, ο αδελφός μας Hüseyn Hüseynoğlu περιγράφεται με φασιστική και επιθετική προσέγγιση ως ο «Τσιγγάνος εκπρόσωπος των μουσουλμάνων στην περιοχή Imatya». (...) Οι σκληρές εκφράσεις που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας του Ελεύθερου Τύπου προς τον αδελφό μας Hüseyn Hüseynoğlu και τους Μουσουλμάνους της περιοχής μέσω αυτού δεν είναι παρά μια αντανάκλαση του χαρακτήρα του.

Επικοινωνήσαμε με τον Hüseyn Hüseynoğlu για να ακούσουμε τις σκέψεις του για αυτό το θέμα και να μεταφέρουμε τους χαιρετισμούς και την αγάπη μας. (...) Ο Χουσεϊνόγλου δήλωσε ότι ο όρος «Τσιγγάνος» στο άρθρο προσβάλλει τόσο τον ίδιο όσο και τους μουσουλμάνους πολίτες της περιοχής. Ο Χουσεϊνόγλου είπε ότι ζουν μέσα και γύρω από την περιοχή της Αλεξάνδρειας για περισσότερα από 50 χρόνια, ότι έχουν γίνει ντόπιοι της περιοχής και ότι έχουν πολύ καλές σχέσεις με τους χριστιανούς πολίτες της περιοχής. Ο Χουσεϊνόγλου δήλωσε ότι το πρωταρχικό τους αίτημα από τις αρχές, ως μουσουλμάνοι πολίτες, είναι να έχουν χώρο προσκυνήματος. Δηλώνοντας ότι καταβάλλουν προσπάθειες και για το νεκροταφείο, ο Χουσεϊνόγλου είπε ότι ελπίζουν να λάβουν σύντομα θετικά αποτελέσματα σε αυτό το θέμα. Δηλώνοντας ότι έχουν καλές σχέσεις με τους βουλευτές και τους αξιωματούχους της περιοχής, ο Χουσεϊνόγλου είπε ότι και οι δύο με λύπη και έκπληξη διάβασαν τι γράφτηκε για αυτούς σε ένα τέτοιο άρθρο. (...) Ο Χουσεϊνόγλου δήλωσε ότι θα συνεχίσουν να ζουν σε ειρήνη και ηρεμία με άλλους πολίτες της περιοχής και ότι θα συνεχίσουν να αγωνίζονται σε κάθε πλατφόρμα στο πλαίσιο της δημοκρατίας και του νόμου για την εξάλειψη των ελλείψεων που υπάρχουν προκειμένου να εκπληρώσουν τις θρησκευτικές τους υποχρεώσεις.

Ο κάτοικος Β σχολιάζει για φίλη του που ανήκει στην κοινότητα, αλλά και για την ταυτότητα της κοινότητας γενικότερα:

«Η Ζ. δεν είναι ρομά, είναι πιο λευκή, έχει κάποια Πομάκικη καταγωγή, αλλά είναι μπερδεμένη. Είναι από την Κυανή. Αυτοί από την Κυανή δεν είναι τόσο γυφτόρατσα όσο άλλοι. Οι μουσουλμάνοι της Κυανής είναι λίγο καλύτεροι από τους μουσουλμάνους στα γύρω χωριά, όπως πχ του Διδυμότειχου, που είναι μαύροι κατάμαυροι και πιο άγριοι στη συμπεριφορά. Στην Κυανή είναι πιο οικογενειάρχες, πιο εργατικοί, πιο καθαροί και νοικοκυραίοι. Στο Διδυμότειχο είναι ανοικοκύρευτοι.

Αυτοί όλοι (από το Διδυμότειχο) επειδή μιλάνε τούρκικα και είναι μουσουλμάνοι, για να καλύψουν τότε το ότι ήταν γύφτοι, έλεγαν ότι είναι τούρκοι και πέρασε αυτό από γενιά σε γενιά. Κάποιοι ξέρουν ότι έχουν τσιγγάνικη καταγωγή. Πολλά έθιμα είναι κοινά με Θρακιώτες και τσιγγάνους, πχ

το έθιμο του Κνα στο γάμο.⁸⁷ Ο βασικός τρόπος αναγνώρισής τους είναι το χρώμα τους. Όσοι είναι μελαμψοί, τους λέμε γύφτους, ενώ οι Πομάκοι είναι κάτασπροι. Επίσης, τα ρούχα τους. Οι γύφτισσες ξεχωρίζουν από τη βράκα που φοράν, το σαλβάρι, που το έχουν ίσιο. Ενώ οι Τουρκάλες το έχουν σαν παντελόνι.»

Ο κάτοικος Α, που επίσης ανήκει στην πλειονότητα, μοιράζεται την εμπειρία του με τους «κατσιβελους» της Θράκης:

«Από τη γιαγιά μου την γκαγκαβούζα έμαθα τα τούρκικα. Σ' όλα τα χωριά εκεί τότε οι αγελαδάρηδες ήταν κατσιβελoi, και έρχονταν από το Διδυμότειχο κυρίως. Αν κάποια κοπέλα παραστρατούσε, την παίρναν οι κατσιβελoi. Την θέλαν για να ασπρίσει λίγο η ράτσα τους. Έτσι εξηγείται που βγαίνουν λίγο άσπροι κάποιοι τσιγγάνoi.

Μέχρι το 1950, όπως άκουγα από τους παλιούς, είχε σε όλα τα χωριά από μια οικογένεια κατσιβελων. Το δικό μου το χωριό είχε και 4 οικογένειες ενσωματωμένους κατσιβελους, αλλά δεν ήταν μουσουλμάνoi, ήταν χριστιανoi. Και είχαν επαγγέλματα ή χωράφια. Ένας μάλιστα παντρεύτηκε την αδερφή της γιαγιάς μου, ήταν σιδεράς στο επάγγελμα και στο επώνυμο, τον έλεγαν Ντεμριτζή και με την προσφυγιά το άλλαξε και έγινε Σιδεράς. Οι ίδιοι δεν τον δέχονταν τον χαρακτηρισμό του Τσιγγάνου. Ούτε το λέγαμε μπροστά τους, ούτε και στα παιδιά τους. Εμείς με τα παιδιά τους και με τα εγγόνια τους μαζί μεγαλώσαμε δεν ξεχωρίζομαστε. Δεν ήταν και οι φωστήρες στο σχολείο, αλλά πήγαιναν κανονικά.»

Σύμφωνα με την κοινωνική λειτουργός του Δήμου Αλεξανδρείας:

«Όσοι ήρθαν πριν 40-45 χρόνια ήταν όλοι σαν τον Χουσεΐν, τον πρόεδρο του Συλλόγου. Δηλαδή διαμένουν στον αστικό ιστό, είναι ενσωματωμένοι, απασχολούνται στην τυπική αγορά εργασίας και έχουν σχέσεις με τον γενικό πληθυσμό. Δεν είναι εξωστρεφείς και δε συμμετέχουν στα προγράμματά μας.

Όσοι έχουν έρθει πρόσφατα, κατάγονται από το Δροσερό. Έρχονται στο Παράρτημα μόνο για τα επιδόματα, ζουν σε εξαθλιωμένες συνθήκες, στον Πλάτανο, στο Καψοχώρι, και στους άλλους οικισμούς αλλά περιφερειακά, όχι στον αστικό ιστό, σε καταυλισμούς. Είναι ημι-νομάδες και γι' αυτό το λόγο δεν καταγράφονται επίσημα. Δεν έχουν σχέσεις ούτε με τον γενικό πληθυσμό, ούτε με τους παλιούς μουσουλμάνους. Ο έρωτας παίζει μεγάλο ρόλο στη ζωή τους, κάνουν πολλά παιδιά και δεν ξέρουν καν ποιανού είναι.»

Η επιλογή των μελών της κοινότητας στην Ημαθία να συνδεθούν με την τουρκική ταυτότητα δεν είναι απλώς μια δήλωση εθνοτικής προέλευσης, αλλά

⁸⁷ Ο Κνας, το έθιμο του γάμου, εντοπίζεται στη Θράκη, σε χριστιανούς και μουσουλμάνους, αλλά και στους Τσιγγάνους. Συμπεραίνουμε ότι κατέχει σημαντική θέση στην κοινότητα, διότι έγιναν αρκετές αναφορές σε αυτό στις περισσότερες αφηγήσεις.

συνδέεται αναπόφευκτα με το ευρύτερο πλαίσιο της ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης γύρω από το ζήτημα της Μουσουλμανικής Μειονότητας⁸⁸. Επιπλέον, η επιλογή σύνδεσης με την Τουρκία αποτελεί και έναν μηχανισμό ενίσχυσης της κοινωνικής τους υπόστασης και του αισθήματος του ανήκειν σε ένα ισχυρό και αναγνωρισμένο εθνικό πλαίσιο.

Η «αθιγγάνικη» ταυτότητα, από την άλλη, συνοδεύεται από έντονο κοινωνικό στίγμα, έχει συνδεθεί με την περιθωριοποίηση και στερείται κρατικής εκπροσώπησης, γεγονότα που την κάνουν ανεπιθύμητη.

Η ταυτότητα της συγκεκριμένης ομάδας είναι το αποτέλεσμα πολύπλοκων κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών, όπου το πολιτισμικό ανήκειν δεν συγκροτείται μόνο μέσω της καταγωγής, αλλά και μέσα από τις σχέσεις εξουσίας, την ανάγκη κοινωνικής αναγνώρισης και την αναζήτηση συμβολικής ή πραγματικής προστασίας. Η περίπτωση της Ημαθίας μάς επιτρέπει να δούμε πώς η έννοια της ταυτότητας διαμορφώνεται διαρκώς, μέσα από την αλληλεπίδραση του ιστορικού παρελθόντος, των κοινωνικών προκαταλήψεων και των πολιτικών επιλογών των ίδιων των υποκειμένων.

Θρησκευτική συμπεριφορά

Στην περίπτωση της Ημαθίας, η θρησκευτική ταυτότητα φαίνεται να αποτελεί συνδετικό στοιχείο της κοινότητας. Η εκτέλεση των θρησκευτικών τελετουργιών τους παρουσιάζεται ως βασική συνισταμένη ταυτοποίησης ανάμεσα στα μέλη της. Ωστόσο, το ότι οι οικισμοί της Ημαθίας δεν διαθέτουν επίσημο χώρο λατρείας⁸⁹, ούτε νεκροταφείο⁹⁰, συνιστά ένα ζήτημα που δυσχεραίνει την άσκηση των θρησκευτικών τελετών τους.

Παρατίθεται παρακάτω απόσπασμα από τη σχετική συζήτηση με τον πρόεδρο του Συλλόγου, που έλαβε χώρα στην έδρα του Συλλόγου στις 10.3.2025:

⁸⁸ Τρουμπέτα, Σ., *Κατασκευάζοντας ταυτότητες για τους μουσουλμάνους της Θράκης*, Κριτική, 2001, σελ.208

⁸⁹ παρά μόνο ένα μεστζίτ από το 2010 περίπου.

⁹⁰ Σύμφωνα με την κοινωνική λειτουργό του Δήμου Αλεξάνδρειας, ορισμένα μέλη της κοινότητας επιλέγουν να ενταφιαστούν είτε στο Πλατύ είτε στην Αλεξάνδρεια, κατά βούληση.

«Καθώς περνούσαν τα χρόνια, άρχισα να παρατηρώ κάτι που με προβλημάτιζε. Κάθε φορά που συνέβαινε μια κηδεία στην περιοχή μας, ο κόσμος δεν στενοχωριόταν μόνο για την απώλεια του ανθρώπου, αλλά και για το πώς θα καταφέρουν να οργανώσουν την τελετή. Δεν υπήρχε χώρος, δεν υπήρχε οργάνωση, δεν υπήρχε καμία διευκόλυνση.

Προσπαθούσα να στηρίζω την κοινότητα όπως μπορούσα: συγκέντρωνα χρήματα από τον κόσμο, από τον Δήμαρχο, από όποιον μπορούσε να προσφέρει, ώστε να καλύψουμε τα έξοδα των κηδειών. Πήγαινα ακόμα και στον παπά-Χρήστο ζητώντας βοήθεια. Για τον 21ο αιώνα, όλα αυτά ήταν μια εικόνα θλιβερή, σχεδόν ντροπιαστική. Ήταν κρίμα. Είμαστε Έλληνες πολίτες – οι προπαππούδες μας γεννήθηκαν εδώ.

Κάποια στιγμή, μου είπε κι ο παπα-Χρήστος: «Βρες έναν χώρο, Χουσεϊν, έστω και λαθραία, να μπορείτε να κάνετε τις τελετές σας». Δεν ήταν μόνο οι κηδείες. Δεν είχαμε πού να τελέσουμε μνημόσυνα. Δεν υπήρχε χότζας, δεν υπήρχε χώρος λατρείας. Όταν ερχόταν το Ραμαζάνι, δεν μπορούσαμε καν να κάνουμε τις προσευχές μας και να τιμήσουμε τις παραδόσεις μας με αξιοπρέπεια.

Έτσι, από το 2008, που ιδρύσαμε τον Σύλλογο, διεκδικήσαμε χώρο για νεκροταφείο, αλλά και χώρο για τη θρησκευτική μας ζωή. Θέλαμε να δημιουργήσουμε δεσμούς αλληλεγγύης, να μπορούμε να βοηθάμε ο ένας τον άλλον. Να γιορτάζουμε το Ραμαζάνι, το Κουρμπάν Μπαϊράμ – να μπορούμε να σφάζουμε τα ζώα μας όπως ορίζει η παράδοσή μας.

Καταφέραμε επίσης να έχουμε και χότζα. Μένει και εργάζεται στην περιοχή μας, στην Αλεξάνδρεια. Είναι μορφωμένος, έχει οικογένεια – η γυναίκα του και τα παιδιά του είναι στην Ξάνθη, αλλά όταν τελειώνει το σχολείο, τους φέρνει εδώ. Εδώ και περίπου δέκα χρόνια έχουμε μόνιμο χότζα: τελεί μνημόσυνα, κάνει την προσευχή της Παρασκευής – δεν εργάζεται εκείνη την ημέρα – και βοηθάει την κοινότητα όπως μπορεί. Στον Σύλλογο έρχονται και από τα γύρω χωριά. Συνολικά, μιλάμε για πάνω από 100 οικογένειες που συμμετέχουν. Παλαιότερα ήταν περισσότεροι, αλλά πολλοί έφυγαν, πολλοί πήγαν στο εξωτερικό.

Όσο για τον μουφτή, υπάρχει θέμα. Υπάρχουν δύο μουφτείες: μία στην Ξάνθη και μία στην Κομοτηνή. Εμείς ανήκουμε στον μουφτή της Ξάνθης – τον Μουσταφά Τράμπα – τον οποίο έχουμε εκλέξει εμείς, ο κόσμος. Το κράτος δεν τον αναγνωρίζει και διορίζει τον δικό του. Μάλιστα, ο κρατικός μουφτής μπορεί να χρεώσει μέχρι και 500 ευρώ για να σου βάλει ένα στεφάνι στην κηδεία. Ο δικός μας, όμως, όχι μόνο δεν παίρνει χρήματα – βοηθάει κιόλας.

Ας αφήσουμε, όμως, αυτούς που πρέπει, να βρουν τη λύση. Εμείς συνεχίζουμε να αγωνιζόμαστε για την αξιοπρέπεια της ζωής και του θανάτου μέσα στην ίδια μας τη χώρα.»

Οι περισσότεροι συνομιλητές εξέφρασαν με υπερηφάνεια το γεγονός ότι είναι μουσουλμάνοι και υπερασπίστηκαν τη θρησκευτικότητά τους. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη σταθερή συμμετοχή στις θρησκευτικές εορτές, με

χαρακτηριστικό παράδειγμα το Ραμαζάνι, κατά τη διάρκεια του οποίου τηρούνται με συνέπεια η προσευχή και η νηστεία καθ' όλη την περίοδο της τέλεσής του.

Ως συνέπεια του υψηλού επιπέδου αναλφαβητισμού, παρά την έντονη θρησκευτική τους πίστη, οι περισσότεροι γνωρίζουν το Κοράνι κυρίως απομνημονευτικά και σε περιορισμένο βαθμό· συνήθως αξιοποιούν ορισμένα μόνο αποσπάσματα του στο πλαίσιο των προσευχών τους.

Παρά τον έντονο θρησκευτικό τους αυτοπροσδιορισμό, η τήρηση των ισλαμικών υποχρεώσεων εμφανίζει συχνά έναν βαθμό ευελιξίας. Πολλά άτομα είτε ακολουθούν περιστασιακά τις θρησκευτικές τους πρακτικές είτε δεν συμμορφώνονται αυστηρά με ορισμένες επιταγές της ισλαμικής θρησκείας, όπως για παράδειγμα η χρήση μαντίλας ή η αποχή από την κατανάλωση αλκοόλ.

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό που αναδείχθηκε μέσα από τις αφηγήσεις των συνομιλητών αφορά την τάση ορισμένων να υπογραμμίζουν τις ομοιότητες μεταξύ Ισλάμ και Χριστιανισμού. Στο πλαίσιο αυτό αναπτύχθηκαν συζητήσεις γύρω από τα κοινά στοιχεία των δύο θρησκειών, οι οποίες καταλήγουν στην πεποίθηση ότι ο Θεός είναι ένας, ενιαίος και κοινός για όλους.⁹¹ Ενδεικτικά, μία συνομιλήτρια αναφέρθηκε σε αφηγήσεις του Κορανίου, καθώς και στο έθιμο του κουρμπάν, επισημαίνοντας τις σημαντικές αναλογίες που παρουσιάζουν με χριστιανικές παραδόσεις. Παράλληλα, ένας άλλος συνομιλητής μοιράστηκε μια προσωπική εμπειρία, σύμφωνα με την οποία, ύστερα από μια σοβαρή περιπέτεια υγείας που κατάφερε να ξεπεράσει, στράφηκε (και) στην Παναγία και έκτοτε διατηρεί την πρακτική να ανάβει κάθε χρόνο ένα κερί προς τιμήν της. Όπως ακούστηκε πολλές φορές στις συζητήσεις:

«Ένας είναι ο Θεός..»

Κατά την Τρουμπέτα, η τάση αυτή αφορά μια συνειδητή στάση των μειονοτικών με σκοπό την αποφυγή αντιπαραθέσεων και την εξάλειψη της απόστασης από τον πλειονοτικό συνομιλητή. Προκύπτει δηλαδή από την ανάγκη ένταξης και αποδοχής.

⁹¹ Τρουμπέτα, Σ., *Κατασκευάζοντας ταυτότητες για τους μουσουλμάνους της Θράκης*, Κριτική, 2001, σελ. 211

Σημειώνεται ότι εντός της κοινότητας υπάρχουν άτομα που αυτοπροσδιορίζονται ως άθεοι και δεν συμμετέχουν στις θρησκευτικές τελετές, ωστόσο, κανείς από τους συνομιλητές μας δεν άνηκε σε αυτήν την κατηγορία.

Τέλος, έγινε αναφορά στη γιορτή που έχει ταυτιστεί με τους Ρομά, το Εντερλέζι⁹², η οποία εορτάζεται κάθε χρόνο την άνοιξη. Κατά τη διάρκειά της, τα νέα κορίτσια της κοινότητας συγκεντρώνονται, χορεύουν, τραγουδούν και μαζεύουν λουλούδια, αναβιώνοντας την παράδοση της γιορτής της άνοιξης.

Εκχριστιανισμοί και αφομοίωση

Φαινόμενα εκχριστιανισμού και αφομοίωσης καταγράφονται σε ορισμένες περιπτώσεις μέσα από τις αφηγήσεις των συνομιλητών.

Μετά το χωρισμό από την πρώτη σύζυγό του, ο πατέρας συνομιλητή επέστρεψε στην Ξάνθη, όπου δημιούργησε νέα οικογένεια. Σύμφωνα με την προφορική του αφήγηση, μετά τον θάνατο τόσο του ίδιου όσο και της νέας συζύγου, τα παιδιά τους, ετεροθαλή αδέρφια του συνομιλητή, βρέθηκαν ουσιαστικά στο δρόμο. Ένα από τα αδέρφια αυτά βαπτίστηκε χριστιανός και ακολούθησε την ιερατική σταδιοδρομία, ενώ μία από τις αδερφές παντρεύτηκε χριστιανό σύζυγο, μαρτυρώντας ενσωμάτωση στο κυρίαρχο θρησκευτικό και κοινωνικό πλαίσιο.

Παρόμοιες περιπτώσεις εκχριστιανισμού καταγράφονται και στην Ημαθία. Σύμφωνα με μαρτυρίες συνομιλητών, στην τοπική κοινωνία υπάρχουν αρκετοί πρώην μουσουλμάνοι που έχουν ασπαστεί τον χριστιανισμό χωρίς να αντιμετωπίζουν κοινωνική αποδοκιμασία ή στιγματισμό από καμία κοινότητα. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση ενός σύγχρονου μικτού ζευγαριού στην Αλεξάνδρεια (χριστιανός άνδρας – μουσουλμάνα γυναίκα), το οποίο επέλεξε να δώσει στο παιδί του διπλό όνομα, Αλή και Χαράλαμπος, και να πραγματοποιήσει ταυτόχρονα τόσο βάπτιση όσο και τελετή περιτομής (σουνέτ), συνδυάζοντας πρακτικές και από τις δύο θρησκευτικές παραδόσεις.

⁹² Σημαντική γιορτή των Ρομά στα Βαλκάνια, που γιορτάζει τον ερχομό της άνοιξης (σχετίζεται με τη γιορτή του Αγίου Γεωργίου).

Επιπλέον, η κοινωνική λειτουργός του Δήμου Αλεξάνδρειας σε συνομιλία που είχαμε αναφορικά με την έλλειψη μουσουλμανικού νεκροταφείου στην περιοχή, ανέφερε ότι αρκετοί μουσουλμάνοι επιλέγουν να ταφούν στο τοπικό χριστιανικό νεκροταφείο. Η πρακτική αυτή ενδέχεται να υποδηλώνει δύο διακριτούς παράγοντες: αφενός, την αναγκαστική επιλογή ορισμένων μελών της κοινότητας να ταφούν στο χριστιανικό νεκροταφείο λόγω οικονομικής δυσχέρειας και του υψηλού κόστους μεταφοράς στη Θράκη· αφετέρου, έναν πιο χαλαρό δεσμό ορισμένων μελών με τη θρησκευτική τους ταυτότητα, ο οποίος μπορεί να αποδοθεί στις μακροχρόνιες αφομοιωτικών διεργασιών εντός της κοινότητας.

Η κρατική πολιτική απέναντι στην δημιουργία της κοινότητας της Ημαθίας

Τα αποτελέσματα της αρχειακής έρευνας στα Γενικά Αρχεία του Κράτους (ΓΑΚ) Ημαθίας καταδεικνύουν ότι την περίοδο της Μεταπολίτευσης εξετάστηκε το ενδεχόμενο μιας οργανωμένης προσπάθειας από την πολιτεία για τη διευκόλυνση της μετεγκατάστασης μελών της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης στην Ημαθία. Εφόσον δημιουργήθηκαν οι κατάλληλες συνθήκες, δηλαδή η ανάγκη ενίσχυσης των αγροτικών κοινοτήτων στην περιοχή και η ύπαρξη ενδιαφέροντος για εργάτες, εξετάστηκε η περίπτωση παραχώρησης οικοπέδων ή παροχής δανείων ως τρόπος προσέλκυσης μουσουλμάνων. Ο σκοπός αυτής της στρατηγικής ήταν διττός. Αφενός μια μετακίνηση των ατόμων αυτών από τη Δυτική Θράκη θα αποδυνάμωνε τη μειονότητα, τουλάχιστον πληθυσμιακά, και αφετέρου μέσω της μόνιμης εγκατάστασής τους στην Ημαθία θα αφομοιωνόταν στην τοπική κοινωνία.⁹³

Παρατίθεται απόσπασμα της επιστολής του Νομάρχη Ημαθίας, τον Ιούνιο του 1976 ενώ το πλήρες κείμενο βρίσκεται στο Παράρτημα ΓΑΚ, 2:

«Στο νομό Ημαθίας και στην περιοχή κυρίως της Αλεξάνδρειας εγκαθίστανται κατά τις θερινές περιόδους μουσουλμανικές οικογένειες από τη Δυτική Θράκη, των οποίων τα μέλη ασχολούνται ως γεωργοεργάτες, δοθέντος ότι λόγω των δυναμικών καλλιεργειών προσλαμβάνουσων επιχειρηματική μορφήν, υφίσταται ανάγκη εργατικών χειρών δια τη γεωργίαν, με αποτέλεσμα τα ημερομίσθια να είναι λίαν ικανοποιητικά.(...) Εν όψει των ανωτέρω, διαφαίνεται δυνατότης μόνιμου εγκαταστάσεως αρκετών οικογενειών εις το

⁹³ ΓΑΚ Ημαθίας, Φ1, Υπ7, Παράρτημα Αρχείων ΓΑΚ. 2

πεδινόν τμήμα του Νομού Ημαθίας, εάν εις έκαστην οικογενείαν παραχωρηθεί οικόπεδον και δάνειον προς ανέγερσιν κατοικίας ή ανέγερσης υπό του κράτους κατοικιών και παραχώρησης τούτων εις επιθυμούσας μόνιμην εγκατάστασης Μουσουλμανικής οικογενείας, δοθέντος ότι εις διαφόρους οικισμούς του Νομού υπάρχουν διαθέσιμα οικόπεδα, κατά τον συνημμένον τη παρούση πίνακα. Η υιοθέτησης της τοιαύτης ενέργειας, εκτός των άλλων ευνόητων πλεονεκτημάτων, θα επιλύσει και προβλήματα εξευρέσεως εργατικών χεριών δια τα αμέσως προσεχή έτη, τα οποία μετά βεβαιότητος θα ανακύψουν.(...)Η υιοθέτησης υπό της κυβερνήσεως της προτεινομένης, ως ανωτέρω, πολιτικής θα απαιτήσει, νομίζω, νομοθετική ρύθμιση.(...) Πλέον τούτου η εγκατάσταση αθρόως σε έναν οικισμό δεν θα ήταν ενδεδειγμένη, ούτε και η δημιουργία πολυκατοικιών, όπως συμβαίνει με τις εργατικές κατοικίες, για να αποφευχθούν αφορμές τείνουςαι εις δημιουργίαν συνεκτικών ομάδων.»

Λίγους μήνες μετά, ακολουθεί τρισέλιδη επιστολή του ίδιου Νομάρχη με τίτλο *«Προτάσεις δια την κατάρτισιν σχεδίου Νόμου προς διευκόλυνσιν μονίμου εγκαταστάσεως των εκ Θράκης Μουσουλμάνων εις τον Νομόν Ημαθίας»*⁹⁴ όπου αναπτύσσεται πρόταση σχεδίου μόνιμης εγκατάστασης. Το πλήρες κείμενο βρίσκεται στο Παράρτημα, ενώ μια σύνοψη των προτεινόμενων σταδίων αναφέρεται παρακάτω:

Επιτρέπεται η εγκατάσταση εργατών γης από άλλες περιοχές της χώρας σε γεωργικά οικόπεδα της Ημαθίας, λαμβάνοντας υπόψη τις μετακινήσεις των τελευταίων δύο χρόνων. Οι ενδιαφερόμενοι υποβάλλουν αίτηση μεταδημότευσης μαζί με το πιστοποιητικό του Δήμου για να εγγραφούν στα δημοτολόγια ή στα μητρώα αρρένων.

Οι τεχνικές υπηρεσίες του Δήμου αναλαμβάνουν την κατασκευή των κατοικιών, ενώ το Υπουργείο Δημοσίων Έργων μέσα σε 6 μήνες αποφασίζει τον τύπο και το μέγεθος της κατοικίας (με τυποποιημένα σχέδια για 2, 4 ή 6 άτομα) και καταρτίζει τον προϋπολογισμό. Ορίζεται η διαδικασία ανάθεσης του έργου και η προθεσμία παράδοσης των ολοκληρωμένων οικιών.

Η οικογένεια που εγκαθίσταται αποκτά τη χρήση της κατοικίας, ενώ η κυριότητα παραμένει στο Δημόσιο. Μετά από 10 χρόνια, η κυριότητα μπορεί να μεταβιβαστεί με απόφαση του Υπουργείου Γεωργίας. Με την παραχώρηση του

⁹⁴ Βλ. Παράρτημα ΓΑΚ 2

οικοπέδου, τα μέλη της οικογένειας αποκτούν αυτομάτως τη δημοτικότητα στον Δήμο ή την Κοινότητα όπου εγκαθίστανται.

Η απόφαση κοινοποιείται στον Δήμο προέλευσης, που διαγράφει τα μέλη από τα μητρώα και τα δημοτολόγια, και επίσης στα στρατολογικά γραφεία για τη στρατολογική τακτοποίηση των αρρένων. Παρόμοια ρυθμίζονται και οι εκλογικοί κατάλογοι.

Επίσης, έχουν βρεθεί κατάλογοι των διαθέσιμων προς ανέγερση κατοικιών οικοπέδων ανά οικισμό και ονομαστικοί κατάλογοι καταγραφής των μουσουλμάνων που διαμένουν στην περιοχή.⁹⁵ Στις καταγραφές του πληθυσμού φαίνεται ότι συνέβαλε ο τότε γεωπόνος του εργοστασίου ζαχάρεως στο Πλατύ, γεγονός που υπονοεί ότι αρκετοί εργάτες του εργοστασίου προέρχονταν από τη μειονότητα.

Παρά τα αρχεία που εντοπίστηκαν, οι συνομιλητές μας δεν επιβεβαίωσαν κάποια κρατική βοήθεια υπό μορφή παραχώρηση γης, οικοπέδου ή οικίας. Οι γονείς των περισσότερων διέμεναν σε καλύβες έναντι ενοικίου. Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι υπήρξε ενδιαφέρον οργανωμένης επέμβασης στον πληθυσμό της μειονότητας. Ωστόσο, δεν τεκμηριώνεται από τα στοιχεία μας ότι υπήρξε και η υλοποίησή των σχεδίων αυτών.

Κοινωνικά χαρακτηριστικά

Η ανάλυση των κοινωνικών διαστάσεων μιας ομάδας αποτελεί βασικό άξονα για την κατανόηση της δομής και του τρόπου ένταξής της στον ευρύτερο κοινωνικό ιστό. Η εκπαίδευση, η επαγγελματική απασχόληση, η στέγαση και η εκλογική συμπεριφορά είναι κάποια από τα θέματα που θα θίξουμε, τα οποία αντανακλούν αφενός το επίπεδο πρόσβασης στα κοινωνικά αγαθά και αφετέρου τις συλλογικές αξίες, τις προτεραιότητες και τις στρατηγικές επιβίωσης που υιοθετούν τα μέλη της μειονότητας στην καθημερινότητά τους.

Εκπαίδευση και σχολική φοίτηση

⁹⁵ Βλ. Παράρτημα

Το δικαίωμα των μουσουλμάνων Ελλήνων πολιτών στη μειονοτική εκπαίδευση κατοχυρώθηκε θεσμικά μέσω της Συνθήκης της Λοζάνης (1923). Βάσει μιας συγκεκριμένης ερμηνευτικής οπτικής, η εν λόγω πρόνοια εκτεινόταν στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας, στερούμενη γεωγραφικών περιορισμών (Τσιτσελίκης, 2006). Ωστόσο, η εφαρμογή του Ν. 394/1977 περιόρισε την άσκηση του εκπαιδευτικού αυτού δικαιώματος αποκλειστικά εντός των ορίων των τριών νομών της Θράκης. Η νομοθετική αυτή εξέλιξη είχε σοβαρές επιπτώσεις για τους μουσουλμάνους που εγκαταστάθηκαν σε άλλες περιοχές της χώρας, καθώς η έλλειψη θεσμικής μέριμνας και υποστηρικτικών υποδομών οδήγησε στον αποκλεισμό τους από τη δυνατότητα διατήρησης της ιδιαίτερης γλωσσικής και πολιτισμικής τους ταυτότητας στο πλαίσιο της δημόσιας εκπαίδευσης⁹⁶. Επιπλέον, η δομή του μειονοτικού εκπαιδευτικού προγράμματος παρουσιάζει εγγενείς αδυναμίες, καθώς η υιοθέτηση ενός αυστηρά δίγλωσσου μοντέλου (ελληνικά και τουρκικά) παραγνωρίζει την εσωτερική ετερογένεια της μειονότητας, αποσιωπώντας τη γλωσσική παρουσία της πομακικής και της ρομανί⁹⁷. Το συγκεκριμένο ζήτημα, ωστόσο, δεν θα αναλυθεί διεξοδικότερα στην παρούσα μελέτη, καθώς εκφεύγει των ορίων του υπό εξέταση θέματος.

Στην περίπτωση της Ημαθίας, είναι προφανής η απουσία κάθε κρατικής πρόνοιας για την υποστήριξη της μειονοτικής εκπαίδευσης. Ο ρόλος της πολιτείας έχει υποκατασταθεί εν μέρει από τον Σύλλογο της κοινότητας, με τη διοργάνωση δωρεάν εβδομαδιαίων μαθημάτων μελέτης του Κορανίου, και περιοδικά μαθήματα εκμάθησης της τουρκικής γλώσσας για τα παιδιά της κοινότητας.

Όσον αφορά τη γενική εκπαίδευση, το ποσοστό αναλφαβητισμού της κοινότητας, ιδίως σχετικά με τις ηλικίες άνω των 40 ετών, παραμένει ιδιαίτερα υψηλό. Ειδικά στην περίπτωση των γυναικών, η κατάσταση είναι ακόμα πιο δυσμενής καθώς η πλειοψηφία δεν γνωρίζει ανάγνωση και γραφή. Ενδεικτικά, μεταξύ των γυναικών που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα, μόνο μία, ηλικίας 45 ετών, είχε ολοκληρώσει τη φοίτησή της στο δημοτικό σχολείο, στην Ξάνθη⁹⁸ όπου είχε μεγαλώσει.

⁹⁶ Ασκούνη, Ν., *Η Εκπαίδευση της Μειονότητας στη Θράκη*, Αλεξάνδρεια, 2006, σελ. 71-73

⁹⁷ Ασκούνη, Ν., *Η Εκπαίδευση της Μειονότητας στη Θράκη*, Αλεξάνδρεια, 2006, σελ. 37

⁹⁸ Εικάζουμε μειονοτικό σχολείο, αλλά δεν διευκρινίστηκε.

Στις νεότερες γενιές, η κατάσταση είναι σαφώς καλύτερη. Τα περισσότερα παιδιά, αγόρια και κορίτσια, φοιτούν κανονικά στο δημοτικό και το γυμνάσιο, ενώ μόνο λίγα από αυτά συνεχίζουν στο λύκειο. Είναι γεγονός ότι αρκετοί μαθητές αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες κατά τη φοίτησή τους στο σχολείο λόγω της περιορισμένης ελληνομάθειας αλλά και της ελλιπούς υποστήριξης στο οικογενειακό περιβάλλον. Επιπλέον, τα περιστατικά ρατσιστικής συμπεριφοράς που δέχονται από συμμαθητές τους, όπως ανέφεραν κάποιοι γονείς, αποθαρρύνουν τη συμμετοχή τους στο σχολικό περιβάλλον.

Από τις συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια της έρευνας συμπεραίνουμε ότι η εκπαίδευση δεν αποτελεί προτεραιότητα για την πλειοψηφία της κοινότητας ούτε για τους μαθητές αλλά ούτε και για τους γονείς τους. Παρότι υπάρχει αναγνώριση της σημασίας της μάθησης σε επίπεδο ρητορικής, στην πράξη ελάχιστες οικογένειες επενδύουν πραγματικά στην επιμόρφωση των παιδιών τους. Η περιορισμένη ελληνομάθεια των γονέων, η έλλειψη ενδιαφέροντος και κινήτρου, και οι περιορισμένοι οικονομικοί πόροι τους ενδέχεται να συμβάλουν στο παραπάνω αποτέλεσμα, όπως και στις χαμηλές σχολικές επιδόσεις των μαθητών.

Κατά τη διάρκεια της τηλεφωνικής επικοινωνίας μας με την κοινωνική λειτουργό του Δήμου Αλεξάνδρειας (15.09.25), η ίδια σχολίασε ότι *«δεν υπάρχει ιδίο κίνητρο»* για εκπαίδευση στην κοινότητα. *«Λίγοι αντιλαμβάνονται τη σημασία της εκπαίδευσης στη βελτίωση της ζωής τους.»*

Αναφορικά με τον ρόλο των κοινωνικών επιδομάτων⁹⁹ στη σχολική παρακολούθηση, υποστήριξε ότι υπήρξε καθοριστικός για τη συμμετοχή των μαθητών στη σχολική ζωή, καθώς η οικονομική ενίσχυση συνδεόταν με την υποχρέωση φοίτησης. Ωστόσο, η συντριπτική πλειοψηφία αυτών παρακολούθησε το σχολείο επί της ουσίας από οικονομική ανάγκη και όχι από ουσιαστική επιθυμία για κοινωνική ανέλιξη. Η κατάργηση αυτών των επιδομάτων οδήγησε σε αυξανόμενο φαινόμενο σχολικής διαρροής.

⁹⁹ Ο θεσμός του επιδόματος σχολικής παρακολούθησης, που άρχισε να εφαρμόζεται μετά το 2002, έδρασε θετικά, ωστόσο το 2017 καταργήθηκε ενόψει εισαγωγής του ΚΕΑ (Κοινωνικό Επίδομα Αλληλεγγύης).

Η ίδια κοινωνική λειτουργός ανέφερε ότι δεν παρατηρείται συμμετοχή από μειονοτικούς ούτε στο Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας, αλλά ούτε και στο πρόγραμμα καταπολέμησης αναλφαριθμητισμού που πραγματοποιήθηκε στο Δήμο Αλεξάνδρειας δύο χρόνια πριν. Η απουσία αυτή έρχεται σε φαινομενική αντίφαση με το αίτημα του Προέδρου του Συλλόγου για ενίσχυση της εκμάθησης ελληνικών, και πιθανώς να συνδέεται με τον φόβο στιγματισμού τους ως ρομά¹⁰⁰ ή με την ιδιαιτερότητα της κοινότητας, η οποία χαρακτηρίζεται από περιορισμένη εξωστρέφεια και αλληλεπίδραση με τον ευρύτερο κοινωνικό ιστό.

Επίσης, τόνισε ότι στο Πλατύ συγκεκριμένα, όπου το 50% των μαθητών σε δημοτικό και γυμνάσιο είναι μουσουλμάνοι από οικογένειες παλαιότερα εγκατεστημένες, παρατηρείται ανάμεσά τους έντονη τάση ενδυνάμωσης της εθνικής τους ταυτότητας, η οποία εκδηλώνεται μέσα από την προβολή και τον τονισμό της τουρκικότητά τους ως κύριο στοιχείο της ταυτότητάς τους.

Επιπλέον, σημαντικό φαινόμενο που επηρεάζει τη σχολική διαρροή αποτελεί και η παιδική εργασία. Πολλά παιδιά της κοινότητας εγκαταλείπουν πρόωρα τις σχολικές αίθουσες για να συμβάλουν οικονομικά στην οικογένεια. Ενδεικτικά, ο μικρός γιος της Σ. διέκοψε τη φοίτησή του στο γυμνάσιο για να εργαστεί στις λαϊκές αγορές με τον θείο του, ενώ ο γιος της Ζ., που αντιμετωπίζει προβλήματα ακοής, απασχολείται στην πώληση μπαλονιών στο δρόμο. Ο ίδιος αποφεύγει το σχολείο λόγω χλευασμού που δέχεται από τους συμμαθητές του. Αυτά τα πραγματικά περιστατικά μαρτυρούν τη σχέση ανάμεσα στην παιδική εργασία, τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Η πρόωρη ένταξη στον κύκλο της εργασίας περιορίζει τις προοπτικές και τις δυνατότητές των μαθητών να υπερβούν την κατάστασή τους και να ανελιχθούν κοινωνικά, εγκλωβίζοντάς τους σε έναν φαύλο κύκλο αναπαραγωγής της κοινωνικής ευαλωτότητας.

Ολοκληρώνοντας την ενότητα της εκπαίδευσης της κοινότητας, καθίσταται σαφές ότι το φαινόμενο της μαθητικής διαρροής δεν θα πρέπει να ερμηνεύεται αποκλειστικά ως ατομική ή οικογενειακή επιλογή. Αντιθέτως, η ευθύνη επιρρίπτεται

¹⁰⁰ Η κοινωνική λειτουργός μας διαβεβαίωσε πως δε χρησιμοποιείται ο όρος «Ρομά» στις δράσεις της Κοινότητας. Χαρακτηριστικά είπε ότι ο όρος Ρομά είναι πολιτειακός και οι ίδιοι δεν διαχωρίζουν τον κόσμο έτσι, παρά μόνο με όρους ανάγκης και ευαλωτότητας.

κυρίως στον ίδιο τον εκπαιδευτικό θεσμό, ο οποίος επιδεικνύει συστημική αδυναμία να εντάξει οργανικά και να συγκρατήσει τους μαθητές αυτούς στο σχολικό περιβάλλον, αποτυγχάνοντας να λειτουργήσει ως μηχανισμός συμπερίληψης για τους μαθητές.¹⁰¹

Οικιστική διασπορά

Η οικιστική γεωγραφία και οι συνθήκες διαβίωσης της κοινότητας χαρακτηρίζονται από μια σαφή διαφοροποίηση μεταξύ των παλαιότερα εγκατεστημένων και των πρόσφατα εισερχόμενων πληθυσμών. Οι παλαιοί είναι εγκατεστημένοι στον αστικό ιστό. Ορισμένοι διαμένουν σε ιδιόκτητα σπίτια και άλλοι νοικιάζουν. Κάποια κρατική υποστήριξη ή στεγαστικά προγράμματα δεν φαίνεται να έχουν υπάρξει, η στέγασή τους εξαρτήθηκε αποκλειστικά από ιδιωτικές πρωτοβουλίες και τις εκάστοτε οικονομικές τους δυνατότητες. Οι συνομιλητές επιβεβαιώνουν ότι οι κατοικίες τους είναι διάσπαρτες μέσα στους οικισμούς και δεν βρίσκονται συγκεντρωμένες σε συγκεκριμένες γειτονιές.

Το γεγονός αυτό μπορεί να ερμηνευτεί ως αποτέλεσμα μιας άτυπης σιωπηρής κρατικής πολιτικής, κατά τις πρώτες εγκαταστάσεις, η οποία φαίνεται να στόχευε στην αποφυγή φαινομένων γκετοποίησης και στη δημιουργία συνθηκών κοινωνικής ενσωμάτωσης μέσω της χωρικής διάχυσης των μειονοτικών νοικοκυριών στον ευρύτερο αστικό χώρο. Η υπόθεση αυτή ενισχύεται και από αρχειακό τεκμήριο¹⁰² το οποίο έχει παρουσιαστεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, και αφορά την πρόταση του Νομάρχη Ημαθίας, το 1976, για μια οργανωμένη μετεγκατάσταση μειονοτικών της Θράκης στην περιοχή.

Η εικόνα διαφοροποιείται αισθητά στην περίπτωση των πρόσφατα εγκατεστημένων, οι οποίοι βιώνουν χωρικό αποκλεισμό. Διαμένουν σε πρόχειρους καταυλισμούς, περιφερειακά των οικισμών, σε συνθήκες ιδιαίτερα υποβαθμισμένες.

¹⁰¹ Μαυρομμάτης, Γ., *Τα παιδιά της Καλκάντζας*, Μεταίχμιο, 2005, σελ. 155

¹⁰² «Πλέον τούτου η εγκατάσταση ανθρώπων σε έναν οικισμό δεν θα ήταν ενδεδειγμένη, ούτε και η δημιουργία πολυκατοικιών, όπως συμβαίνει με τις εργατικές κατοικίες, για να αποφευχθούν αφορμές τείνουν εις δημιουργίαν συνεκτικών ομάδων» από το αρχείο των ΓΑΚ Ημαθίας Φ1, Υπ7, 5α-5β, στο Παράρτημα

Οι υποδομές ύδρευσης και αποχέτευσης είναι ελλιπείς ή ανύπαρκτες, ενώ η πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη είναι περιορισμένη. Σύμφωνα με την κοινωνικό λειτουργό του Δήμου, τα όρια αυτών των οικισμών είναι σαφή και διακριτά, οι κάτοικοι είναι απομονωμένοι και δεν υπάρχει συγχρωτισμός με τους υπόλοιπους κατοίκους. Το γεγονός αυτό εντείνει την περιθωριοποίησή τους.

Απασχόληση

Από την επιτόπια έρευνα προκύπτει ότι τα μέλη της μειονότητας στην Ημαθία εμφανίζουν χαμηλότερο βιοτικό επίπεδο σε σύγκριση με τον υπόλοιπο τοπικό πληθυσμό. Η οικονομική τους δραστηριότητα εντοπίζεται σε τομείς χειρωνακτικής και ανειδίκευτης εργασίας, με κύρια κλάδο απασχόλησης τη γεωργία και άλλες μορφές προσωρινής ή εποχικής απασχόλησης. Αυτές οι θέσεις χαρακτηρίζονται από χαμηλές απολαβές, επισφαλείς συνθήκες και περιορισμένη ή ανύπαρκτη ασφαλιστική κάλυψη, γεγονός που εντείνει την κοινωνικοοικονομική ευαλωτότητα των εργαζομένων.

Τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν στην πρόσβαση σε σταθερές και τυπικές μορφές απασχόλησης είναι σε μεγάλο βαθμό διαρθρωτικού χαρακτήρα. Η περιορισμένη εκπαίδευση και τα υψηλά ποσοστά αναλφαβητισμού αποκλείουν σημαντικό μέρος του πληθυσμού από θέσεις εργασίας που απαιτούν βασικά τυπικά προσόντα, ακόμη και το απολυτήριο δημοτικού. Επιπλέον, ο εκσυγχρονισμός της οικονομίας¹⁰³ και η εκμηχάνιση της αγροτικής παραγωγής έχουν μειώσει δραστικά τη ζήτηση για ανειδίκευτους εργάτες γης, οδηγώντας πολλούς σε ανεργία ή σε περιστασιακές μορφές απασχόλησης.

Ορισμένα μέλη της κοινότητας απασχολούνται σε εργοστάσια της περιοχής για την κάλυψη εποχικών αναγκών, ενώ άλλοι εργάζονται ως ναυτικοί ή διατηρούν μικρές εμπορικές δραστηριότητες, όπως μικρά παντοπωλεία. Μια πιο σταθερή μορφή εισοδήματος εξασφαλίζουν όσοι διαθέτουν άδεια πλανόδιου εμπόρου και δραστηριοποιούνται στις τοπικές λαϊκές αγορές. Παράλληλα, αρκετοί απασχολούνται άτυπα ως μικροπωλητές σε παζάρια και πανηγύρια.

¹⁰³ Μαυρομμάτης, Γ., *Τα παιδιά της Καλκάντζας*, Μεταίχμιο, 2005, σελ. 114

Η συμβολή των γυναικών στο οικογενειακό εισόδημα είναι επίσης σημαντική, αν και συχνά παραμένει αόρατη. Πολλές εργάζονται ως οικιακές βοηθοί σε σπίτια της πλειονότητας, χωρίς ασφαλιστική κάλυψη, ενώ άλλες δραστηριοποιούνται σε πρακτικές, όπως η μαντική¹⁰⁴. Επιπλέον, σε αρκετές περιπτώσεις παρατηρείται συμμετοχή ανήλικων αγοριών στις οικονομικές δραστηριότητες της οικογένειας, γεγονός που αναδεικνύει τον ρόλο της οικογένειας ως βασικής οικονομικής μονάδας επιβίωσης.

Κατά τις προηγούμενες δεκαετίες, αρκετά μέλη της κοινότητας μετακινήθηκαν προς την Αθήνα, κυρίως στις περιοχές του Κερατσινίου και της Δραπετσώνας, όπου εργάστηκαν σε βιοτεχνίες, εργοστάσια και στον τομέα της εστίασης. Σύμφωνα με τον Μαυρομμάτη¹⁰⁵, κατά τη δεκαετία του 1980 εφαρμόστηκε ανεπίσημα μια πολιτική μεταδημότευσης μειονοτικών προς την Αθήνα, η οποία συνοδευόταν από παροχή θέσεων εργασίας στο δημόσιο, υπό την προϋπόθεση μεταφοράς των οικογενειών τους. Στην περίπτωση της Ημαθίας, ωστόσο, δεν εντοπίστηκαν συγγενικά δίκτυα που να εργάζονται σε δημόσιους φορείς στην Αθήνα. Από το 2008 και μετά, η οικονομική κρίση οδήγησε πολλούς νέους σε μετανάστευση, κυρίως προς τη Γερμανία, αναζητώντας καλύτερες επαγγελματικές προοπτικές.

Οι αφηγήσεις των συνομιλητών φωτίζουν τις προσωπικές διαδρομές εργασιακής κινητικότητας και επιβίωσης. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση συνομιλητή από το Πλατύ, ο οποίος στα νεότερα χρόνια του εργάστηκε σε εργοστάσιο ως χειριστής ανυψωτικών μηχανημάτων και αργότερα ως επαγγελματίας οδηγός φορτηγού. Σήμερα λαμβάνει αναπηρική σύνταξη λόγω προβλήματος υγείας, η οποία, όπως αναφέρει, επαρκεί μόλις για την κάλυψη βασικών φαρμακευτικών αναγκών. Οι τρεις γιοι του, που εργάζονται όλοι στο Μόναχο της Γερμανίας, τον στηρίζουν οικονομικά. «Ο ένας είναι αστυνομικός, ο άλλος επαγγελματίας οδηγός και ο μικρός οδηγός *Uber*». Και σε αυτή την περίπτωση, διαφαίνεται ο ισχυρός θεσμός

¹⁰⁴ Σημειώνεται ότι μία γυναίκα της κοινότητας, η οποία ασχολείται με τη μαντική, άρχισε να εκφράζεται και να μοιράζεται προσωπικές εμπειρίες μόνο όταν της ζητήθηκαν οι υπηρεσίες της και αισθάνθηκε ότι λάμβανε κάποια «επαγγελματική αναγνώριση».

¹⁰⁵ Μαυρομμάτης, Γ., *Τα παιδιά της Καλκάντζας*, Μεταίχμιο, 2005, σελ. 107

της οικογένειας και η εξάρτηση από διαγενεακές μορφές αλληλεγγύης. Αναφέρεται και στη σύζυγό του, η οποία εργάζεται περιστασιακά σε τοπικό εργοστάσιο με φρούτα.

Συνομιλήτρια από την Αλεξάνδρεια, χήρα και μητέρα ενός μικρού παιδιού, μοιράζεται την αγωνία της να εξασφαλίσει μια αξιοπρεπή εργασία. Στην αρχική μας συνάντηση, τον Οκτώβριο 2024, είχε μόλις ολοκληρώσει εποχική εργασία διαλογής ροδάκινων, ενώ στη διάρκεια του καλοκαιριού του 2025 εργαζόταν «τσάπα», όπως πολλοί συγχωριανοί της, σε εξαντλητικές συνθήκες. Παρά τις επανειλημμένες προσπάθειές της να βρει θέση εργασίας στα τοπικά εργοστάσια, αντιμετωπίζει επανειλημμένες απορρίψεις. Η ίδια τις αποδίδει σε φόβο ή προκατάληψη εκ μέρους των εργοδοτών. Το περιστατικό αυτό υποδηλώνει ότι, πέρα από τα διαρθρωτικά εμπόδια, εξακολουθούν να υφίστανται κοινωνικές προκαταλήψεις που επηρεάζουν την οικονομική ένταξη της κοινότητας.

Στο πλαίσιο της συζήτησης με την κοινωνική λειτουργό του Δήμου, η οποία επισημαίνει ότι η περιοχή της Ημαθίας διαθέτει πληθώρα εργοστασίων διαλογής φρούτων που αναζητούν μονίμως ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό, αναφερθήκαμε στην περίπτωση της συνομιλήτριας από την Αλεξάνδρεια και στη δυσκολία της να βρει αντίστοιχη εργασία. Η κοινωνική λειτουργός υπέθεσε ότι η μάλλον η εμφάνιση της γυναίκας θα είναι ακατάλληλη.¹⁰⁶ Η συγκεκριμένη γυναίκα είναι μόλις 45 ετών και η εμφάνισή της δεν παραπέμπει καθόλου στο σχόλιο της κοινωνικής λειτουργού. Το παραπάνω περιστατικό δείχνει ότι επικρατούν ακόμα κάποιες προκαταλήψεις στην τοπική κοινωνία, ακόμα και αν δεν είναι ευρείες, που εμποδίζουν όχι μόνο την οικονομική επιβίωση αλλά και την γενικότερη εξέλιξη της κοινότητας.

Τέλος, η περίπτωση της μορφωμένης οικογένειας της Αλεξάνδρειας, οι οποίοι δηλώνουν άθεοι, και οι κόρες έχουν ολοκληρώσει σπουδές στη νοσηλευτική, καταδεικνύει ότι, παρότι σπάνια, υπάρχουν παραδείγματα κοινωνικής κινητικότητας και ότι η εκπαίδευση μπορεί να λειτουργήσει ως μηχανισμός κοινωνικής ανόδου.

Πρόνοια και Περίθαλψη

¹⁰⁶ «Ε, αν πηγαίνει με θράκα και μαντήλα, τι να περιμένεις..» ήταν το ακριβές σχόλιο.

Η πρόσβαση των μελών της κοινότητας στις δημόσιες δομές υγείας παραμένει αποσπασματική και άνιση, όπως προκύπτει από τις συζητήσεις μας με τους ίδιους, και συχνά περιορίζεται σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης. Οι λόγοι γι' αυτή την «έλλειψη» είναι πολυπαραγοντικοί: από τη μία, η ανεπαρκής ενημέρωση για θέματα υγείας και η χαμηλή προτεραιοποίηση της πρόληψης, και από την άλλη, η αποστασιοποίηση και ο αποκλεισμός που υφίστανται από την πλειονότητα ο οποίος στηρίζεται σε προκαταλήψεις που εξακολουθούν να συντηρούνται.

Λόγω απουσίας κοινωνικής ασφάλισης των περισσότερων, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψή τους παρέχεται μέσω μηχανισμών της πρόνοιας υπό το καθεστώς της «απορίας». Η απουσία σταθερής ασφαλιστικής κάλυψης συνεπάγεται όχι μόνο περιορισμένη πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας, αλλά και αποκλεισμό από συνταξιοδοτικά δικαιώματα και άλλες παροχές, αναπαράγοντας έτσι έναν φαύλο κύκλο κοινωνικής ανασφάλειας.

Στο παρελθόν, όταν η ένταξη στους θεσμούς κοινωνικής ασφάλισης ήταν ευρύτερη, υπήρχε ασφαλιστική κάλυψη των περισσότερων από τον ΟΓΑ, και αρκετοί λάμβαναν σύνταξη από τον οργανισμό. Ωστόσο, αυτή η συνθήκη δεν ισχύει σήμερα και είναι ελάχιστοι πια οι ηλικιωμένοι εν ζωή που λαμβάνουν κάποια σύνταξη. Ως Έλληνες πολίτες, δικαιούνται και λαμβάνουν κανονικά τα επιδόματα που χορηγούνται από την Πρόνοια - όπως το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, επιδόματα αναπηρίας κ.α. - τα οποία είναι καθοριστικά για τη στοιχειώδη οικονομική τους επιβίωση.

Από την έρευνα στα Αρχεία, προέκυψε τεκμήριο του έτους 1977 που αφορά την αλληλογραφία του τοπικού προϊσταμένου του ΟΓΑ¹⁰⁷ με την διοίκηση ΟΓΑ, σχετικά με την περίπτωση περίθαλψης μουσουλμάνου ασθενούς στην Ημαθία. Η εν λόγω υπόθεση αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα κατηγοριοποίησης των πολιτών με βάση τη θρησκευτική ή πολιτισμική τους ταυτότητα από την κρατική διοίκηση. Το γεγονός ότι ο τοπικός προϊστάμενος εκφράζει επιφυλάξεις ή θέτει ερωτήματα για την περίθαλψη του μειονοτικού ασθενή, κάτι που δεν θα συνέβαινε σε περίπτωση χριστιανού κατοίκου άλλης περιοχής – εκτός Ημαθίας-, αποκαλύπτει την άνιση και διακριτική αντιμετώπιση απέναντι στη μειονότητα.

¹⁰⁷ ΓΑΚ Ημαθίας, Φ12, Υπ23 (όλη η αλληλογραφία βρίσκεται στο Παράρτημα)

Το παράδειγμα αυτό, αν και έρχεται από το παρελθόν, επιβεβαιώνει πως ο θεσμικός και κοινωνικός αποκλεισμός, παρά τα τυπικά δικαιώματα, παραμένει υπαρκτός - αν και σιωπηλός - τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο.

Στην ίδια επιστολή επιβεβαιώνεται επίσης ότι η Ημαθία αποτελούσε ήδη από τη δεκαετία του 1970 προορισμό για εποχικούς εργάτες από τη μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης, γεγονός που υποδηλώνει τη μακροχρόνια παρουσία και κινητικότητα της συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας στην περιοχή.

«Από τον Έβρο κάθε χρόνο έρχονται πολλές οικογένειες Μουσουλμάνων για να εργαστούν σαν αγρεργάτες στην περιφέρεια του Νομού Ημαθίας και πρέπει σαν ανταποκριτής του Ο.Γ.Α. να γνωρίζω όλες τις λεπτομέρειες για την εξυπηρέτησή τους.»

Εκλογική συμπεριφορά – Ιδιότητα του πολίτη

Οι μειονοτικοί κάτοικοι της Ημαθίας, ως Έλληνες πολίτες, έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι. Σύμφωνα με τους συνομιλητές, τα περισσότερα μέλη της κοινότητας ασκούν τα εκλογικά τους δικαιώματα στην Ημαθία, αλλά αρκετοί ανήκουν ακόμη σε δημοτολόγια της Θράκης. Όπως ανέφερε συνομιλητής:

«Τώρα πια όλοι ψηφίζουμε εδώ»

Ωστόσο, η πολιτική συμμετοχή φαίνεται να έχει περισσότερο τυπικό ή εργαλειακό χαρακτήρα. Δεν γίνεται ιδιαίτερη αναφορά σε ιδεολογικές προτιμήσεις ή πολιτικά κόμματα, ούτε και εκφράζεται κάποιος προβληματισμός ή ανάγκη σχετικά με την πολιτική τους εκπροσώπηση. Η εικόνα που αποκομίζουμε είναι ότι η εκλογική συμμετοχή τους δεν βιώνεται ως συλλογικό εργαλείο διεκδίκησης και δεν υπάρχει ιδιαίτερος προβληματισμός για το αν τα αιτήματά τους βρίσκουν ανταπόκριση στο δημόσιο διάλογο.

Μοναδική εξαίρεση αποτελεί η τοποθέτηση του προέδρου του Συλλόγου, ο οποίος θίγει το πρόβλημα της ανυπαρξίας μειονοτικών υποψήφιων βουλευτών στην Ημαθία.¹⁰⁸ Είναι εμφανής ο προβληματισμός του για το γεγονός ότι η μειονότητα εκπροσωπείται από μειονοτικούς βουλευτές, μόνο στη Θράκη. Εφόσον οι ίδιοι ψηφίζουν στην Ημαθία, όπου δεν υπάρχει κάποιος υποψήφιος εκπρόσωπος της

¹⁰⁸ Πληθυσμιακά, δεν προκύπτει η εκπροσώπηση που διεκδικεί ο Πρόεδρος.

μειονότητας για να κατευθύνουν τις ψήφους τους, στην ουσία δεν έχουν βήμα για εκπροσώπηση και για την επίλυση των προβλημάτων τους μέσα από την κοινοβουλευτική διαδικασία.¹⁰⁹

Η συζήτηση φτάνει και σε προσωπικό επίπεδο όταν τίθεται το ερώτημα γιατί ο ίδιος δεν παίρνει μέρος ως υποψήφιος στις τοπικές εκλογές, ώστε να βοηθηθεί η κοινότητα. Δηλώνει ότι δεν τον ενδιαφέρει. Συγκεκριμένα: «Α, δε μπορώ εγώ να λέω ψέματα, δεν είμαι τέτοιος.» Ωστόσο, παλαιότερες αναρτήσεις στα κοινωνικά δίκτυα¹¹⁰ μαρτυρούν ότι στο παρελθόν (2014) είχε επιχειρήσει να συμμετάσχει σε τοπικές εκλογές¹¹¹ χωρίς επιτυχία.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η μαρτυρία μιας γυναίκας περίπου 45 ετών, η οποία ανέφερε ότι δεν έχει ασκήσει το εκλογικό της δικαίωμα ποτέ μέχρι τώρα, και εξέφρασε την πρόθεση να μεταφέρει τα εκλογικά της δικαιώματα από τη Θράκη στην Ημαθία, σκοπεύοντας να ψηφίζει «όποιον δίνει τα περισσότερα χρήματα». Η τοποθέτηση αυτή, αν και αυθόρμητη, εικάζουμε ότι δεν αποτελεί μεμονωμένη παρέκκλιση, αλλά μάλλον ενσωματώνει ευρύτερες αντιλήψεις σχετικά με την εκλογική συμπεριφορά, σύμπτωμα της εργαλειακής πρόσληψης της ψήφου. Η μετατροπή της εκλογικής διαδικασίας σε σχέση πελατειακού χαρακτήρα δεν αποτελεί σπάνιο φαινόμενο, ιδιαίτερα σε κοινωνικά ευάλωτες ομάδες.

Πέραν της συμμετοχής στις εκλογικές διαδικασίες, ο βασικός θεσμός συλλογικής εκπροσώπησης της κοινότητας είναι ο Μουσουλμανικός Σύλλογος, ο οποίος λειτουργεί ως το κύριο όργανο διατύπωσης και προώθησης των αιτημάτων της σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο. Ωστόσο, από τις μαρτυρίες προκύπτει ότι δεν διατηρούν όλα τα μέλη της κοινότητας στενές σχέσεις με τον Σύλλογο, ούτε έχουν πάντοτε πλήρη επίγνωση των δυνατοτήτων που θα μπορούσε να προσφέρει ως μέσο συλλογικής εκπροσώπησης και διεκδίκησης.

¹⁰⁹ Ενδιαφέρον παρουσιάζει η αύξηση του ποσοστού του μειονοτικού κόμματος DEB (ΚΙΕΦ) στην Ημαθία στις ευρωεκλογές 2024. <https://ekloges.ypes.gr/current/e/home/districts/12/> (ημερομηνία πρόσβασης 25.11.2025)

¹¹⁰ Σχόλιο από το διαδίκτυο, στο Παράρτημα.

¹¹¹ Με το συνδυασμό του κ Π.Γκυρίνη, (βλ. Παράρτημα).

Η θέση της γυναίκας

Η θέση της γυναίκας στη μειονοτική κοινότητα της Ημαθίας αποτελεί ένα πεδίο όπου συνυπάρχουν παραδοσιακές κοινωνικές πρακτικές, θρησκευτικές νόρμες, μαζί με σταδιακές διαδικασίες κοινωνικού μετασχηματισμού και επαναπροσδιορισμού της γυναικείας ταυτότητας.

Σε μορφωτικό επίπεδο, στο πρόσφατο παρελθόν οι γυναίκες της κοινότητας βρίσκονταν σε μεγάλο βαθμό αποκλεισμένες από την εκπαίδευση, γεγονός που αντανακλούσε τόσο την κοινωνική θέση της γυναίκας εντός της κοινότητας όσο και τις δομικές ανισότητες πρόσβασης που συνδέονται με το φύλο. Οι νεότερες γενιές, ωστόσο, καταγράφουν αισθητή πρόοδο, με αυξανόμενη συμμετοχή των κοριτσιών στην εκπαίδευση, αν και το ποσοστό φοίτησης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση εξακολουθεί να είναι χαμηλότερο σε σύγκριση με εκείνο των αγοριών.

Στον οικονομικό τομέα, αν και η συμβολή τους στο οικογενειακό εισόδημα είναι σημαντική – όλες όσες συμμετείχαν στην έρευνα εργάζονταν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο- εργάζονται συχνά άτυπα ή σε επισφαλείς θέσεις, ενώ παράλληλα φέρουν το βάρος των οικιακών ευθυνών και της φροντίδας των παιδιών.¹¹² Η διπλή επιβάρυνση που υφίστανται –ως εργαζόμενες και ως φροντίστριες– αντανακλά δομικές ανισότητες στις σχέσεις των φύλων, όπου η εργασία των γυναικών παραμένει υποτιμημένη, τόσο οικονομικά όσο και κοινωνικά. Οι περιορισμοί που υφίστανται οι γυναίκες ως προς την οικονομική ανεξαρτησία, τις ατομικές επιλογές και την πρόσβαση σε θεσμικές θέσεις παραμένουν.

Η κοινωνική τους θέση καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από τις οικογενειακές και συζυγικές σχέσεις. Ο γάμος εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό ορόσημο κοινωνικής αναγνώρισης. Αντίθετα, το διαζύγιο, ιδιαίτερα στο παρελθόν όταν οι οικογενειακές υποθέσεις ρυθμιζόνταν σύμφωνα με το θρησκευτικό δίκαιο, ήταν δυσμενέστερο για τη γυναίκα, καθώς ο άνδρας διέθετε περισσότερα προνόμια, μεταξύ των οποίων και τη δυνατότητα μονομερούς λύσης του γάμου. Σήμερα, οι περισσότεροι γάμοι τελούνται με τη μορφή πολιτικού γάμου, ώστε να αναγνωρίζονται από το ελληνικό κράτος και παράλληλα, λαμβάνει χώρα

¹¹² Τρουμπέτα, Σ., *Κατασκευάζοντας ταυτότητες για τους μουσουλμάνους της Θράκης*, Κριτική, 2001, σελ. 173

θρησκευτική τελετή ενώπιον του μωφτή που αναγνωρίζει η ίδια η κοινότητα¹¹³, γεγονός που υποδηλώνει τη συνεχιζόμενη σημασία των θρησκευτικών πρακτικών στην κοινωνική ζωή της κοινότητας.

Παράλληλα, ο ρόλος της μητέρας- πεθεράς, προσδίδει στις γυναίκες σημαντικό κύρος και επιρροή τόσο στο εσωτερικό της οικογένειας όσο και στην ευρύτερη κοινότητα. Σε μεγάλο βαθμό, αναλαμβάνουν τη διαχείριση των σχέσεων και τη λήψη αποφάσεων που αφορούν την οικογένειά τους. Από τις αφηγήσεις των συνομιλητριών, προκύπτει ότι τα περισσότερα διαζύγια αποδίδονται σε συγκρούσεις μεταξύ νύφης και πεθεράς (!) και όχι σε προβλήματα που αφορούν άμεσα το ίδιο το ζευγάρι.

Συμβίωση με την πλειονότητα

Η σχέση των παλαιότερα εγκατεστημένων μουσουλμανικών οικογενειών με τον πλειονοτικό πληθυσμό της Ημαθίας περιγράφεται, κατά δηλώσεις των περισσότερων μελών, ως αρμονική. Υπάρχει αλληλοσεβασμός στη δημόσια σφαίρα, και οι μαρτυρίες των κατοίκων, είτε από την κοινότητα είτε από το γενικό πληθυσμό, επιβεβαιώνουν την ειρηνική συνύπαρξη, όπου η καθημερινή επαφή δεν φαίνεται να συνοδεύεται από εντάσεις. Ενδεικτικά, ο πρόεδρος του Συλλόγου αναφέρει:

«Οι σχέσεις με τους ντόπιους πολύ καλές, δεν έχουμε κανένα πρόβλημα. Και θέλω να αναφέρεις ότι μερικά φιλαράκια μου Έλληνες, δηλαδή χριστιανοί, όταν καθόμαστε και συζητάμε μου λένε: Χουσεΐν εγώ ντρέπομαι, να μην υπάρχει ένα χώρος ακόμα και δίπλα στη θάλασσα, να κηδεύεστε.»

Άλλη συνομιλήτρια σχολιάζει:

«Περισσότερη βοήθεια από τους Έλληνες δέχομαι, παρά από τους δικούς μας»

Ωστόσο, μια προσεκτικότερη ανάλυση της καθημερινότητας μαρτυρεί ότι η πραγματικότητα αποκλίνει από το ιδανικό της ουσιαστικής κοινωνικής ενσωμάτωσης. Παρά τις θετικές διαπροσωπικές επαφές, η μειονότητα εξακολουθεί

¹¹³ Και όχι του επισήμως διορισμένου από το ελληνικό κράτος. Για το λόγο αυτό, προκύπτει και η ανάγκη τέλεσης πολιτικού γάμου, ώστε να διασφαλίζεται θεσμικά η κατοχύρωση της τελετής.

να αντιμετωπίζει δυσκολίες, κυρίως στον τομέα της απασχόλησης, που αποτελεί βασικό ζητούμενο για πολλούς.

Από την άλλη, πολιτισμικά στερεότυπα εξακολουθούν να επηρεάζουν τη στάση της πλειονότητας. Σε σχετική συζήτηση με την κοινωνική λειτουργό του Δήμου Αλεξάνδρειας, επισημάνθηκε η ύπαρξη αυξημένης ανάγκης για εργατικά χέρια στην περιοχή. Στο ερώτημα γιατί δεν καλύπτονται οι θέσεις αυτές από τους άνεργους μουσουλμάνους της περιοχής, η απάντηση που λάβαμε επιβεβαιώνει τον ρόλο πολιτισμικών στερεοτύπων ως παράγοντα αποκλεισμού: *«Αν πηγαίνουν με θράκα και μαντήλα, δεν τους παίρνουν»*.

Παράλληλα, το περιστατικό της αναστολής λειτουργίας του τζαμιού στην Αλεξάνδρεια, λίγα χρόνια πριν, προκάλεσε έντονη αναστάτωση στην μειονοτική κοινότητα και ανέδειξε την ευθραυστότητα της ανεκτικότητας. Παρά τη γενική εικόνα ειρηνικής συμβίωσης, δεν απουσιάζουν οι τάσεις αμφισβήτησης της διαφορετικότητας και τα περιθώρια αμοιβαίας κατανόησης παραμένουν ενίοτε περιορισμένα.

Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί ότι οι προσφάτως εγκατεστημένοι μουσουλμάνοι βιώνουν διπλή περιθωριοποίηση, τόσο από τον πλειονοτικό πληθυσμό όσο και από την παλαιότερα εγκατεστημένη κοινότητα. Η ύπαρξη διαστρωματώσεων εντός της ίδιας της μειονοτικής κοινότητας εντείνει την κοινωνική ευαλωτότητα των μελών της.

Παρατηρήσεις πεδίου

Το παρακάτω κεφάλαιο αποτυπώνει τις εμπειρικές διαπιστώσεις που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της επιτόπιας έρευνας στους οικισμούς της Ημαθίας. Στόχος του είναι να συνθέσει τις επιμέρους παρατηρήσεις και το υλικό που έχει συγκεντρωθεί ώστε να παρουσιαστεί μια συνεκτική εικόνα της πραγματικότητας της κοινότητας.

Κατά τη διάρκεια της έρευνας, διαπιστώθηκε μια πολυφωνία, συχνά αντιφατικών αφηγήσεων ανάμεσα στα μέλη της κοινότητας. Πολλοί συνομιλητές προσέφεραν πληροφορίες που αναιρούσαν τις προηγούμενες μαρτυρίες σχετικά με τους ίδιους και τις οικογένειές τους, γεγονός που γεννά αμφιβολίες για τη διαχείριση της μνήμης και την αξιοπιστία των μαρτυριών. Επίσης, ανιχνεύθηκε ένα κλίμα εσωτερικού ανταγωνισμού μεταξύ τους. Δεν ήταν ασυνήθιστο να κατηγορούν ο ένας

τον άλλο για μια σειρά από διαφορετικούς λόγους. Η δυναμική αυτή επιβεβαιώθηκε και από πλειονοτικό συνομιλητή, ο οποίος παρατήρησε ότι «*συνεχώς μαλώνουν και αλληλοκατηγορούνται, αλλά συχνά ξανασμίγουν*». Χαρακτηριστική είναι η φράση του κατοίκου Β : «*Γι' αυτό έχει βγει η έκφραση 'κάτι τρέχει στα γύφτικα'*»

Ένας ακόμη ανασταλτικός παράγοντας για την συλλογή και την επαλήθευση των δεδομένων ήταν η περιορισμένη γνώση των υποκειμένων γύρω από την πρόσφατη οικογενειακή τους ιστορία ¹¹⁴. Επίσης, η ανεπαρκής χρήση της ελληνικής γλώσσας από ορισμένους και η διστακτικότητά τους να παραδεχτούν τη γλωσσική τους δυσκολία αποτέλεσε λόγο επικοινωνιακών φραγμών. Συχνά, κατά την παρουσία μου, οι συζητήσεις γινόταν σχεδόν αποκλειστικά στα τουρκικά.

Από τις πρώτες παρατηρήσεις στο πεδίο ήταν ότι όλα τα σπίτια διαθέτουν δορυφορική κεραία για την παρακολούθηση τουρκικών τηλεοπτικών δικτύων, καθώς και η έντονη δραστηριότητα των μελών της κοινότητας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με το TikTok να αποτελεί τη δημοφιλέστερη πλατφόρμα¹¹⁵. Η νεολαία της μειονότητας ενσωματώνει τα πρότυπα των κυρίαρχων αισθητικών και καταναλωτικών τάσεων της μόδας (τατουάζ, σκουλαρίκια κ.α.) Η έμφαση στην κατανάλωση υλικών αγαθών και στην υιοθέτηση των προτύπων της ευημερούσας κοινωνίας γίνεται προτεραιότητα ανάμεσα στους νέους. Πρόκειται για ένα φαινόμενο συμβολικής ένταξης, η οποία αντανακλά την έντονη επιθυμία των λιγότερο προνομιούχων να ενσωματωθούν στον ευρύτερο κοινωνικό σύνολο και να συμμορφωθούν με τις πολιτισμικές επιταγές, μέσω της κατανάλωσης, παρά τις περιορισμένες υλικές τους δυνατότητες.¹¹⁶

Η Θράκη και ειδικότερα η πόλη της Ξάνθης παραμένει το σημείο αναφοράς για την κοινότητα και αποτελεί τον κύριο προορισμό, για την τέλεση των σημαντικότερων κοινωνικών και θρησκευτικών τελετών, όπως γάμοι, κηδείες και τελετές περιτομής (σουνέτ), οι οποίες διεκπεραιώνονται από τον τοπικό θρησκευτικό

¹¹⁴ Για παράδειγμα, σε μια προσπάθεια καταγραφής των οικογενειακών δεσμών, αρκετοί δεν γνώριζαν τις ηλικίες των αδερφών τους, των παιδιών των αδερφών τους (ανιψιών) κ.α.

¹¹⁵ Εξυπακούεται πως όλοι ανεξαιρέτως έχουν κινητά τύπου smartphone.

¹¹⁶ Τρουμπέτα, Σ., *Κατασκευάζοντας ταυτότητες για τους μουσουλμάνους της Θράκης*, Κριτική, 2001, σελ. 171

λειτουργό (ιμάμη). Η διατήρηση αυστηρού εθιμοτυπικού χαρακτήρα των τελετών και η δημόσια προβολή αυτών (π.χ. στους γάμους τα δώρα των προσκεκλημένων ανακοινώνονται δημόσια) ενισχύουν την κοινωνική συνοχή και την πολιτισμική ταυτότητα της μειονότητας. Παρά τις κοινωνικές και γεωγραφικές μεταβολές, η ζωή της κοινότητας εξακολουθεί να οργανώνεται γύρω από τις τελετές της, διατηρώντας τον συμβολικό τους χαρακτήρα ζωντανό.

Το φαινόμενο της εθνοτικής ενδογαμίας παραμένει ισχυρό, υποβοηθούμενο πλέον από την τεχνολογία. Τα περισσότερα νέα ζευγάρια γνωρίζονται μέσω διαδικτυακών πλατφορμών και εφαρμογών. Αναπτύσσονται δεσμοί μεταξύ ατόμων από διαφορετικές περιοχές, με βασικό κριτήριο την κοινή θρησκευτική ταυτότητα και την γεωγραφική καταγωγή από τη Θράκη. Έτσι, μέλη της μειονότητας από διάφορες περιοχές, από τη Θεσσαλονίκη και τη Μαγνησία έως και την Ξάνθη και την Αθήνα, συνάπτουν δεσμούς από απόσταση, οι οποίοι καταλήγουν σε γάμο. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η διάρκεια των γάμων πλέον είναι περιορισμένη, 1-2 έτη κατά μέσο όρο, με κυριότερη αιτία διαζυγίου την παρεμβατικότητα της μητέρας του γαμπρού (πεθερά), όπως αναφέρθηκε στις συζητήσεις μας.

Σχετικά με τη στρατιωτική θητεία των νέων ανδρών της κοινότητας, παρατηρείται μια ιδιαίτερη πρακτική: συχνά ξεκινούν τη θητεία για μερικούς μήνες, μετά παίρνουν αναβολή και τελικά δεν επιστρέφουν για την ολοκλήρωση της υπηρεσίας τους. Το φαινόμενο αυτό μπορεί να αντικατοπτρίζει τις δυσκολίες προσαρμογής¹¹⁷ των ατόμων της κοινότητας, αλλά και τις διαφορετικές αντιλήψεις γύρω από την έννοια της υποχρεωτικής στρατιωτικής υπηρεσίας.

Τέλος, παρατηρήθηκε η ύπαρξη εσωτερικών διακρίσεων εντός της κοινότητας, με βάση τη φαινοτυπική διαφοροποίηση (χρώμα του δέρματος). Τα άτομα σκουρότερης επιδερμίδας υφίστανται μεγαλύτερη περιθωριοποίηση στο εσωτερικό της κοινότητας. Επιπλέον, η στάση απέναντι σε μειονοτικά άτομα που εγκαθίστανται πρόσφατα στην περιοχή υποδηλώνει έναν σαφή διαχωρισμό μεταξύ "παλαιών" και "νεοφερμένων", συχνά συνοδευόμενο από στοιχεία κοινωνικού αποκλεισμού. Ενδεικτική είναι η απάντηση κατοίκων της Αλεξάνδρειας σχετικά με

¹¹⁷ Οι δυσκολίες προσαρμογής περιλαμβάνουν την επαφή με ένα κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον διαφορετικό από το οικείο πλαίσιο της κοινότητας, γλωσσικά και επικοινωνιακά εμπόδια, καθώς και την ανάγκη συμμόρφωσης με κανόνες και ιεραρχίες που δεν έχουν αναγνωρίσει ως οικείες.

τον γειτονικό οικισμό του Καψοχωρίου, τον οποίο περιέγραψαν με απαξιωτικούς όρους, συνδέοντας τους κατοίκους του με παραβατικές συμπεριφορές.

Συμπεράσματα

Η παρούσα μελέτη επιχείρησε να χαρτογραφήσει τη σύνθετη πραγματικότητα της μουσουλμανικής κοινότητας στην περιοχή της Ημαθίας, αναδεικνύοντας τις δυναμικές που διαμορφώνουν την καθημερινότητα των μελών της. Μέσα από τη σύνθεση της ιστορικής αναδρομής και της επιτόπιας έρευνας, προκύπτουν ορισμένα θεμελιώδη συμπεράσματα.

Το πρώτο βασικό συμπέρασμα αφορά την «ετεροτοπία» της μειονοτικής κοινότητας, εκτός των γεωγραφικών ορίων της Θράκης. Παρότι μέλη της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης, οι μουσουλμάνοι της Ημαθίας, στερούμενοι πρόσβασης στα μειονοτικά τους δικαιώματά, βρίσκονται σε μια κατάσταση θεσμικής αορατότητας. Η έλλειψη αυτή οδηγεί αναπόφευκτα την κοινότητα σε στρατηγικές αυτο-οργάνωσης, όπως τα άτυπα μαθήματα του τοπικού Συλλόγου και η δημιουργία άτυπου θρησκευτικού χώρου, οι οποίες όμως αδυνατούν να υποκαταστήσουν την κρατική μέριμνα, αφήνοντας τους πολίτες εκτεθειμένους σε έναν φαύλο κύκλο μειωμένων ευκαιριών και περιθωριοποίησης.

Μία από τις σημαντικότερες διαπιστώσεις της έρευνας είναι ότι η μειονότητα δεν αποτελεί ένα ενιαίο, συμπαγές σύνολο. Αναδείχθηκε μια σαφής εσωτερική κοινωνική διαστρωμάτωση που βασίζεται τόσο στον χρόνο εγκατάστασης (παλαιοί έναντι νεοφερμένων) όσο και σε φαινοτυπικά χαρακτηριστικά. Οι «παλαιοί» κάτοικοι έχουν επιτύχει μια μορφή χωρικής ενσωμάτωσης στον αστικό ιστό, αν και διατηρούν ισχυρά τα εθνοτικά τους όρια. Οι «νεοφερμένοι» βιώνουν συνθήκες απόλυτης περιθωριοποίησης, διαβιώνοντας σε υποβαθμισμένους οικισμούς που λειτουργούν ως θύλακες κοινωνικού αποκλεισμού. Επιπλέον, παρατηρήθηκε μια μορφή εσωτερικευμένου ρατσισμού βάσει του φαινοτύπου, όπου τα άτομα με σκουρόχρωμα χαρακτηριστικά υφίστανται διακρίσεις ακόμα και εντός των κόλπων της ίδιας της κοινότητας. Οι παραπάνω διαπιστώσεις καταρρίπτουν το στερεότυπο

της ομοιογενούς μειονότητας και αποκαλύπτουν ότι οι ενδο-ομαδικές διακρίσεις υπονομεύουν την εσωτερική συνοχή της κοινότητας και δυσχεραίνουν τη συλλογική διεκδίκηση δικαιωμάτων.

Στο πεδίο της απασχόλησης, η κοινότητα αντιμετωπίζει δομικούς αποκλεισμούς που απορρέουν τόσο από τις κοινωνικές προκαταλήψεις όσο και από την έλλειψη τυπικών προσόντων. Η περιθωριοποίηση από την τοπική αγορά εργασίας έχει διαγενεακές συνέπειες, εγκλωβίζοντας και τα νεότερα μέλη σε ένα καθεστώς οικονομικής ανασφάλειας. Σε αυτό το πλαίσιο, όπου το κράτος πρόνοιας εμφανίζεται δυσπρόσιτο, ο θεσμός της οικογένειας αναδεικνύεται στον κυρίαρχο μηχανισμό επιβίωσης. Η διαγενεακή αλληλεγγύη και το δίκτυο ασφαλείας που παρέχει η κοινότητα λειτουργούν ως αντίβαρο στην ένδεια. Ωστόσο, η ίδια αυτή παραδοσιακή δομή, αν και προστατευτική, μπορεί να λειτουργήσει ανασταλτικά για την ατομική χειραφέτηση – ιδιαίτερα των γυναικών. Παρότι η γυναίκα, ως μητέρα-πεθερά, κατέχει κεντρικό ρόλο στη διαχείριση του οίκου, οι ισχυροί κανόνες ενδογαμίας και οι παραδοσιακές ιεραρχίες συχνά περιορίζουν τις προσωπικές επιλογές και την αυτονομία των θηλυκών μελών.

Ένα ιδιαίτερο εύρημα της μελέτης αφορά τη γλωσσική και πολιτισμική ταυτότητα. Ενώ η γλωσσική μετατόπιση προς τα ελληνικά θεωρείται διεθνώς δείκτης αφομοίωσης¹¹⁸, τουλάχιστον στην περίπτωση της Ημαθίας, κάτι τέτοιο δεν επιβεβαιώνεται πλήρως. Η κοινότητα παραμένει εσωστρεφής, διατηρώντας την τουρκική ταυτότητα ως βασικό στοιχείο αυτοπροσδιορισμού. Αυτή η εσωστρέφεια συνδέεται άρρηκτα με τη βαθιά δυσπιστία απέναντι στους κρατικούς θεσμούς. Η επιφυλακτικότητα των συνομιλητών κατά τη διάρκεια της έρευνας αντικατοπτρίζει δεκαετίες βιωμένης ανασφάλειας. Είναι οξύμωρο το γεγονός ότι, παρά την κατοχή της ελληνικής ιθαγένειας, οι πολίτες αυτοί βιώνουν μια πραγματικότητα που απέχει από τις αρχές της ισονομίας, καθώς οι πολιτικές διαχείρισης απέναντί τους εστιάζουν ιστορικά περισσότερο στην επιτήρηση παρά στην ουσιαστική κοινωνική στήριξη.

Η αποτυχία του κράτους να επιτύχει την ουσιαστική ενσωμάτωσή τους δεν αποτελεί μόνο ηθικό ζήτημα ή κοινωνική αδικία, αλλά και μια σημαντική οικονομική

¹¹⁸ Χορμοβίτης, Δ., *Έλληνες Ρομά: Εμφατικά παρόντες αλλά διοικητικά δυσδιάκριτοι*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2023, σελ.3

απώλεια, καθώς στερεί από το παραγωγικό δυναμικό της χώρας τη συμβολή μιας ολόκληρης ομάδας πολιτών. Για τη μετάβαση από μια τυπική ιδιότητα του πολίτη (δικαίωμα ψήφου, επιδόματα) σε μια ουσιαστική συμπερίληψη, κρίνονται απαραίτητες στοχευμένες παρεμβάσεις. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην ενίσχυση της εκπαίδευσης, στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας και στη δημιουργία μηχανισμών που θα διευκολύνουν τη γλωσσική και κοινωνική ένταξη των μελών της κοινότητας χωρίς να ακυρώνεται η πολιτισμική τους ιδιαιτερότητα.

Εν κατακλείδι, η «αρμονική συνύπαρξη» στην Ημαθία παραμένει σε μεγάλο βαθμό επιφανειακή, συγκαλύπτοντας δομικούς αποκλεισμούς. Η αληθινή κοινωνική συνοχή απαιτεί την εμπιστοσύνη μεταξύ πολίτη και κράτους, το σεβασμό στην πολυμορφία της ίδιας της κοινότητας και τη δημιουργία προϋποθέσεων για μια πραγματική κοινωνική ανάδειξη, μακριά από τη φτώχεια και την εκπαιδευτική υστέρηση που χαρακτηρίζουν το παρόν.

Πηγές – Βιβλιογραφία

Πηγές

Αρχειακές Πηγές

Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών (ΑΥΕ), Κεντρική Υπηρεσία, Α΄ Πολιτική Διεύθυνση, Φ155, Υπ1

Γενικά Αρχεία του Κράτους – Τμήμα Ημαθίας (ΓΑΚ Ημαθίας)

ΑΒΕ 150, Φ1, Υπ7

ΑΒΕ150, Φ57, Υπ11

ΑΒΕ 184, Φ12, Υπ23

Ηλεκτρονικές Πηγές

Σύλλογος Μουσουλμάνων Ημαθίας, Φωτογραφίες από συγκέντρωση του συλλόγου (Αναρτήσεις στο Facebook στις 20.5.2014 και 4.4.2014)

Νόμοι

Νόμος 694/1977 - ΦΕΚ 264/Α/16-9-1977

Ιστοσελίδες

https://el.wikipedia.org/wiki/Μουσουλμανική_μειονότητα_Δυτικής_Θράκης

(πρόσβαση στις 28.8.2025)

<https://el.wiktionary.org/wiki/Γκαγκαβούζηδες> (ημερομηνία πρόσβασης

05.03.2026).

[https://www.milletgazetesi.gr/yunanca/apo-tin-thraki-ws-tin-imathia-](https://www.milletgazetesi.gr/yunanca/apo-tin-thraki-ws-tin-imathia-thriskeytikes-eleytheries)

[thriskeytikes-eleytheries](https://www.milletgazetesi.gr/yunanca/apo-tin-thraki-ws-tin-imathia-thriskeytikes-eleytheries) (ημερομηνία πρόσβασης 20.09.2025).

<https://el.wikipedia.org/wiki/istikbal> (ημερομηνία πρόσβασης 05.03.2026).

[https://www.milletgazetesi.gr/analiz/ilkel-yontemlerle-vatandasi-hedef-](https://www.milletgazetesi.gr/analiz/ilkel-yontemlerle-vatandasi-hedef-gostermek)

[gostermek](https://www.milletgazetesi.gr/analiz/ilkel-yontemlerle-vatandasi-hedef-gostermek) (ημερομηνία πρόσβασης 15.09.2025)

[https://www.eleftherostypus.gr/ellada/906873-anthelliniko-seminario-gia-](https://www.eleftherostypus.gr/ellada/906873-anthelliniko-seminario-gia-dithen-katapiesmenous-mousoulmanous)

[dithen-katapiesmenous-mousoulmanous](https://www.eleftherostypus.gr/ellada/906873-anthelliniko-seminario-gia-dithen-katapiesmenous-mousoulmanous) (πρόσβαση στις 21.8.2025)

[https://www.viadiplomacy.gr/o-gkioulen-telefteo-empodio-tou-erntogan-](https://www.viadiplomacy.gr/o-gkioulen-telefteo-empodio-tou-erntogan-stin-islamopiisi-tis-tourkias-parenergies-gia-tin-ellada)

[stin-islamopiisi-tis-tourkias-parenergies-gia-tin-ellada](https://www.viadiplomacy.gr/o-gkioulen-telefteo-empodio-tou-erntogan-stin-islamopiisi-tis-tourkias-parenergies-gia-tin-ellada), (πρόσβαση στις

15.10.2025)

<https://ekloges.ypes.gr/current/e/home/districts/12/>

(πρόσβαση στις

25.11.2025)

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Ασημακοπούλου, Φ., & Χρηστίδου-Λιοναράκη, Σ. (2002). *Η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης και οι ελληνοτουρκικές σχέσεις*. Λιβάνης.

Βερέμης, Θ. (επιμ.) (1995). *Η Τουρκία σήμερα: Πολιτεία, κοινωνία, οικονομικά, εξωτερική πολιτική, θρησκεία*. ΕΛΙΑΜΕΠ – Παπαζήσης.

Ασκούνη, Ν., (2006). *Η εκπαίδευση της Μειονότητας στη Θράκη, Από το περιθώριο στην προοπτική της κοινωνικής ένταξης*. Αλεξάνδρεια.

Γκιουβέν, Ντ., (2006). *Εθνικισμός, κοινωνικές μεταβολές και μειονότητες, Τα επεισόδια εναντίον των μη μουσουλμάνων της Τουρκίας (6/7 Σεπτεμβρίου 1955)*, Εστία.

Διβάνη, Λ. (1999). *Ελλάδα και μειονότητες*. Καστανιώτης.

Διβάνη, Λ. (2001). *Η κατάσταση των Τσιγγάνων στην Ελλάδα*. Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Δώδος, Δ. (1994). *Εκλογική γεωγραφία των μειονοτήτων*. Εξάντας.

Featherstone, K., Παπαδημητρίου, Δ., & Μαμαρέλης, Α. (2013). *Οι τελευταίοι Οθωμανοί: Η μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης, 1940-1949* (μτφρ. Γ. Νιάρχος). Αλεξάνδρεια.

Hobsbawm, E. J., (1994). *Έθνη και εθνικισμός, από το 1780 μέχρι σήμερα* (μτφρ. Χ. Νάντρικς). Καρδαμίτσας.

Λαμπριανίδης, Λ., & Νοταράς, Α., (2023) *Η διακομματική Επιτροπή και μια ακόμη χαμένη ευκαιρία για τη Θράκη*, Ινστιτούτο ΕΝΑ

Νοταράς, Γ., *“Η ανομοιογένεια του πληθυσμού” στο Συλλογικό Η Ανάπτυξη της Θράκης, Προκλήσεις και Προοπτικές*, Ακαδημία Αθηνών, 1995

Μαυρομμάτης, Γ. (2005). *Τα παιδιά της Καλκάντζας: Εκπαίδευση, φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός σε μια κοινότητα μουσουλμάνων της Θράκης*. Μεταίχμιο.

Τρουμπέτα, Σ. (2001). *Κατασκευάζοντας ταυτότητες για τους μουσουλμάνους της Θράκης*. Κριτική.

Τρουμπέτα, Σ. (επιμ.) (2008). *Οι Ρομά στο σύγχρονο ελληνικό κράτος: Συμβιώσεις, αναιρέσεις, απουσίες*. Κριτική.

Τσιτσελίκης, Κ. (επιμ.) (2006). *Η ελληνοτουρκική ανταλλαγή πληθυσμών: Πτυχές μιας εθνικής σύγκρουσης*. Κριτική & ΚΕΜΟ.

Τσιτσελίκης, Κ., & Χρηστόπουλος, Δ. (1997). *Το μειονοτικό φαινόμενο στην Ελλάδα*. Κριτική.

Χορμοβίτης, Δ. (2023). Έλληνες Ρομά: Εμφατικά παρόντες αλλά διοικητικά δυσδιάκριτοι. Στο *Μειονότητες & θρησκευτικές και γλωσσικές ομάδες*. Νομική Βιβλιοθήκη.

Ξενόγλωσση

Aarbakke, V., (2000). *The Muslim Minority of Greek Thrace*, University of Bergen

Tsitselikis, K. (2012). *Old and New Islam in Greece: From historical minorities to immigrant newcomers*. Martinus Nijhoff.

Παράρτημα

A.

Από Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών:

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

Έτος: 1951

Αριθμός Φακέλου: 155

Αριθμός Υποφακέλου: 1

Τμήματα:1

Χρονικό διάστημα Από: 01-01-1948

Χρονικό διάστημα Έως: 31-12-1951

Θέμα: ΠΟΜΑΚΟΙ

Παλαιό Θέμα: Α΄ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ, Α/ΠΟΜΑΚΟΙ 12

Περιγραφή: ΖΗΤΗΜΑ ΠΟΜΑΚΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΘΕΙ `ΑΘΙΓΓΑΝΟΙ` ΚΑΙ ΔΕΝ ΤΟΥΣ ΔΕΧΕΤΑΙ Η ΤΟΥΡΚΙΑ,- ΖΗΤΗΜΑ ΠΕΡΙΟΥΣΙΩΝ ΤΩΝ ΠΟΜΑΚΩΝ ΠΟΥ ΑΝΑΧΩΡΗΣΑΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ,- ΔΑΠΑΝΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΠΟΜΑΚΩΝ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ,- ΕΚΤΟΠΙΣΜΟΣ ΠΟΜΑΚΩΝ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ,- ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΠΟΜΑΚΩΝ ΠΟΥ ΕΙΣΗΛΘΑΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ,-

B.

07:59 21 Φεβρουαρίου 2022

Newsroom eleftherostypos.gr

Δύο δημοκρατικά εκλεγμένοι δήμαρχοι, μία πρόεδρος κόμματος, μία αυτοαποκαλούμενη εκπρόσωπος των μουσουλμάνων και στελέχη μη αναγνωρισμένων σωματείων παραβρέθηκαν σε διήμερη εκδήλωση που διοργάνωσαν στην Κωνσταντινούπολη τα τουρκικά υπουργεία Εξωτερικών και Δικαιοσύνης!

Γράφει ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Είχε τη μορφή... σεμιναρίου και θέμα: «Παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που αντιμετωπίζουν οι μουσουλμάνοι»! Ως υποτιθέμενοι... «καταπιεσμένοι» Έλληνες πολίτες μετέβησαν στην Κωνσταντινούπολη, προκειμένου να ενημερώσουν τις Αρχές της γειτονικής χώρας για όλα τα... «δεινά» που υπόκεινται από την ευρωπαϊκή Ελλάδα.

Φυσικά, η Τουρκία βρήκε την ευκαιρία να εξαπολύσει νέα επίθεση, ενώ εξαιρετικά ενδιαφέρουσες ήταν οι παρουσίες στο... σεμινάριο, καθώς, εκτός από τους τακτικούς πελάτες της Αγκυρας, στο κάδρο προστέθηκαν και νέα πρόσωπα. Την ίδια ώρα, το Προξενείο της Κομοτηνής συνεχίζει να κινείται σε επικίνδυνα μονοπάτια, με στόχο να χώσει τη μύτη του στην ελληνική κεντρική πολιτική σκηνή, επιχειρώντας να ισορροπήσει σε τεντωμένο σχοινί. Οι τελευταίες του κινήσεις έχουν διχάσει τη μειονότητα και στο τέλος θα πρέπει να ξεκαθαρίσει τη θέση του.

Το ανθελληνικό σεμινάριο πραγματοποιήθηκε το διήμερο 16 και 17 Φεβρουαρίου. Συμμετείχαν ο δήμαρχος Αρριανών Ροδόπης Αμέτ Ριτβάν, ο δήμαρχος Μύκης Ξάνθης Χουσεΐν Ριτβάν Ντελή, ο ψευτομουφτής Κομοτηνής Ιμπραήμ Σερίφ, η πρόεδρος του Κόμματος Ισότητας, Ειρήνης και Φιλίας (DEB) Τσιντέμ Ασάφογλου, ο πρόεδρος του Συλλόγου Επιστημόνων Μειονότητας, Χουσεΐν Μπαλτατζή, ο πρόεδρος της παράνομης αυτοαποκαλούμενης «Τουρκικής» Ενωσης Ξάνθης, Οζάν Αχμέτογλου, ο πρώην δήμαρχος Μύκης, Τζεμήλ Καπζά, ο πρόεδρος της αυτοαποκαλούμενης Ομοσπονδίας «Τούρκων Δυτικής Θράκης» Ευρώπης, Χαλήτ Χαμπίπογλου, ενώ στο κάλεσμα ανταποκρίθηκαν η υπεύθυνη δημοσίων σχέσεων της Ενωσης Μουσουλμάνων Ελλάδος, Αννα Στάμου, και ο φερόμενος ως εκπρόσωπος των μουσουλμάνων Ημαθίας (!), Τσιγγάνος Χουσεΐν Χουσεΐνογλου.

Στον διαδικτυακό χαιρετισμό του ο υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας, Μεβλούτ Τσαβούσογλου, έκανε ειδική αναφορά στην απομόνωση των Τούρκων της Κύπρου, αλλά και στη... στέρηση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων της «τουρκικής» (όπως την αποκάλεσε) μειονότητας στην Ελλάδα. Μάλιστα, ενημέρωσε τον πλανήτη ότι η Αγκυρα θα καταγράφει τα περιστατικά ισλαμοφοβίας στον κόσμο και θα δημοσιεύει ετήσια έκθεση (!), επιβεβαιώνοντας στην ουσία τον διακαή πόθο της Τουρκίας να καταστεί η προστάτιδα δύναμη των απανταχού μουσουλμάνων.

Στην ομιλία του ο Τούρκος υφυπουργός Δικαιοσύνης, Γιακάπ Μογκούλ, αναφέρθηκε στις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που βιώνουν οι «Τούρκοι» (όπως είπε) της «Δυτικής» Θράκης. «Οι μουσουλμάνοι “Τούρκοι” της “Δυτικής” Θράκης αντιμετωπίζουν ορισμένα προβλήματα στην Ελλάδα. Αφαιρείται η ελευθερία εκλογής του ηγέτη των μουσουλμάνων της περιοχής, επινοώντας διάφορες προφάσεις, προσπαθούν να εκφοβίσουν τους μουφτήδες που εξέλεξε η μειονότητα

και επιπλέον, δυστυχώς δεν επιτρέπουν στους... αδελφούς μας στην περιοχή να εκφράζουν την “τουρκική” ταυτότητά τους», ισχυρίστηκε.

Τη σκυτάλη της ανθελληνικής ρητορικής πήρε ο πρόεδρος της τουρκικής Εθνοσυνέλευσης, Μουσταφά Σεντόπ, καλώντας τα μέλη του Οργανισμού Ισλαμικής Συνεργασίας να αντιδράσουν έντονα κατά της Αθήνας, εξαιτίας των πρακτικών που έχει υιοθετήσει απέναντι στη μουσουλμανική τουρκική (όπως την αποκάλεσε) μειονότητα στην Ελλάδα.

Αλλά και οι προσκεκλημένοι στο ανθελληνικό... σεμινάριο άδραξαν την ευκαιρία και άνοιξαν πυρ κατά της Αθήνας. Ο ψευτομουφτής της Κομοτηνής και αχυράνθρωπος του Τουρκικού Προξενείου, Ιμπραήμ Σερίφ, κατήγγειλε την Ελλάδα διότι διορίζει μουφτήδες χωρίς καν να ρωτήσει (!) στην «τουρκική» κοινότητα. Η λαλίστατη πρόεδρος του ΚΙΕΦ, Τσιντέμ Ασάφογλου (η οποία παλιότερα είχε κάνει και συστάσεις προς την ΠτΔ Κατερίνα Σακελλαροπούλου!), δεν παρέλειψε να ευχαριστήσει τα δύο υπουργεία της «μητέρας πατρίδας της Τουρκικής Δημοκρατίας» (!) για τη διοργάνωση του σεμιναρίου, «στο οποίο συζητήθηκαν σημαντικά θέματα όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα και η θρησκευτική ελευθερία και εκφράστηκαν τα προβλήματά μας».

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ

Διπλό προεκλογικό παιχνίδι από το Τουρκικό Προξενείο

Σε δύο ταμπλό «παίζει μπάλα» το Τουρκικό Προξενείο της Κομοτηνής, με αποτέλεσμα να προκαλέσει ρήγμα στις τάξεις της μειονότητας. Η επιμονή του να στηρίξει στις επόμενες εθνικές εκλογές μία σύμπραξη του Κόμματος Ισότητας, Ειρήνης και Φιλίας με τους «ψευτομακεδόνες» και τους εκτός Θράκης μουσουλμάνους, που ζουν στην Ελλάδα και έχουν δικαίωμα ψήφου, έχει προκαλέσει την αντίδραση των τριών νυν μειονοτικών βουλευτών που έχουν εκλεγεί με ΚΙΝ.ΑΛ. και ΣΥΡΙΖΑ, σε Ξάνθη και Ροδόπη.

Σε αυτό το πλαίσιο, εντάσσεται και η πρόσκληση που έλαβαν στο σεμινάριο και η υπεύθυνη δημοσίων σχέσεων της Ένωσης Μουσουλμάνων Ελλάδας, Άννα Στάμου, και ο Τσιγγάνος εκπρόσωπος των μουσουλμάνων της Ημαθίας, Χουσεϊν Χουσεϊνογλου, οι οποίοι δένονται όλο και πιο στενά στο άρμα του Προξενείου. Πληροφορίες από τη Θράκη αναφέρουν πως αν το Προξενείο αντιληφθεί πως η σύμπραξη δεν φέρεται να ικανή να ξεπεράσει το 3% πανελλαδικά, θα άρει τη στήριξή

του και επανέλθει στην πεπατημένη της υποστήριξης μουσουλμάνων στα υπόλοιπα κόμματα.

Μέχρι τότε, θα κρατάει σε... εγρήγορση και εκνευρισμό τους νυν μειονοτικούς βουλευτές.

Γ.

Δημογραφικά στοιχεία για το 1991 ^[44]				
Πηγή	"Τουρκογενείς"	Πομάκοι	Τσιγγάνοι	Σύνολο
Ιστοσελίδα ΥΠΕΞ ^[2]	49.000	34.300	14.700	98.000
Ακαδημία Αθηνών ^[45]	50.400	36.750	17.850	105.000
Καθημερινή ^[46]	54.000	36.000	24.000	114.000
Ιω. Χολέβας ^[47]	51.000	37.000	25.000	113.000

Πηγή: Wikipedia

[https://el.wikipedia.org/wiki/Μουσουλμανική μειονότητα Δυτικής Θράκης](https://el.wikipedia.org/wiki/Μουσουλμανική_μειονότητα_Δυτικής_Θράκης),

28.8.2025

Δ. Άρθρο για τον Πολιτιστικό Σύλλογο Μουσουλμάνων Ημαθίας σε τοπική εφημερίδα. Περιλαμβάνεται φωτογραφία του οικήματος:

Ε. Νέα από τη σελίδα του Συλλόγου Μουσουλμάνων Ημαθίας στο facebook.

(Για τη μετάφραση από τα τουρκικά στα ελληνικά, χρησιμοποιήθηκε το google.translate)

Αναρτήσεις:

14.7.22 Δυστυχώς χάσαμε τον Μουφτή μας Αχμέτ Μετέ που συνέβαλε στον Σύλλογο Μουσουλμάνων Ημαθίας Αλεξάνδρειας για πολλά χρόνια. Ο Αλλάχ ας αναπαύσει την ψυχή του στον Παράδεισο.

31.03.22 (αναγγελία για το ραμαζάνι) Την πρώτη μας προσευχή Taraweeh θα κάνουμε στο τζαμί μας το βράδυ της Παρασκευής 1η Απριλίου. Με τη χάρη του Αλλάχ. Η παράκληση μου προς εσάς αγαπητοί μου αδελφοί και αδελφές, είναι όσοι εμβολιασμένοι και όσοι δεν είναι με τα πιστοποιητικά τους, ας καλωσορίσουμε όλοι

το Ραμαζάνι, τον μήνα των ευλογιών και της συγχώρεσης με ενθουσιασμό αλλά επιφυλακτικό τρόπο. Το τζαμί θα είναι ανοιχτό μετά τις 21:00 και θα υπάρχει συζήτηση μέχρι να έρθει η ώρα του namaz.

Σχόλιο στον τοίχο της σελίδας του Συλλόγου:

26.12.14 - Από Yüksel Hüseyinoğlu (γιος του Προέδρου)

Μερικοί άνθρωποι δεν θα μπορέσουν να μάθουν τι έκαναν και τι ήθελαν μέχρι στιγμής. Όσο και να μαζεύονται τα τουρκικά αζινλί μας και να ενώνουν το έθνος μας, πάντα κλαίνει. Ο Χουσεΐνογλου Χουσεΐν ήθελε να μας φέρει κοντά σε πολύ δύσκολες συνθήκες. αλλά δυστυχώς δεν μπορέσαμε να καταλάβουμε... Συμμετείχε στις δημοτικές εκλογές για να μας κάνει συλλογικούς, αλλά κάποιοι του γύρισαν την πλάτη. οργανώθηκε από το φιλανθρωπικό σωματείο, αλλά δεν συνέβη ξανά. Κάποιοι άνθρωποι παρασύρονται πάλι... Ελπίζω περισσότερο από αυτόν τον λαό να δει την αλήθεια και να είμαστε όλοι ενωμένοι.

20 May 2014 · 🌐

17

1 comment • 1 share

Hüseyinoğlu Hüseyin is with **Xousein Kazali** and **4 others**.

6 Apr 2014 · 🌐

Μορφωτικός Πολιτιστικός
Φιλανθρωπικός-Φιλαθλητικός Σύλλογος
Ελλήνων Μουσουλμάνων
Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ - Η ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ

(YARDIM SEVEN)

KULUBUMUZ AYIRLI OLSUN

9

55

8 shares

Huseyin Koupa

God bless you for these beautiful wishes, friends. Our duty is to help our nation and to always be on the side of our nation. the association's presidency tel. [6972074386.

Automatically translated

11y

Yüksel Hüseyinoğlu

Our big ones, be ahead, we are behind you... God is great and may God help you. Proceed with perseverance, discipline and most importantly in accordance with the law.

Automatically translated

11y

Erdal Zelis

Good luck my own nation. It's nice to see them compete in good deeds. I want to blot my pride. I am proud that our Western Thracian Turks have been given a chance to show how great things they can do. I wish you that the heart of everyone who lives in Western Thracia is treated as a second class citizen. you brought it bravo congratulations I hope our brothers who want to

ΣΤ. Αρχεία ΓΑΚ Ημαθίας

1. Ονομαστικές καταστάσεις μουσουλμανικού πληθυσμού ανά οικισμό, από ΓΑΚ Ημαθίας

<u>ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ</u>			
Εμφαίνουσα πάλι πάλι ἑξῆς μετὰ μινουμένων μου σουδμένων ἐν δήμῳ καὶ κοινότητι πόλεως Ἡμαθίας.			
Δήμος ὁ Κοινότης	Αριθμὸς μετὰ- μινουμένων μου σουδμένων	Πόλις ἐξ ἧς ἀποέρχεται	Παρατηρήσεις
Δήμος Ἀλ. Ξανθρίας	600 +	Κομοζινή-Βαϊθή	600
Κοινότης μεθίου	-	-	27
ss	-	-	40
ss	-	-	50
ss	-	-	100
ss	-	-	30
ss	-	-	300
ss	123 +	Ζαϊδη-Κομοζινή	150
ss	40-	Κομοζινή	80
ss	50	Ζαϊδη-Κομοζινή	150
ss	100 +	Κομοζινή-Ζαϊδη-Ἐβρον	100
ss	-	-	2.000
ss	-	-	20
ss	-	-	10
ss	30 +	Κομοζινή-Ζαϊδη-Ἐβρον	30
ss	-	-	3687
ss	300-12000	Ζαϊδη-Κομοζινή-Ἐβρον (120) μόνιμοι	
ss	150 +	Ζαϊδη	
ss	80	Ζαϊδη-Ἐβρον	
ss	150 +	Ζαϊδη-Κομοζινή	
ss	- +	-	
ss	-	-	
ss	100	Ζαϊδη-Κομοζινή	

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Μουσουλμανικών οικογενειών της Περιοχής Ημαθίας

ΠΑΤΡ

ΤΟΠΟΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

1. Χουσεΐνουγλου *Ισμαήλ	τοῦ *Ισμαήλ	Λεπτή	*Ορεστιάδος
2. Χουσεΐνουγλου Μουσταφά	"	"	"
3. *Ισμαήλογλου Χασάν	"	*Αμυδρουνό	"
4. *Ιντζέ Πεχλιβάν	"	"	"
5. *Ιντζέ Πεχλιβάν	"	"	"
6. Σιακήρογλου *Ισμαήλ	"	Κόμαρος	"
7. Μουσταφάογλου Μουσταφά	"	Λεπτή	"
8. *Αντέμογλου *Ισμαήλ	"	Ξάνθη	Ξάνθης
9. *Ισμαήλογλου *Αντέμ	"	"	"
10. *Αντέμογλου Χιλήμ	"	"	"
11. *Αντέμογλου Σεΐμ	"	"	"
12. *Αντέμογλου *Ισμέτ	"	"	"
13. *Αντέμογλου Φρειδερίκη	"	"	"
14. *Αντέμογλου Φατίμ	"	"	"
15. Γιανκούς Χασάν	"	Σάλερο	"
16. Γιανκούς Χαλίλ	"	"	"
17. Καρνέτα Νεαζή	"	Διδυμοτείχο	Διδυμοτείχου
18. Σαλήογλου Σεντουβάν	"	Σάλερο	Ξάνθης
19. *Αλήογλου Σαλήμ	"	"	"
20. Ρετζέπγλου Χουσεΐν	"	*Ορεστιάδα	*Ορεστιάδος
21. Σάιτη Χασάν	"	Διδυμοτείχο	Διδυμοτείχου
22. *Αχμέτογλου *Εμίν	"	*Ορεστιάδα	*Ορεστιάδος
23. Τοπάλογλου Χασάν	"	Διδυμοτείχο	Διδυμοτείχου
24. Τσελεγκέρ Τζινέπ	"	"	"
25. Τσελεγκέρ Γκιουρλού	"	"	"
26. Λουλεντζή Χαλίλ	"	*Ισμός	Κομοτηνής
27. Μουσταφάογλου *Ισμαήλ	"	Λεπτή	*Ορεστιάδος
28. Τεσαλί Ναζήρ	"	Διδυμοτείχο	Διδυμοτείχου
29. Κιοραήογλου Χαλίλ	"	*Ισμός	Κομοτηνής
30. *Ιμπραήμογλου *Αλή	"	"	"
31. *Αντέμογλου Μάτλ	"	Ξάνθη	Ξάνθης
32. *Αλή Πελεβάν Μεμέτ	"	Γενησέα	"
33. *Αλήογλου Ριζά	"	"	"
34. *Αλήογλου Ούσαν	"	*Ισμός	Κομοτηνής
35. *Αλημάν Σεφκέτ	"	Σάλερο	Ξάνθης
36. Γιουσέκαν *Γιουσέβ	"	Κομοτηνή	Κομοτηνής
37. *Μέτογλου	"	Σάλερο	Ξάνθης
38. Τσεμπίς Γιάκοβ	"	"	"
39. Μεμεταλί Μεμέτ	"	*Ισμός	Κομοτηνής
40. Μεμεταλί	"	"	"
41. Μπουμίν Τσαήτ	"	"	"
42. Μπουμίν Μπακρβί	"	"	"
43. *Αλήογλου	"	Σοματική	"
44. *Μαμόνογλου *Ιμπραήμ	"	"	"
45. *Ασάνογλου	"	"	"
46. *Θομάν *Ογλού	"	"	"
47. Μπανί *Αμέτ *Ογλού	"	Δημοτική	Διδυμοτείχου
48. *Ισμαήλ *Ογλού	"	Κυπρίνος	*Ορεστιάδος
49. *Ισμαήλ *Ογλού	"	"	"
50. *Ισμαήλ *Ογλού	"	"	"
51. *Αρβί *Ογλού	"	Δημοτική	Διδυμοτείχου
52. *Αλή *Ιμπραήμ	"	Κρεμαστή	Ξάνθης
53. *Αμέτ *Ογλού	"	*Ισμός	Κομοτηνής

•/•

ΠΛΑΤΥ (συνέχεια)

ΤΟΠΟΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
54. *Θσμάν *Ουλοβί	Κομοτηνής
55. *ΑΛΗ *Θσμάν	"
56. Ψερβά *Ουλοβί	"
57. Δόγκας Κων/νος	Ξάνθης
58. Ραφά *Ουλοβί Χασάν	"
59. Σουκρή *ΑΛΗ	*Αλεξανδρουπόλεις

ΛΙΑΝΟΒΕΡΓΗ - ΠΑΛΗΟΧΩΡΙ

1. *ΑΛΗ *Ουλοβί	"	Σακρή	Διδυμοτείχων	Διδυμοτείχου
2. Σατφής Σιακρή	"	*Θσμάν	"	"
3. Μαρβί Μερμέ	"	Σαλή	"	"
4. Μουσταφά Καμπέρ	"	Χασάν	Κλεισόν	*Ορεστιάδας
5. Σουλεϊμάνογλου *Αμέτ	"	Τζαφέρ	Κόμαρα	*Εβρου
6. Σουλεϊμάνογλου *Αμέτ	"	Τζαφέρ	"	"
7. Σουλεϊμάν *Ισμαήλ	"	Τζαφέρ	"	"
8. Μουσταφάογλου Μερμέ	"	Μουσταφά	Φυλάκιον	"
9. Σιακρή *Θσμάν	"	Χουσεϊν	"	"
10. Μουσταφάογλου Μερμέ	"	Μουσταφά	*Εληά	"
11. *Ιντζέ Πεχλιβάν Χασάν	"	Σεφέρ	*Αμμόβουνο	"
12. *Ιντζέ Πεχλιβάν Σαμπή	"	Χασάν	"	"
13. Σιακρή *ΑΛΗ	"	*ΑΛΗ	Κόμαρα	"
14. Σιακρή Ρετζέπ	"	*ΑΛΗ	"	"
15. Κίτγλου Μερμέ	"	*Θσμάν	Διδυμοτείχο	Διδυμοτείχου
16. Κιουλδού *Αμέτ	"	Ναζάρ	"	"

ΣΤΑΥΡΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

1. Μερβίνογλου *Αμέτ		Ξάνθη	Ξάνθης
2. Σιόπννογλου *ΑΛΗ		"	"
3. Σιακρήογλου Γιοσάρ		"	"
4. Μερβίνογλου Μερμέ		"	"
5. Γιοσάρογλου Χιλιμή		"	"
6. Χουσεϊννογλου Σεβίτ		"	"
7. *Ασάνογλου Σιακρή		"	"
8. Νουρβίνογλου *Αντή		"	"
9. *Αμέτ *Ουλοβί Ραμαντάν		"	"
10. Μερβίνογλου Τζεμίλ		"	"
11. Σαλβίνογλου Σαλή		"	"
12. Μουσταφάογλου Χουσεϊν		"	"
13. Μαρβίνογλου Σαλήμ		*Αλεξανδρουπόλεις	*Αλεξανδρουπόλεις
14. Γκιουνγκέρ *Αμέτ		Ξάνθη	Ξάνθης
15. *Ασάνογλου Χουσεϊν		"	"
16. Βασκίε *Τεστίλ		"	"
17. Χουσεϊννογλου *ΑΛΗ		*Αλεξανδρουπόλεις	*Αλεξανδρουπόλεις
18. Μερβίνογλου Μερμέ		"	"
19. Χαϊριντίν *Ισμαήλ		"	"
20. Γιοσάρ Μουσταφά		Ξάνθη	Ξάνθης
21. Ρετζέπ *Ουλοβί Χαϊριδίν		"	"
22. Χουσεϊν *Ουλοβί Μουσταφά	του Γιοσάρ	*Αλεξανδρουπόλεις	*Αλεξανδρουπόλεις
23. Μερβί *Ουλοβί Χουσεϊν		Ξάνθη	Ξάνθης
24. Ρετζέπ *Ουλοβί *Ισμέτ		"	"

ΚΘΡΥΘΗ

1. Μερμέ *ΑΛΗ	"	*ΑΛΗ	Δροσερό	"
2. *Θσμάν Σιακρή	"	*Θσμάν	"	"
3. Μερβίνογλου Μιμή	"	Μερτζάν	"	"

ΚΟΡΥΦΗ (συνέχεια)

ΤΟΡΙΔΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

4. °Αλλή °Ασάν	τοῦ °Αλλή	Δροσερό	Ξάνθης
5. Δριστάν Ντισουρούς	" Δριστάν	"	"
6. Σαλή °Ογλού	" Σαλή	"	"
7. Τζεράτ Σεφέρ	" Τζεράτ	"	"
8. Δεμερτζή °Αλή	" Μουσταφά	"	"
9. Σακίρ °Ογλού	" Σακίρ	"	"
10. Βελή °Ογλού Μπορη	" Βελή	Ξάνθη	"
11. °Ιμπραήμ Βελή	" °Ιμπραήμ	"	"
12. Κοσάν Μουσταφά	" Μουσταφά	Γεφύρας 30	Διδυμότητες
13. Κοσάν Σαλή	" "	Γεφύρας 32	"
14. Κοσάν °Αρήφ	" "	Γεφύρας 28	"
15. °Εκισόζογλου Μερμέτ	" "	Γεφύρας 52	"
16. °Εκισόζογλου Κερεμέ	" "	Γεφύρας 48	"
17. °Εκισόζογλου °Αχμέτ	" "	Γεφύρας 46	"
18. Χασάν °Ογλού	" Γιωσάρ	Κύμαρα	°Ορεστιάδα
19. °Θαμάνογλου °Θαμάν	" Γιωσάρ	Γεφύρας 18	Διδυμότητες
20. Τεφίκ Μερμέτ	" Μερμέτ	Σάπιας	°Ερμού
21. Μετζάτη °Εμίν	"	"	"
22. Μπαλουκτσής Σιδέρης	" Στέφανος	Διδυμότητες	Διδυμοτείχου
23. Μητάνγλου Εύδοκας	" Ζωάννου	"	"
24. °Ισεΐνογλου Χασάν	" Χουσεΐν	°Ορεστιάδα	°Ορεστιάδα
25. Σιουκρή °Ογλού	" Τακίρ	"	"
26. Τεμτζιάν Μερμέτ	" Τζακίρ	"	"
27. Μουσταφά °Ογλού	" Μερμέτ	"	"

ΠΛΑΤΩΝΟΣ

1. Ραΐφνογλου Σομπάν	"	Σαφιέ	Ξάνθη	Ξάνθης
2. Χουσεΐνογλου Σαλή	Μεμέτ	τοῦ Σεφίετ	Γεννησαία	"
3. "Αμέτ "Ογλου	τοῦ Μεμέτ	"	"	"
4. "Αλβλαογλου Σερφ	"	Χαλίλ	"Αρσάτο	"
5. Χασάνογλου Χασάν	"	Χασάν	"Ερσάχ	"

Τὸ παρὸν μοὶ ἐνεχείρισεν ὁ Πρόεδρος καὶ
Κωνσταντὸς Γιαννεβεργίου, δέξας μοὶ δοῦναι
ὅτι εἶναι πρὸς τὴν προαγωγήν σου βρεθέν, ἐξ
τῆς ἐβουδύου καὶ ἐξ ὧν γεωθόνου σου ἐργασ-
αίου συγχέως τῆς αἰσῶς, ἐπερρίσαντες καὶ
ὡς ἐνδοξῶς καὶ ἡ ἕξουσία σου ἀπὸ
ἡμῶν. Βασιλεῖς σου 20 Α310

20 Αβριλίου 1971
 Γκιόργιους
 Γκιόργιους Θεοδούδης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ
ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΠΛΑΤΕΩΣ

Βαθμός Ασφαλείας

Εν Πλατεί τῇ ΙΙ - 8 - 1976

Αριθ. Πρωτ. 1088 Βαθμός Προτεραιότητος

Ταχ. Δ/σεις :

Πληροφορίες :

Τηλέφωνον :

Τὸν κ. Νομάρχην

ΠΡΟΣ: Ν. Ἡμαθίας.

Εἰς Βέροιαν

ΚΟΙΝ:

ΘΕΜΑ: Ἀποστολή Καταστάσεως τῶν διαμενόντων Μωαμεθανῶν εἰς τὴν ἡμετέρα Κοινότητα.

ΣΧΕΤ.:

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ ἀποστείλωμεν Ὑμῖν, συνημένως, κατάστασιν ἐμφαίνουσα τοὺς διαμένοντας Μωαμεθανοὺς ἐν τῇ ἡμετέρα Κοινότητι, καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τὰ καθ' Ὑμᾶς.

Πρόεδρος τῆς Κοινότητος.

* ΓΚΙΩΝΑΚΗΣ ΕΠΥΡΙΔΩΝ *

ΟΙΝΟΤΗΣ ΠΛΑΤΕΟΣ

Κ Α Τ Α Σ Τ Α Σ Ι Σ

'Εμφαίνουσα τούς διαμένοντας Μωαμεθανούς εἰς τὴν παρ' ἡμῶν
Κοινότητα.

'Ονοματεπώνυμον	'Ονομα Πατρός	Μέλη οικογεν.	Προηγούμενη Κατοικία
Σαλή 'Ογλοῦ Στσατιρβάν	Σαλήμ	4	Σέλερον Εἰάνθης.
Γιαννός Χασάν	Καλήλ	2	" "
Γιαννός Καλήλ	Χασάν	3	" "
'Ισμαήλ 'Ογλοῦ Νουρῆ	'Ισμαήλ	3	Λεπτό 'Ορεστιάδης.
Ούσεῖν 'Ογλοῦ	'Ισμαήλ	2	" "
'Ισμαήλ 'Ογλοῦ Σεφκή	'Ισμαήλ	4	" "
'Ισμαήλ 'Ογλοῦ Μουσταφά	'Ισμαήλ	3	" "
Τισαλή Νεζίφ	Χουσεῖν	4	Διδυμότειχον
Τεπάλ Χασάν	Χασάν	5	" "
Ρετσέπ 'Ογλοῦ	Χουσεῖν	4	'Ορεστιάς.
Σακίρ 'Ισμαήλ	Ούσεῖν	4	" "
'Αχμέτ 'Ογλοῦ Σαπτή	'Αχμέτ	4	" "
Σακίρ 'Οσμάν	Ούσεῖν	4	" "
Τσοπάν 'Ιμπραήμ	Ούσεῖν	2	"Ιασμος Ροδόπης
'Ιντζέ Ήχλιβάν Μεμέτ	Σεφκέρ	3	Κεπρίνο 'Ορεστιάδης
Μουσταφά Τσεμίλ	Μουσταφά	3	"Ιασμος Ροδόπης
'Αχμέτ Χασάν	'Αχμέτ	4	" "
'Αχμέτ 'Ιμπραήμ	"	3	" "
Σακίρ 'Αλῆ	'Αλῆ	4	'Ορεστιάς
Τεπάλ Χασάν	Χασάν	4	Διδυμότειχον
Καρνέη Νεαζῆ	Χασάν	3	" "
'Αλῆ 'Ογλοῦ Σαλήμ	Σαλήμ	8	Σέλερον Εἰάνθης.
Χασάν 'Ογλοῦ	Νασμή	3	'Ορεστιάς
Σακίρ 'Ογλοῦ	'Ισμαήλ	4	'Ορεστιάς
Μουσταφά 'Ογλοῦ	Μουσταφά	4	'Ορεστιάς
'Ισμαήλ 'Ογλοῦ	Νασμή	5	"Ιασμο Κομοτινῆς
'Ατέμ 'Ογλοῦ	Σεῖμης	5	Σέλερον Εἰάνθης.
'Ισμαήλ 'Ογλοῦ	'Ατέμ	7	" "

Όνοματεπώνυμον	Όνομα Πατρός	Μέλη Οικογεν.	Προηγούμενη Κατοικία.
Χασάν Όγλοϋ	Φάϊν	4	"Ιασμος - Κομοτινής
Νεαζή Όγλοϋ	Νεαζή	4	Σέλερον - Εάνθης
'Αλήμ Πεϊλιβάν	Μεχμέτ-'Ισμέτ	4	Γέννησέα- Εάνθης.
Σακήρ Ρετσέπ	'Αλή	3	'Ορεστιάς
Πιανκούπ Όγλοϋ	Γιανκούπ	4	Σέλερον - Εάνθης.
Σαλή Όγλοϋ	Σαλή	4	" "
Νεεπή Όγλοϋ	Μουσταφά	4	Διδυμότειχον
Σατοή Γιασάρ	Χασάν	4	"
Μεμέτ 'Αλή	Μεμέτ	5	"Ιασμος- Ροδόπης
Μεμέτ Μεμέτ	'Αλή	3	" "
'Αλημάν Σεφκέκ	Τσαβέη	4	Σέλερον- Εάνθης
'Αλημάν Σεφκέκ	Τσαβέη	4	" "
Τσελινικήρ Ζεϊνέπ	Τσελινικήρ	3	'Ορεστιάς
Τσελινικήρ Κουλλοϋ	Τσελινικήρ	3	'Ορεστιάς
Σουκροϋ Όγλοϋ	Ρουσιή	4	'Αλεξανδρούπη

Πολις

Έν Πλατεϊ τῇ ΙΙ - 8 - 1976

Ὁ
Πρόεδρος τῆς Κοινότητος.

ΓΚΙΩΝΑΚΗΣ ΕΠΥΡΙΑΔΗΣ

2. Η επιστολή του Νομάρχη Ημαθίας προς Υπουργείο Εξωτερικών, Εσωτερικών κ.α.
Ιούνιος 1976

Ενι Αρμόδιζ
Σ.Π.
ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΡΟΤΑΡΧΙΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΕ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΑΠΟΡΡΙΠΤΟΝ

*Εν Βερολίτζ η 9 *Ιουνίου 1976

*Αριθ. Πρωτ. Ε.Π. 201

ΠΡΟΣ: 1) ΤΟ *Υπουργείον *Εξωτερικών
2) " " Συντονισμοῦ-Προγ/σμοῦ
3) " " Γεωργίας
4) " " *Εκτελεστικῶν
5) " " Βερολίου *ΕΛΛΑΔΟΣ

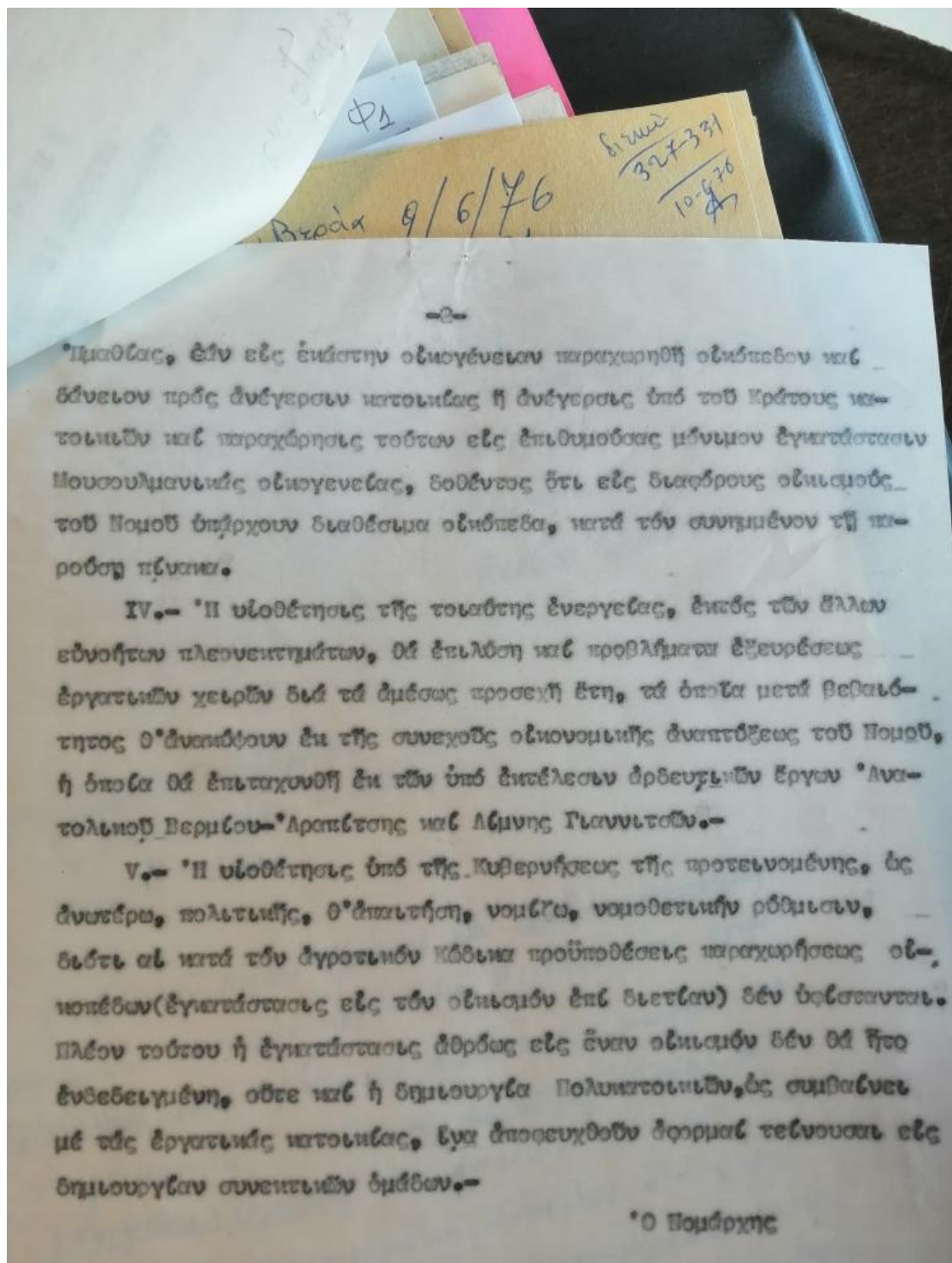
ΘΕΜΑ: Μεταναστεύοντες εἰς *Πισόλεον
ἐποικισμὸς Μουσουλμάνων ἐν
Ποιῶν Κομοτινῆς-Βόλβης.

I.- Εἰς τὸν Ποιὸν *Πισόλεον καὶ εἰς τὴν περὶ τὴν καρλίαν τῆς
*Αλεξανδρείας ἐγκαθίστανται, κατὰ τὰς ἐπερὶ τὴν περιόδου, μουσουλμα-
νικὰς οἰκογένειαι ἐν Αὐτ.Ορφάνῃ, τῶν ὁποίων τὰ μέλη ἀσχολοῦνται ἐν
γεωργοεργατίᾳ, δοθέντος ὅτι, λόγῳ τῶν δυσχεμελῶν καλλιέργειαν, προσ-
λαμβάνουσιν ἐπιχειρηματικὴν μορφήν, ὑφίσταται ἀνάγκη ἐργατικῶν χει-
ρῶν διὰ τὴν γεωργίαν, μετ' ἐπιτάξεσιν τὰς ἡμερομίσθια καὶ εἶναι ἄλλαν
ἐκπαιδευτικῶν. *Η Ζήτησις, κατ' ἐκείτην ἐπερὶ τὴν περιόδον, ἀποφασίζει
ἔτι ἐντονότερα (καρλίαν κατὰ τοὺς μῆνας *Ιουνίου, *Ιουλίου καὶ Αὐγού-
στου) συνεπὲς τῆς λειτουργίας τῶν διαλογητηρίων οροῦται, τὰ ὁποῖα
συνεχῶς ἐκπαιδεύονται καὶ βελτιώνονται, ἰδρυομένην καὶ νέαν τοιοῦτον.

II.- Δίδου καὶ σημειώσῃ ὅτι μικρὸς ἀριθμὸς τοιοῦτον οἰκογενειῶν
διαμένει εἰς τὴν πόλιν τῆς *Αλεξανδρείας καὶ κατὰ τοὺς χειμερινούς
μῆνας, κατ' ὅσον καὶ κατ' αὐτοὺς ὑφίσταται γεωργικὴ ἀπασχόλησις, ὡς
εἰς τὴν βαμβακοσυλλογὴν, μέρος δὲ Μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ ἐγκαθί-
στανται ἀπὸ τῆς *Ανατολίας καὶ παραμένει σχεδὸν μέχρι τῶν ἀρχῶν Δε-
κεμβρίου.

III.- *Εν ὅψει τῶν ἀνωτέρω, διαφαίνεται δυνατὸς μόνιμος
ἐγκαταστάσεως ἀμερικῶν οἰκογενειῶν εἰς τὴν πεδινὴν τμήμα τοῦ Ποιῶν

///.

Και η συνέχεια της αλληλογραφίας λίγους μήνες αργότερα, που περιέχει αναλυτική πρόταση από το Νομάρχη Ημαθίας

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΗΜΑΘΙΑΣ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ
ΝΟΜΑΡΧΗΣ

Απόρρητον
Επὶ ἀποδείξει

Ἐν Βερολίῳ τῇ 20 Αὐγούστου 1976
Ε.Π.237

Πρὸς

Τὸ Ὑπουργεῖον Συντονισμοῦ
Κεντρικὴν Ὑπὴρ. Περιφερειακῆς
Ἀναπτύξεως.

ΘΕΜΑ: Μεταναστεύοντες εἰς Ἡμαθίαν ἐποχικαῖς Μουσουλμάνοι
ἐν Αὐτ. Θράκης.

ΣΧΕΤ: Ε.Π.201/9-6-1976 ἡμέτερον.

Ἐν συνεχείᾳ τοῦ ὑπερθεῖν σχετικοῦ καὶ τῆς, κατόπιν τοῦτου, τηλεφωνικῆς ἐπαφῆς μας, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ διαβιβάζωμεν ὀνομαστικὰς καταστάσεις τῶν διοικνουμένων εἰς τὸν Νομόν Ἡμαθίας ὡς γεωργοεργατῶν μουσουλμάνων ἐν Αὐτ. Θράκης, συνταχθεῖσας κατόπιν ἐρεῦνης ὑπὸ διαφόρων ὑπηρεσιῶν. Αἱ ἐμφανιζόμεναι διαφοραὶ ὀφείλονται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἔρευνα ἔχει διενεργηθῇ εἰς διάφορον ὑπὸ ἐκείτης ὑπηρεσίας χρόνον, κατὰ δὲ τὸ μεσολαβῆσαν μεταξύ τῶν ἐρευνῶν ὑπὸ ἐκείτης ὑπηρεσίας χρόνον συνετελέσθησαν μετακινήσεις ἀπὸ οἰσμοῦ εἰς οἰσμόν ἢ καὶ πρὸς γειτνιάζοντας οἰσμοὺς τοῦ Νομοῦ Θεσσαλονίκης ἀναλόγως τῆς ζήτησεως ἐργατικῶν χειρῶν καὶ ἀναλόγως τῆς περαιώσεως ἐργασιῶν τινων ἐπὶ ὄρισμένων καλλιεργείων. Εἰδινώτερον ἢ ὑπὸ στοιχεῖον α' κατὰ στασις προέρχεται ἐν στοιχείων τῶν Ἀστυνομικῶν Ἀρχῶν παρελθόντος ἔτους, ἐνῶ καὶ ὑπόλοιποι ἐξ ἐρεῦνης προσφάτου τόσον τῶν Ἀστυνομικῶν ὅσον καὶ τῶν Κοινοτικῶν Ἀρχῶν, μεθ' ὧν συνειργάσθη ὁ κ. Ἐξάρχος, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ γεωπόνων τοῦ ἐργοστασίου Σακχάρως Πλατέος.

II.- Ὑποβάλλομεν ἐπίσης, συνημμένως, πρότασιν περιλαμβάνουσαν τὰς ἡμετέρας ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς κατάρτισεως εἰδικοῦ Νομοσχεδίου (ὑπὸ μορφήν εἰδικοῦ Νόμου), ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ ὁποίου, ἀνεὺ ἐπιπλοῶν, θὰ δύναται νὰ ρυθμισθῇ, κατὰ τὴν βοήθησιν τῆς Διοικήσεως, τὸ θέμα τῆς πραγματικῆς καὶ νομιμοκοινωνικῆς συνδέσεως τῶν πληθυσμῶν τούτων μετὰ τὸν τόπον.-

Ὁ Νομάρχης

Προτάσεις

Νομάρχου 'Ημαθίας διὰ τὴν κατάρτισιν σχεδίου
Νόμου πρὸς διευθύνσιν μονίμου ἐγνατᾶστας
τῶν ἐν Θράκης Μουσουλμάνων εἰς τὸν Νομόν 'Ημαθίας.

- 1.- Εἰς Νομοὺς τῆς Μακεδονίας- 'Ηπείρου-Θεσσαλίας, ἐμφανίζοντας ἀνάγκην, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ 'Υπουργοῦ Γεωργίας, ἐργατικῶν χειρῶν δι' ἀγροτικῶν καὶ ἐργασίας, δύνανται ν' ἀποκαθίστανται ἐπὶ γεωργικοῦ οἰκονοπέδου, ἐν τῶν ὁπωσδήποτε εἰς οἰκισμοὺς τῶν Νομῶν τούτων διαθεσίμων οἰκοπεδίων ἐκτάσεων, οἰκογενεῖαι ἐξ ἄλλων διαμερισμάτων τῆς χώρας προσρχόμεναι.-
- 2.- Πρὸς τοῦτο ὁ 'Υπουργὸς Γεωργίας, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὴν κατὰ τὴν τελευταίαν διετίαν μετακίνησιν εἰς τινὰ Νομόν-ἢ Νομοὺς τῶν ὧς ἄνω περιφέρειῶν ἐξ ἐτέρων διαμερισμάτων τῆς Χώρας οἰκογενειῶν ἀπασχολουμένων εἰς γεωργικὰς ἐργασίας, δύνανται δι' ἀποφάσεως τοῦ ν.κ. κρίνῃ ὅτι ὁ Νομὸς-ἢ οἱ Νομοὶ οὗτοι ἐμφανίζουσιν ἀνάγκην ἐργατικῶν χειρῶν δι' ἀγροτικὰς ἐργασίας, καθορίζων ὅσα καὶ τὰ διαμερίσματα τῆς χώρας ἀπὸ τὰ ὁποῖα αἱ μετακινούμεναι ἐργατικαὶ οἰκογενεῖαι θὰ δικάζονται, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος, οἰκονοπέδου πρὸς ἀνέγερσιν κατοικίας.-
- 3.- 'Επὶ τῇ βάσει τῆς ὧς ἄνω 'Υπουργικῆς Ἀποφάσεως οἱ ἐνδιαφερόμενοι ὑποβάλλουσιν αἰτησίαν συνοδευομένην ὑπὸ πιστοποιητικοῦ Δήμου ἢ Κοινότητος περὶ ἐγγραφῆς αὐτῶν καὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας των εἰς τὰ δημοτολόγια ἢ γενικὰ μητρῶα ἢ μητρῶα ἀρρένων καὶ περὶ συνθέσεως τῆς οἰκογενείας των.- 'Η αἰτήσις, ὑποβαλλομένη εἰς τὸν Νομάρχην, διὰ τῆς Διευθύνσεως Γεωργίας, ὑπογράφεται ὑφ' ὅλων τῶν ἐνηλίκων μελῶν τῆς οἰκογενείας, ἀναγράφει δὲ καὶ τὰ ἀνήλικα τοιαῦτα.- Δι' αὐτῆς ζητεῖται ἡ οἰκιστικὴ ἀποκατάστασις ἐν τῷ Νομῷ τῆς οἰκογενείας καὶ ἡ μεταδημότευσις.- 'Εάν αὕτη δὲν συνοδεύεται ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ πρώτῳ ἐδαφίῳ πιστοποιητικοῦ Δήμου ἢ Κοινότητος, τοῦτο ζητεῖ ὑπηρεσιακῶς ἡ Νομαρχία.- 'Ο Νομάρχης, νομῶν εἰσηγήσει τῶν Διευθύνσεων 'Εσωτερικῶν καὶ Γεωργίας, ἐνδίδει τὴν σχετικὴν περὶ παραχωρήσεως τοῦ οἰκονοπέδου ἀπόφασιν, ἥτις ἐκτελεῖται πᾶσαντα διὰ τῆς ὑπὸ ὑπαλλήλου τῆς Διευθύνσεως Γεωργίας καὶ Τεχνικοῦ τῆς ΤΥΔΚ ἢ τῆς Διευθύνσεως Τεχνικῶν 'Υπηρεσιῶν ἐπὶ τόπου παραδόσεως τοῦ οἰκονοπέδου, συντασσομένου ὑπ' αὐτῶν σχετικοῦ πρωτοκόλλου ἐγνατᾶστας.-
- 4.- 'Η ἀπόφασις τοῦ Νομάρχου ἀναφέρει ὀνομαστικῶς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, τῆς παραχωρήσεως-θεωρουμένης ὡς γενομένης κατ' ἰσομοιρίαν εἰς ἑκαστὸν τῶν μελῶν αὐτῆς, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς κατατμήσεως τοῦ οἰκονοπέδου.- Ἀντίγραφα τῆς ἀποφάσεως τοῦ Νομάρχου, τοῦ πρωτοκόλλου ἐγνατᾶστας καὶ τοῦ σχετικοῦ τοπογραφικοῦ διαγράμματος, διαβιβάζονται εἰς τὴν Διεύθυνσιν Τεχνικῶν 'Υπηρεσιῶν τοῦ Νομοῦ, ἵνα ἐπιμεληθῇ διὰ τὴν ἀνέγερσιν

./.

κατοικίας.-. Προς τοῦτο, τὸ Ὑπουργεῖον Δημοσίων Ἔργων, ἐντός ἑξα-
μήνου ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος, ὑποχρεοῦται νὰ ἐπιλέξῃ
τύπον οἰκίας, καταλλήλου, τὰ περὶ τῆς ὁποίας σχέδια δέον νὰ εἶναι
τυποποιημένα καὶ προσηρμοσμένα δι' ἐπιπέδον οἰκοπέδου.-. Τὰ τυποποι-
ημένα σχέδια θ' ἀναφέρονται εἰς κατοικίαν διὰ δύο, τέσσαρα καὶ 6
ἄτομα, δι' ἑκαστον μέγεθος δὲ θὰ συνταχθῇ βάσει τῶν γενικῶν δεδομέ-
νων προϋπολογισμοῦ, ὅστις θὰ συνοδεύῃ τὰ σχέδια ἐκάστου τύπου.

Ὁ προϋπολογισμὸς οὗτος θ' ἀνασυντάσσεται καὶ ἑκαστον ἡμερολογιακὸν
ἑξάμηνον, θὰ εἶναι δὲ εἰς τοῦτον συγχωνευμένον καὶ τὸ ἐργολαβικὸν
κέρδος.-. Τὸν προϋπολογισμὸν τοῦτον δύνανται νὰ προσυξάνῃ μέχρι
ποσοστοῦ 10% ἡ Διευθυνσις Τεχνικῶν Ὑπηρεσιῶν ἐκάστου Νομοῦ, εἰς-
συντρέχουν εἰδικῶς συνθῆκαι, δι' ἀποφάσεως τοῦ Διευθυντοῦ τῆς, πλή-
ρως ἡτιολογημένης.-.

5.-. Αἱ σχετικαὶ πιστώσεις διατίθενται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Δημο-
σίων Ἔργων, μέσῳ Νομαρχιακῶν Ταμείων.-. Ἡ κατασκευὴ γίνεται κατὰ
κανόνα, δι' ἀναθέσεως εἰς ἐργολάβον πλειόνων ἐντός τοῦ αὐτοῦ εἰσισ-
μοῦ οἰκίῳ, κατόπιν προχείρου φανεροῦ μειοδοτικοῦ διαγωνισμοῦ, διε-
νεργομένου ἐνώπιον ἐπιτροπῆς αποτελουμένης ἐν τοῦ Διευθυντοῦ
Ἑσωτερικῶν τοῦ Διευθυντοῦ Τεχνικῶν Ὑπηρεσιῶν καὶ τοῦ Προϊστα-
μένου τῆς ΤΥΔΚ ἐκάστης Νομαρχίας ἢ τῶν νομίμων ἀναπληρωτῶν αὐτῶν.
Τὸ πρακτικὸν τῆς ἐπιτροπῆς διαγωνισμοῦ ἐγγράφεται ὑπὸ τοῦ Νομάρ-
χου.-. Ἐπιβλέπων μηχανικὸς ὁρίζεται εἰς ἐκ τῶν ὑπηρετούντων εἰς
τὴν Αἴτῃ.-. Ἐν τῇ συμβάσει, ἥτις ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου καὶ
τοῦ Νομάρχου, ὁρίζεται προθεσμία παραδόσεως τῶν οἰκίῳ πλήρως ἀπο-
περατωμένων. Αὕτη δύνανται νὰ παραταθῇ, τῇ αἰτήσῃ τοῦ ἐργολάβου,
ὑπὸ τοῦ Νομάρχου, οὐχὶ πέραν τῶν δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς λήξεώς τῆς.-.
Κατὰ τὰ λοιπὰ ἰσχύουν αἱ περὶ συμβάσεως ἔργου διατάξεις τοῦ Ἀστι-
κοῦ Κώδικος.-.

6.-. Ἡ ἐγκαθισταμένη εἰς τὸ οἰκοπέδον καὶ τὴν οἰκίαν οἰκογένεια
ἀποικτῇ τὴν χρῆσιν, τῆς κυριότητος καὶ νομῆς παραμενοῦσης εἰς τὸ
Δημόσιον.-. Μετὰ παρέλευσιν ἰοετίας δύνανται νὰ μεταβιβασθῇ ἡ κυριό-
της εἰς τοὺς εἰς οὗς παρεχωρήθη, δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Γεωρ-
γίας, ἐφ' ὅσον ἡ οἰκογένεια διαμένει συνεχῶς ἐν τῇ οἰκίᾳ, τῆς δε-
καετίας ὑπολογιζομένης ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς οἰκογενείας ἐν
τῇ οἰκίᾳ, ἥτις ἀποδεικνύεται ἐν τοῦ σχετικοῦ πρωτοκόλλου ἐγκατα-
στάσεως ἐν αὐτῇ, συντασσομένου ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ οἰκοπέδου τοιοῦτου.-.
Ἐφ' ὅσον ἤθελεν συντελεσθῇ μεταβίβασις τῆς κυριότητος, αὕτη μετα-
βιβάζεται εἰς τοὺς ἀρχικοὺς δικαιούχους τοῦ οἰκοπέδου.-. Ἐάν τις

τούτων έχει αποβιώσει εφαρμόζονται αί περί κληρονομικίας διαδοχής διατάξεις, υπό τήν προϋπόθεσιν όμως ότι καθ' ὅλην τήν διάρκειαν τῆς Ιοετίας ὁ ἐν κληρονομικίας διαδοχῇ δικαιούχος ἦτο ἐγνατεστημένος ἐν τῇ οἰκίᾳ καί εἶναι ἐπίσης ἐγνατεστημένος κατὰ τόν χρόνον τῆς ἐκδόσεως τοῦ τίτλου κυριότητος. -

7.- Ἀπό τῆς ἐκδόσεως τῆς ὡς ἄνω ἀποφάσεως τοῦ Νομάρχου περί παραχωρήσεως τοῦ οἰκοπέδου τὰ ἐν αὐτῇ ἀναγραφόμενα μέλη οἰκογενείας ἀποκαταστάσεως τῶν. - Ἡ ἀπόφασις κοινοποιεῖται εἰς τόν Δήμον ἢ Κοινότητα προελεύσεως τῆς οἰκογενείας, ὅστις προβαίνει, βάσει ταύτης, εἰς τήν διαγραφὴν τῶν μελῶν ἐν τῶν γενικῶν μητρώων, τῶν δημοτολογίων καί τῶν μητρώων ἀρρένων καί γνωστοποιεῖται ^{τοῦτο} εἰς τόν Δήμον ἢ τήν Κοινότητα τῆς νέας ἐγκαταστάσεως, ὅστις προβαίνει βάσει τῆς γνωστοποιήσεως ταύτης καί τῆς κοινοποιουμένης καί εἰς αὐτόν ἀποφάσεως τοῦ Νομάρχου εἰς τήν ἐγγραφὴν εἰς τὰ γενικά μητρώα, τὰ δημοτολόγια καί τὰ μητρώα ἀρρένων ἀντιστοίχως. - Ἡ ἀπόφασις τοῦ Νομάρχου κοινοποιεῖται καί εἰς τὰ στρατολογικά γραφεῖα, προκειμένου περί ἀρρένων, τῶν Νομῶν τῆς παλαιᾶς καί νέας ἐγκαταστάσεως, διὰ τήν κατὰ τὰ ἐκείστοτε ἰσχύοντα στρατολογικῇν τακτοποίησιν. - Μερὶ μνη τῶν Δήμων καί Κοινοτήτων ἀμφοτέρων τῶν Νομῶν συντελεῖται καί ἡ διαγραφὴ καί ἡ ἀντιστοίχος ἐγγραφὴ εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους. -

8.- Διὰ τήν κατὰ τόν παρὸντα Νόμον ἀποκατάστασιν, ἐφ' ὅσον εἰς τινὰ οἰκισμὸν δέν ὑφίστανται διαθέσιμα οἰκοπέδα, δύνανται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Γεωργίας ν' ἀναλαμβάνωνται ἐκτάσεις κοινὸν χρηστοί, εἴτε καί βοσκήσιμοι, ἀνεξαρτήτως ἂν μετεβιβάσθῃσαν εἰς τήν Κοινότητα κατὰ κυριότητα, τόσου ἐμβαδοῦ, ὥστε νά εἶναι δυνατόν νά σχηματισθοῦν μέχρι τοῦ πολὺ 5 οἰκοπέδα. -

9.- Ἀπασα ἡ διαδικασία ἡ προβλεπομένη ὑπὸ τοῦ παρόντος, τόσον διὰ τήν ἐκδοσιν τῶν ἀπαιτούμενων δικαιολογητικῶν ὥσον καί διὰ τήν ἐκδοσιν τῶν οἰκοδομικῶν ἀδειῶν καί τῶν συναφῶν μέ τήν διαδικασίαν ἀποφάσεων τοῦ Νομάρχου εἶναι ἀτελής, μὴ ὑποκειμένων εἰς τέλος οὐδέ τῶν σχετικῶν αἰτήσεων. -

Βέροια 2 Ἀυγούστου 1976

Ὁ Νομάρχης Ἡμαθίας

3. Η υπόθεση περίθαλψης μουσουλμάνου στο νοσοκομείο Βέροιας,

Αρχείο ΓΑΚ Ημαθίας ,Φ12, Υπ23

ΚΡΑΤΙΑ

"Αγιος Γεώργιος 17-9-1977 Κ.Α.15005

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Αριθ. πρωτ.

ΕΠΙΛΕΓΟΝ

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΗΜΑΘΙΑΣ

Τηλέφ. 51205

ΠΡΟΣ: Τήν Διοίκηση του Ο.Γ.Α.

Κλάδο Υγείας

Α θ ή ν α

ΘΕΜΑ: "Ερώτημα σχετικά με νοσοκομειακή
περίθαλψη έτεροδνημοτών"

Σας γνωρίζω ότι, σήμερα παρουσιάστηκε στο Γραφείο μου ένας Μουσουλμάνος, δημότης της Κοινότητας Ιάσμου Κομοτινής, ο όποτος μου έζήτησε παραπεμπτικό νοσηλείας της συζύγου του (τοκενός στο Γενικό Νοσοκομείο Βεροίας) και του είπα ότι, δεν μπορώ να χορηγήσω τό παραπεμπτικό γιατί δεν είναι δημότης της Κοινότητας Αγίου Γεωργίου για να συντάξω οικογενειακή του κατάσταση νοσοκομειακής περιθαλψέως Ο.Γ.Α., ούτε και γνωρίζω αν στην Κοινότητα πού είναι εγγεγραμμένος έχει καταθέσει τέτοιο είδους κατάσταση. Το έ είπα επίσης αν γνωρίζει καλά ότι είναι ασφαλισμένος του Ο.Γ.Α. και υπάρχουν τά στοιχεία αυτά στην Κοινότητά του, τότε να καταθέσει στο Γενικό Νοσοκομείο Βεροίας μία υπεύθυνη δήλωσή του Ν. 105/1969 πού να αναγράφει ότι είναι ασφαλισμένος του Ο.Γ.Α. και μέσα σε προθεσμία 2 μηνών τό αργότερο να καταθέσει στο Νοσοκομείο αυτό τό παραπεμπτικό νοσηλείας για τή σύζυγό του. Έπειδή επί πολλά χρόνια ο άνωτέρω εργάζεται σαν άγροεργάτης και κυρίως στην Κεντρική Μακεδονία, όπως εργάζεται και στον Άγιο Γεώργιο επί ένα χρόνο και περισσότερο και δεν γνωρίζει αν έχει καταθέσει οικογενειακή του κατάσταση για νοσοκομειακή περίθαλψη του ίδιου ή και των μελών της οικογένειάς του στην Κοινότητα πού είναι δημότης, σας παρακαλώ να μέ γνωρίσετε σε τί ενέργειες πρέπει να προβεί ο άνωτέρω για να ασφαλιστεί στον Ο.Γ.Α. για νοσο-

////

κομμεική περίθαλψη της οίκογένειας του σαν άγεργάτης. Τέτοιου είδους περιπτώσεις θα παρουσιαστούν πολλές, γιατί από τον Έβρο κάθε χρόνο έχουνται πολλές οίκογένειες Μουσουλμάνων (που έχουν την Ελληνική Ιθαγένεια) για να εργαστούν σαν άγεργάτες στην περιφέρεια του Νομού Ήμαθίας και πρέπει σαν ανταποκριτής του Ο.Γ.Α. να γνωρίζω όλες τις λεπτομέρειες για την εξυπηρέτησή τους. -

Ο "Ανταποκριτής του Ο.Γ.Α.

ΣΧΕΔΙΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Κ. ΧΑΛΚΙΑΣ

και από τη Ροδόπη

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΚΛΑΔΟΣ Γ' ΥΓΙΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΣΟΚΟΜΕΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗΣ

Αθήναι 27 Οκτωβρίου 1977

1977

Ταχ/κή Δ/ση : Πατησίων 30 (Τ.Τ. 141)
Πληροφορίες : Μαν. Καλοζύμη
Τηλέφωνο : 3630013/330

Αριθ. Πρωτ.

148246

ΠΡΟΣ : Τόν κ. 'Ανταποκριτή ΟΓΑ
Κοινότητας 'Αγίου Γεωργίου

Ημαθίας

ΘΕΜΑ : "Απογραφή Μουσουλμάνου
'Ελληνικής υπηκοότητας
στις καταστάσεις αυτών
πού δικαιούνται περί-
θαλψη από τόν ΟΓΑ".

ΚΟΙΝ: κ. 'Ανταποκριτή ΟΓΑ

Κοινότητας 'Ιδσμου

Ροδόπης

'Απαντώντας στο έγγραφό σας αριθ. 792/17-9-77 σάς πληροφορούμε τή
έξής:

- 1) Οί Μουσουλμάνοι πού 'χουν τήν 'Ελληνική 'Ιθαγένεια καί άπασχολούν-
ται κατ' κύριο βιοποριστικό επάγγελμα σέ άγροτικές εργασίες, δικαιούν-
ται περίθαλψη από τόν ΟΓΑ, μέ τήν προϋπόθεση, ότι δέν υπάγονται στήν
άσφαλιση τοῦ Κλάδου άσθενείας, άλλου ασφαλιστικοῦ φορέα.
- 2) 'Εφόσον ό Μουσουλμάνος πού μ'ας αναφέρετε, άπασχολεῖται στήν Κοι-
νότητά σας ως άγρότης από ένα χρόνο καί περισσότερο, θα ζητήσετε
πιστοποιητικό ότι εἶναι γραμμένος στή δημοτολόγια τῆς Κοινότητας
'Ιδσμου Κομοτηνῆς, καθώς καί τό αντίγραφο τοῦ απογραφικοῦ δελτίου.
- 3) "Αν ό 'Ανταποκριτής τῆς ἄλλης Κοινότητας σ'ας βεβαιώνει, ότι δέν
έχει τέτοιο απογραφικό δελτίο, θα πρέπει νά τό συντάξετε έσείς.

Μέ ὅμοιο ὁε τρόπο θα αντιμετώπιζετε καί ἄλλες παρόμοιες περιπτώ-
σεις.

4) Περιπτώσεις ^{ἐπ'αυτῆς} εἰσαγωγῆς στοῦ Ποσοκομεῖο, θα αντιμετώπιζονται μέ τήν
υπογραφή από τόν ενδιαφερόμενο υπεύθυνης δηλώσεως τοῦ Ν.Δ. 105/69,
ότι θα προσκομίσει τό παραπεμπτικό νοσηλείας ΟΓΑ, μέσα στή νόμιμη
προθεσμία.

Βασική Διανομή:

'Εντολή Διοικητοῦ

Ακριβές 'Αντίγραφο
'Εν 'Αθήναις τῇ 28

Ο Προϋστάμενος τοῦ Κλάδου
κ.δ.α.

Δι' τόν κλάδον 'Υγείας

Παν. Παπαδόπουλος

1 Τμήμα Γ2

ΔΕ. ΜΟΔΟΠΙΑΝΝΗ

4. Οδηγία αλλαγής θρησκειύματος από Οθωμανός σε Μουσουλμάνος

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΓΕΝ. Δ/ΝΣΗ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΙΣΟΓΕΝΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΤΡΩΩΝ ΚΑΙ ΛΗΞΙΑΡΧΕΙΩΝ

Αθήναι 28 Σεπτεμβρίου 1978
Αριθ. Πρωτ. Ε.Π. 6148
"Εγκ. 15

Ταχ. Δ/ση: Εύριπιδου 14
Τηλέφωνο : 3223521/334

ΠΡΟΣ: 1. Νομάρχες του Κράτους και
Διαμερίσματα Νομάρχας Αττικής
Διευθύνσεις Εσωτερικών
2. Έπαρχεϊα Καλύμνου, Καρπάθου, ΚΩ
και Λήμνου
Υπηρεσίες Εσωτερικών

ΘΕΜΑ: Μουσουλμάνοι Έλλάδος.

Από πιστοποιητικά που περιέρχονται στο Υπουργείο, για υπηρεσιακή χρήση και άφορουν άτομα Τουρκικής καταγωγής με Έλληνική υπηκοότητα, διαπιστώθηκε ότι στην αίτηση ένδειξη "θρησκειομα" αναγράφεται ή λέξη "Οθωμανός" αντί του όρου "Μουσουλμάνος".

Κατόπιν των ανωτέρω παρακαλούμε, να δώσετε σχετικές οδηγίες στους Όργανισμους Τοπικής Αυτοδιοίκησης της περιφέρειας σας, ώστε στα εζής, εφ' όσον συντρέχει περίπτωση, να αναγράφεται, τόσο στα πιστοποιητικά και τις ληξιαρχικές πράξεις που εκδίδονται απ' αυτούς, όσο και στα αντίστοιχα βιβλία, στη θέση "θρησκειομα" ή ένδειξη "Μουσουλμάνος".

Κοινοποίηση
Εξόικα Ληξιαρχεία Αθηνών, Πειραιώς
και Θεσσαλονίκης
Έσωτερική διανομή
Τμήμα Μητρώων και Ληξιαρχείων
σε πέντε (5) αντίγραφα

Ε.Υ.
Ο Γεν. Γραμματέας
ΑΡΓ. ΜΠΟΤΣΗΣ

ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΗΜΑΘΙΑΣ
Δ/ΝΣΙΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
Αριθ. Έμπ. Πρωτ. 224
Ημερομηνία 9-10-1978

Ακριβές αντίγραφο

ΥΠΟΥΡΓΟΣ